

CSD 2015 PROFILY ŠTÁTOV

NÁRODNÁ SPRÁVA O IMPLEMENTÁCII AGENDY 21 V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Tento profil je vyhotovený a aktualizovaný:

Názov ministerstva/úradu: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

Dátum: marec 2016

Vypracovali:

Ministerstvo životného prostredia SR

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Ministerstvo zdravotníctva SR

Ministerstvo hospodárstva SR

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR

Ministerstvo financií SR

Ministerstvo vnútra SR

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

Ministerstvo kultúry SR

Ministerstvo spravodlivosti SR

Ministerstvo obrany SR

Štatistický úrad SR

Úrad jadrového dozoru SR

Okresné úrady v sídle kraja (8)

Zostavil: Slovenská agentúra životného prostredia

Ministerstvo životného prostredia SR, odbor trvalo udržateľného rozvoja životného prostredia

Predkladá: Sekcia environmentálnej politiky

Adresa: Ministerstvo životného prostredia SR

Námestie Ľ. Štúra 1, 812 35 Bratislava, Slovenská republika

Telefón:

+421 2 5956 2001

+421 2 5956 2352

Fax: +421 2 5956 2132

E-mail:

fancova.lucia@enviro.gov.sk

Schválil: Milan Chrenko, MGr. MSc.

Vymenovaný na zastupovanie generálneho riaditeľa

Sekcia environmentálnej politiky

Podpis:

OBSAH

ZOZNAM SKRATIEK

ZOZNAM NÁRODNÝCH SKRATIEK

PREDSLOV ZÁKLADNÉ ÚDAJE

AGENDA 21

1. Preambula

ČASŤ I. SOCIÁLNE A EKONOMICKÉ DIMENZIE

2. Medzinárodná spolupráca pri urýchľovaní trvalo udržateľného rozvoja v rozvojových krajinách a príslušné domáce opatrenia
3. Boj s chudobou
4. Zmena modelov spotreby
5. Dynamika demografického rastu a trvalo udržateľný rozvoj
6. Ochrana a podpora ľudského zdravia
7. Podpora trvalo udržateľného rozvoja ľudských sídiel
8. Integrovanie životného prostredia a rozvoja pri rozhodovaní

ČASŤ II. OCHRANA ZDROJOV A HOSPODÁRENIE S NIMI PRE ROZVOJ

9. Ochrana ovzdušia
10. Integrovaný prístup k plánovaniu a hospodáreniu so zdrojmi krajiny
11. Boj proti odlesňovaniu
12. Starostlivosť o nestabilné ekosystémy: boj s dezertifikáciou a suchom
13. Starostlivosť o nestabilné ekosystémy: trvalo udržateľný rozvoj v pohoriach
14. Podpora trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva a vidieka
15. Zachovanie biologickej rôznorodosti
16. Environmentálne vhodné využívanie biotechnológií
17. Ochrana oceánov, všetkých druhov morí vrátane uzavretých a čiastočne uzavretých morí, pobrežných oblastí a ochrana, racionálne využívanie živých zdrojov v nich
18. Ochrana kvality a zásob sladkovodných zdrojov: aplikovanie integrovaného prístupu pri rozvoji, hospodárstve a využívaní vodných zdrojov
19. Environmentálne vhodné nakladanie s toxickými chemickými látkami, vrátane zamedzenia nezákonnej medzinárodnej prepravy toxických a nebezpečných produktov
20. Environmentálne vhodné nakladanie s nebezpečnými odpadmi, vrátane zamedzenia nezákonnej medzinárodnej prepravy nebezpečných odpadov
21. Environmentálne vhodné zaobchádzanie s tuhými odpadmi a kalmi
22. Bezpečné a environmentálne vhodné zaobchádzanie s rádioaktívnymi odpadmi

ČASŤ III. POSILŇOVANIE ÚLOHY DÔLEŽITÝCH SKUPÍN

23. Preambula
24. Globálne zapojenie žien do trvalo udržateľného a vyváženého rozvoja
25. Deti a mládež v trvalo udržateľnom rozvoji
26. Uznatie a posilňovanie úlohy domorodých obyvateľov a ich spoločenstiev
27. Posilňovanie úlohy mimovládnych organizácií: partnerov pre trvalo udržateľný rozvoj

28. Iniciatívy samosprávnych orgánov zamerané na podporu Agendy 21
29. Posilňovanie úlohy pracujúcich a ich odborov
30. Posilňovanie úlohy obchodu a priemyslu
31. Vedecká a technická obec
32. Posilňovanie úlohy pôdohospodárov

ČASŤ IV. PROSTRIEDKY NA REALIZÁCIU

33. Finančné zdroje a mechanizmy
34. Transfer environmentálne vhodných technológií, spolupráca a tvorba potenciálu
35. Veda pre trvalo udržateľný rozvoj
36. Podpora vzdelávania, osvetu a odbornej prípravy
37. Národné mechanizmy a medzinárodná spolupráca pri vytváraní potenciálu rozvojových krajín
38. Medzinárodné inštitucionálne usporiadanie
39. Medzinárodné právne nástroje a mechanizmy
40. Informácie pre rozhodovanie

ZOZNAM SKRATIEK

CEFTA	Central European Free Trade Agreement
CFC	Chlorofluorocarbon
CSD	Commission for Sustainable Development
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
EIA	Environmental Impact Assessment
ELCI	Environmental Liaison Centre International
EMAS	Eco Management and Audit Scheme
EMS	Environmental management system
EST	Environmentally sound technology
EU	European Union
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
GAW	Global Atmosphere Watch (WMO)
GEF	Global Environment Facility
GEMS	Global Environmental Monitoring System (UNEP)
GESAMP	Joint Group of Experts on the Scientific Aspects of Marine Pollution
GHG	Greenhouse gas
GIPME	Global Investigation of Pollution in Marine Environment (UNESCO)
GIS	Geographical Information System
GOS	Global Observing System (WMO/WWW)
GRID	Global Resource Information Database
GSP	Generalized System of Preferences
HCFC	Hydrochlorofluorocarbon
HIV	Human Immunodeficiency Virus
IAEA	International Atomic Energy Agency
IAP-WASAD	International Action Programme on Water and Sustainable Agricultural Development
IARC	International Agency for Research on Cancer
ILO	International Labour Organisation
IMF	International Monetary Fund
IMO	International Maritime Organization
INFOTERRA	International Environment Information system (UNEP)
IOC	Intergovernmental Oceanographic Commission
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IPCS	International Programme on Chemical Safety
IPM	Integrated pest management
IRPTC	International Register of Potentially Toxic Chemicals
ISO	International Standards Organization
ITC	International Tin Council
IUCN	International Union for Conservation of Nature and Natural Resources
NGO	Non-governmental organization
ODA	Official development assistance
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
PIC	Prior informed consent procedure
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization
UNU	United Nations University
WCP	World Climate Programme (WMO/UNEP/ICSU/UNESCO)
WEC	World Environmental Centrum
WFC	World Food Council
WHO	World Health Organization
WMO	World Meteorological Organization
WTO	World Trade Organization
WWF	World Wide Fund for Nature (also called World Wildlife Fund)

ZOZNAM NÁRODNÝCH SKRATIEK

ASPEK	Asociácia priemyselnej ekológie na Slovensku
ADR	Medzinárodná dohoda o automobilovej preprave
CEFTA	Európska dohoda o voľnom obchode
ETFA	Európske združenie voľného obchodu
EK	Európska komisia
HDP	Hrubý domáci produkt
MAAE	Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MH SR	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MO SR	Ministerstvo obrany Slovenskej republiky
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MSP	Malé a stredné podniky
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MŠVVŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MVO	Mimovládne organizácie
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MDVRR SR	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky
MZ SR	Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
MZVEZ SR	Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NEAP	Národný environmentálny akčný program
NPPZ	Národný program podpory zdravia
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
NSTUR	Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja
NÚP	Národný úrad práce
OÚ	Okresný úrad
OSN	Organizácia spojených národov
RaO	Rádioaktívny odpad
RŠS	Regionálne školiace stredisko
SAV	Slovenská akadémia vied
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
SCČP	Slovenské centrum čistej produkcie
SEI	Stredoeurópska iniciatíva
SIŽP	Slovenská inšpekcia životného prostredia
SZO	Stratégia zdravia pre všetkých
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
TÚ	Technická univerzita
TUR	Trvalo udržateľný rozvoj
ÚBP SR	Úrad bezpečnosti práce Slovenskej republiky
ÚJD SR	Úrad jadrového dozoru Slovenskej republiky
UK	Univerzita Komenského

NCSO - ŠTRUKTÚRA KOORDINÁCIE NÁRODNEJ ÚROVNE AKCIÍ AGENDY 21 (Základné údaje)

Národný koordinátor (mechanizmus) pre trvalo udržateľný rozvoj (napr. rada, komisia, medzirezortná pracovná skupina).

GESTOR PROBLEMATIKY: Úrad vlády SR

Na základe uznesenia vlády SR č.655 zo 16.septembra 1997 bola v roku 1999 uznesením vlády SR č.78 z 27. januára 1999 zriadená **Rada vlády SR pre trvalo udržateľný rozvoj**.

Od 2. marca 2011 bola Rada vlády Slovenskej republiky pre trvalo udržateľný rozvoj zrušená uznesením vlády SR č. 135/2011 a všetky jej kompetencie prešli na novovytvorenú **Ministerskú radu**.

Na novovytvorenú Ministerskú radu prešli kompetencie:

- Výboru ministrov pre drogovú závislosť a kontrolu drog,
- Ministerskej rady vlády pre záležitosti Európskej únie,
- Rady vlády pre trvalo udržateľný rozvoj
- Rady vlády pre regionálnu politiku a dohľad nad štrukturálnymi operáciami.

V súčasnosti pôsobí v SR viacero **poradných orgánov vlády SR** s kompetenciami vzťahujúcimi sa k problematike trvalo udržateľného rozvoja. Jedná sa hlavne o:

- Hospodárska a sociálna rada
- Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť
- Rada vlády SR pre vedu, techniku a inovácie
- Rada vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie
- Rada vlády SR na podporu exportu a investícií

ČASŤ I. SOCIÁLNE A EKONOMICKÉ DIMENZIE

KAPITOLA 2

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA PRI URÝČHOVANÍ TRVALO UDRŽATELNÉHO ROZVOJA V ROZVOJOVÝCH KRAJINÁCH A PRÍSLUŠNÉ OPATRENIA (SO ZAMERANÍM NA OBCHOD)

GESTOR: MH SR, MZVEZ SR, MPRV SR

SR podporuje v rámci medzinárodnej spolupráce hospodársky rast v rozvojových krajinách a aktívne sa zapája do činnosti medzinárodných organizácií zameraných na liberalizáciu obchodu a podporu exportu.

Uznesením vlády SR č. 107/2014 bola schválená **Stratégia vonkajších ekonomických vzťahov na obdobie 2014-2020**, ktorá zahŕňa aj riešenie vzťahov voči rozvojovým krajinám. Zastrešujúcou inštitucionálnou štruktúrou pre oblasť vonkajších vzťahov je **Rada vlády SR na podporu exportu a investícií**, ktorá združuje zástupcov štátnej správy a súkromného sektora. Je poradným a koordinačným orgánom vlády SR pre oblasť štátnej podpory medzinárodnej ekonomickej spolupráce a prezentácie SR v zahraničí.

Na pôde Svetovej obchodnej organizácie (WTO) v Ženeve od roku 2001 prebieha kolo multilaterálnych obchodných rokovaní zameraných na ďalšiu liberalizáciu svetového obchodu pod názvom „**Rozvojová agenda z Dohy (DDA)**“. Jeho hlavným cieľom je väčšie zapojenie rozvojových a najmenej rozvinutých krajín do mnohostranného obchodného systému, ktoré by im pomohlo v ekonomickom rozvoji prostredníctvom obchodu. Riešenie problémov rozvojových krajín v oblasti zahraničného obchodu sa týka najmä zlepšenia ich prístupu na svetové trhy, uplatňovanie výnimiek z pravidiel WTO v rámci tzv. špeciálneho a odlišného zaobchádzania, zvýšenia technickej pomoci a podpory pri budovaní kapacít. V rokoch 2014 a 2015 pokračovali rokovania o DDA. Zároveň prebiehal ratifikačný proces dohody o uľahčovaní obchodu, ktorá bola schválená na 9. ministerskej konferencii WTO v decembri 2013. Dohoda sa týka zjednodušenia colných procedúr, znižovania byrokracie, boja proti korupcii a znižovania nákladov podnikateľov súvisiacich s realizovaním zahraničného obchodu. Výsledok tejto dohody bude benefitom pre všetky členské krajiny WTO, vrátane rozvojových. Predpokladá sa, že táto dohoda prinesie dodatočné zvýšenie svetového HDP až o 100 mld. USD ročne. Dohoda obsahuje o. i. aj ustanovenia o technickej pomoci a o podpore budovania kapacít, ktoré majú rozvojovým a najmenej rozvinutým krajinám uľahčiť budúcu implementáciu prijatých záväzkov. Dohodu zatiaľ ratifikovalo vyše 60 krajín (pre nadobudnutie jej platnosti je potrebná ratifikácia 109 krajín).

Na 10. ministerskej konferencii WTO v Nairobi v decembri 2015 boli prijaté viaceré ministerské rozhodnutia týkajúce sa rozvojových krajín – zvláštny ochranný mechanizmus pre členov z rozvojových krajín v oblasti poľnohospodárstva, vytváranie verejných zásob pre účely potravinovej bezpečnosti, obchod s bavlnou, preferenčné pravidlá pôvodu pre najmenej rozvinuté krajiny (LDCs), implementácia preferenčného zaobchádzania v prospech služieb a poskytovateľov služieb z LDCs a zvýšenie účasti LDCs na obchode so službami. V decembri 2015 bola uzavretá aj plurilaterálna dohoda o obchode s informačnými technológiami. Účastníkmi dohody je 53 členských štátov WTO, vrátane Európskej únie. Dohoda pokrýva 201 produktov a ročný obrat obchodu s týmito komoditami dosahuje objem 1,3 bilióna USD, čo predstavuje asi 10 % svetového obchodu. Z dohody budú profitovať aj ostatné členské krajiny WTO, vrátane rozvojových, ktoré nie sú účastníkmi dohody, pretože odstránenie ciel na tieto produkty sa bude týkať všetkých členov WTO. Táto skutočnosť bude mať pozitívny dopad na globálnu ekonomiku, pretože nižšie ceny produktov informačných technológií sa prejavia aj v ďalších odvetviach, ktoré využívajú tieto produkty.

SR v oblasti zahraničného obchodu s tretími krajinami EÚ, a teda aj na pôde WTO, postupuje v zmysle spoločnej obchodnej politiky, ktorá je vo výlučnej kompetencii EÚ. Zájmy a pozície SR k otázkam týkajúcim sa spoločnej obchodnej politiky EÚ presadzuje MH SR prostredníctvom koordinačného mechanizmu, ktorý zahŕňa na expertnej úrovni zasadnutia Výboru pre obchodnú politiku pri Rade EÚ a zasadnutia ďalších pracovných skupín, na politickej úrovni sú to zasadnutia Rady EÚ pre zahraničné veci v osobitnom formáte pre obchod.

Ako komplementárny nástroj na dosiahnutie rozvojových cieľov v súlade s cieľmi DDA vznikla iniciatíva **Aid for Trade** (pomoc pre obchod). Ide o iniciatívu oficiálne spustenú Ministerskou konferenciou WTO v Hongkongu v roku 2005. Na podporu pomoci obchodu pre rozvojové krajiny WTO zriadila **Globálny zverený fond** WTO (Doha Development Global Trust Fund), pričom EÚ je spolu so svojimi členskými štátmi dlhodobo najväčším poskytovateľom rozvojovej pomoci na svete. Rozvojová pomoc v oblasti obchodu je v rámci EÚ zaradená do celkovej oficiálnej rozvojovej pomoci.

Jednou z priorít spoločnej obchodnej politiky EÚ okrem ukončenia rokovaní v rámci DDA patrí v súčasnosti oblasť rozvíjania spolupráce s rozvojovými a najmenej rozvinutými krajinami prostredníctvom bilaterálnych, resp. regionálnych dohôd o voľnom obchode a dohôd o hospodárskom partnerstve a spolupráci. Príkladom takýchto dohôd sú **dohody o hospodárskom partnerstve** (EPAs) medzi EÚ a krajinami Afriky, karibskej a pacifickkej oblasti (krajiny ACP). Základným cieľom EPAs je zabezpečenie dlhodobého rozvoja, hospodárskeho rastu a znižovanie chudoby v krajinách ACP, ako aj integrácia krajín ACP do globálnej ekonomiky.

EPAs by nemali byť klasické symetrické dohody o voľnom obchode, ale mali by maximalizovať rozvojový potenciál hospodárstva krajín ACP. V tejto súvislosti si preto každé regionálne zoskupenie krajín ACP stanovilo vlastný časový plán, rozsah, postupnosť a oblasť tovarov pri otvorení trhov v súlade s individuálnymi plánmi rozvojových priorít a stratégiami pri znižovaní chudoby v jednotlivých krajinách.

Rokovania o EPAs začali v roku 2002 a pokrývajú sedem regionálnych skupín: západná Afrika, stredná Afrika, východná a južná Afrika (ESA), Východoafrické spoločenstvo (EAC), Juhoafrické rozvojové spoločenstvo (SADC), Karibik (Cariforum) a Pacifik. EÚ pokračuje v rokovaní so všetkými s výnimkou krajín karibskej oblasti „Cariforum“, s ktorým EÚ podpísala rámcovú plnohodnotnú EPA s EÚ už v roku 2008 a dohoda sa v súčasnosti uplatňuje.

V rokoch 2010 a 2011 však došlo k spomaleniu procesu finalizácie plnohodnotných EPA so zostávajúcimi regiónmi ACP. Rokovania boli obnovené a naďalej pokračovali až v roku 2014. Najviac napredovali rokovania s krajinami SADC a EAC, s ktorými boli rokovania ukončené v roku 2014.

Dočasné EPA dohody, ktoré EÚ uzatvorila s krajinami SADC a EAC neboli nikdy týmito krajinami ratifikované. Po takmer 10 rokoch rokovaní boli však s týmito krajinami uzatvorené komplexné dohody o hospodárskom partnerstve, ktoré nahradili dočasné EPA. Dohody sú v súčasnosti v procese prekladu a prípravy na podpisy a následné ratifikácie, ktoré sa očakávajú počas slovenského predsedníctva.

Pre urýchlenie spomaleného procesu finalizácie plnohodnotných EPA so zostávajúcimi regiónmi ACP procesu EÚ navrhla doplnenie Nariadenia o prístupe na trh týkajúceho sa niektorých rozvojových krajín, ktoré rokovali o dohodách o hospodárskom partnerstve a navrhla odobratie benefitov tým krajinám, ktoré do dnešného dňa dohody EPAs neratifikovali.

Dôležitým nástrojom podpory rozvojových krajín je aj **systém všeobecných preferencií** (GSP), prostredníctvom ktorého EÚ udeľuje krajinám jednostranné obchodné preferencie. Systém všeobecných preferencií v zmysle nariadenia EP a Rady č. 978/2012 sa sústreďuje viac na chudobnejšie krajiny, posilňuje a mení osobitné stimulačné opatrenie pre trvalo udržateľný rozvoj a dobrú správu vecí verejných, tzv. „GSP+“, ktoré je vytvorené pre krajiny s nízkymi príjmami, ktoré ratifikovali a implementovali dôležité medzinárodné konvencie o ľudských a pracovných právach,

životnom prostredí a dobrej správe vecí verejných. Najdôležitejšou zmenou je vyradenie krajín s vysokým a stredne vysokým príjmom k 1.1.2015, pričom hodnota preferenčných dovozov z týchto krajín predstavovala viac ako 30 % celkovej hodnoty dovozov z krajín zaradených do GSP. Zároveň boli v roku 2014 zo systému vyradené štáty, ktoré s EÚ uzavreli dohody o preferenčných obchodných režimoch a o zónach voľného obchodu, a tiež zámorské krajiny a teritória ČŠ EÚ, ktoré využívali alternatívne obchodné dohody o prístupe na trh EÚ. V roku 2015 bolo prijaté rozhodnutie o udelení preferencií v rámci GSP+ Kirgizskej republiky. Legislatívny proces týkajúci sa tejto otázky by mal byť ukončený v roku 2016.

V roku 2015 sa v porovnaní s rokom 2014 zvýšil celkový vývoz tovaru o **4,9 % na 67 883,9 mil. Eur** a celkový dovoz o **7,5 % na 64 527,4 mil. Eur**. Saldo zahraničného obchodu bolo aktívne v objeme 3 356,5 mil. Eur (o 1 345,9 mil. Eur nižšie ako v roku 2014).

Podiel produktov priemyselnej výroby na celkovom exporte

	2010	2011	2012	2013	2014
Podiel produktov priemyselnej výroby na celkovom exporte (%)	90,1	89,4	89,4	90,5	91,0

Zdroj: MH SR

KAPITOLA 3

BOJ S CHUDOBOU

GESTOR: MPSVR SR

V nadväznosti na ciele stratégie Európa 2020 si SR v oblasti odstraňovania chudoby zadefinovala cieľ „*Vymaniť najmenej 170 tisíc ľudí z rizika chudoby a vylúčenia do roku 2020*“. V roku 2015 boli hlavné opatrenia na zníženie chudoby alebo sociálneho vylúčenia rozpracované v rámci **Národného programu reforiem SR 2015 (NPR SR 2015)** a podrobnejšie v **Akčnom pláne NPR SR 2015**. Slovenská republika sa snaží o zníženie rizika chudoby a sociálneho vylúčenia posilnením a podporou opatrení sociálnej inklúzie. Ide predovšetkým o zefektívnenie súčasných a zavedenie nových nástrojov pomoci v hmotnej núdzi, ako aj ďalšie opatrenia zamerané na primeraný príjem, zlepšenie kvality sociálnych služieb, opatrení sociálno-právnej ochrany detí, podpory rodín najmä pri zosúladňovaní ich rodinného a pracovného života atď. Cieľovou skupinou sú občania žijúci v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia, t.j. ľudia s nízkym príjmom a/alebo tí, ktorí si nemôžu dovoliť niektorú z nevyhnutných potrieb pre svoj život a/alebo žijúci v rodinách, kde nikto nepracuje alebo pracuje iba príležitostne (veľmi nízka pracovná intenzita).

Počet ľudí žijúcich v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia predstavoval V SR 960 242, t. j. 18,4 % z populácie. Oproti predchádzajúcemu zisťovaniu došlo k poklesu o 1,4 p. b., čo sa týka cca 109 745 ľudí.

Sociálne ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja

Ukazovateľ/Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Nezamestnanosť (%)*	13,6	14,0	14,2	13,2	
Obyvateľstvo v hmotnej núdzi (%)**	6,8	6,6	6,7	6,0	4,9
Miera rizika chudoby (%)	13,0	13,1	12,8	12,6	
Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (%)	20,6	20,5	19,8	18,4	

* miera nezamestnanosti, podľa metodiky ILO

** priemerný počet poberateľov dávky v hmotnej núdzi so spoločne posudzovanými osobami z celkového počtu obyvateľov

V roku 2015 bol zaznamenaný pokles podielu občanov v hmotnej núdzi na celkovej populácii oproti predchádzajúcemu roku. Vývoj bol ovplyvnený zavedenou zmenou v systéme pomoci v hmotnej núdzi zameranou na zvýšenie motivácie dlhodobo nezamestnaných alebo dlhodobo neaktívnych aktívne participovať na trhu práce, a to zavedením súbehu osobitného príspevku, pomoci v hmotnej

núdzi a mzdy Pri hodnotení kapitoly 3 je významný indikátor „miera rizika chudoby“, ktorý zachytáva podiel populácie pod hranicou chudoby po sociálnych transferoch. Hranica chudoby je definovaná ako 60 % mediánu disponibilného ekvivalentného príjmu. V roku 2014 došlo k miernemu medziročnému poklesu miery rizika chudoby (o 0,2 p. b.). Dôležitú úlohu pri znížení rizika chudoby zohráva aj poskytovanie sociálnych dávok (sociálnych transferov) v zmysle platnej legislatívy v oblasti sociálnej inklúzie. Vzhľadom na novú definíciu, ktorá zachytáva širší okruh ľudí žijúcich v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia, je potrebné sledovať aj mieru rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia. Situácia v roku 2014 sa výrazne zlepšila, a to poklesom miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia, čo výrazne prispelo k napĺňaniu národného cieľa v rámci stratégie Európa 2020 zameraného na zníženie chudoby alebo sociálneho vylúčenia.

Prístupy k zníženiu rizika chudoby majú multidimenzionálny charakter. Vo všeobecnosti sú politiky zamerané na znižovanie rizika chudoby a sociálneho vylúčenia realizované širokým spektrom opatrení, a to od poskytovania priamych finančných transferov pre zvýšenie príjmu, zníženie výdavkov až po priame opatrenia aktívneho začleňovania, ktoré podporujú prístup k zamestnaniu, vzdelávaniu a aktívnej participácii na spoločenskom živote.

V rámci nového programového obdobia na roky 2014 – 2020 sa kladie dôraz na opatrenia aktívnej inklúzie, ktoré v prepojení s aktívnymi opatreniami trhu práce smerujú k zamestnateľnosti a pracovnej mobilite a zamedzujú prehlbovanie pasce chudoby.

Občanom, ktorí sa ocitli v núdzi, s nedostatočným alebo absentujúcim príjmom z rôznych príčin, štát poskytuje sociálnu ochranu. Systém sociálnej ochrany je zabezpečený predovšetkým prostredníctvom **nástrojov pomoci v hmotnej núdzi**. Koncom roka 2014 bola schválená **novela zákona o pomoci v hmotnej núdzi**, ktorá nadobudla účinnosť 1. januára 2015. Touto novelou sa posilnilo opatrenie zamerané na dlhodobo nezamestnané alebo dlhodobo neaktívne osoby v systéme pomoci v hmotnej núdzi za účelom ich zamestnania sa. To znamená, že občan, ktorý poberá pomoc v hmotnej núdzi a ktorý sa zamestná a jeho príjem je v rozsahu od polovice minimálnej mzdy do dvojnásobku minimálnej mzdy, môže počas dvanástich mesiacov poberať osobitný príspevok súbežne so mzdou (6 mesiacov v sume 126,14 Eur a 6 mesiacov v sume 63,07 Eur). Právna úprava nevyklučuje poberanie predmetného príspevku v situácii, keď občan alebo celá domácnosť zostane naďalej v systéme pomoci v hmotnej núdzi.

Ďalším podporným nástrojom zameraným pre odstránenie sociálneho vylúčenia je **Fond európskej pomoci pre najodkázanejších pre programové obdobie 2014 - 2020**. V záujme vykonávania predmetného fondu SR vypracovala **Operačný program potravinovej a základnej materiálnej pomoci**, ktorý bol dňa 11. decembra 2014 schválený Európskou komisiou. Celková alokácia pre SR je 64 838 286 Eur vrátane spolufinancovania. Cieľom tohto programu je pomôcť ľuďom, ktorí sa nachádzajú v náročnej a ťaživej sociálnej situácii znížiť ich ekonomické zaťaženie a mieru ich materiálnej deprivácie z nedostatku jedla. V praxi sa program bude realizovať prostredníctvom štyroch opatrení, a to poskytovaním potravinových a hygienických balíčkov vybraným skupinám príjemcov pomoci v hmotnej núdzi, poskytovaním teplého jedla osobám bez prístrešia a aj formou podpory distribúcie darovaných potravín s cieľom predísť výraznému plytvaniu potravinami.

Sociálne služby v SR sa od roku 2009 poskytujú v súlade so **zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách** a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (zákon o sociálnych službách). Zákon o sociálnych službách upravuje právne vzťahy a podmienky poskytovania sociálnych služieb, financovanie sociálnych služieb a dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb.

V novembri 2015 sa v rámci programového obdobia 2007 – 2013 ukončila **realizácia Národného projektu Komunitné centrá (NP KC)** prostredníctvom Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia (OP ZaSI). NP KC bol realizovaný od 1. 1. 2014 do 31. 11. 2015 a to vo všetkých samosprávnych krajoch okrem Bratislavského kraja. Celková alokácia bola 17 173 522,80 Eur.

V rámci NP KC sa vypracovali štandardy a metodiky komunitnej práce. NP KC bol určený najmä pre skupinu obyvateľov sociálne vylúčených alebo ohrozených sociálnym vylúčením s dôrazom na marginalizované rómske komunity, pre ktorých je charakteristická neschopnosť participovať na sociálnom, ekonomickom, politickom a kultúrnom živote v dôsledku faktorov ako sú napríklad nízky príjem, zlý zdravotný stav, nedostatočné vzdelanie, slabý kontakt s majoritnou populáciou a diskriminácia. Cieľom NP KC bola podpora sociálnej inklúzie a pozitívnych zmien v komunitách s dôrazom na marginalizované rómske komunity prostredníctvom rozvoja komunitnej práce v komunitných centrách. Do NP KC bolo spolu zapojených 168 komunitných centier.

V programovom období 2014 - 2020 sa plánuje realizácia projektu Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni (NP PVSSKIKÚ). Rozšíri sa tak podpora výkonu poskytovaných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni o podporu nízkoprahových denných centier (NDC) a nízkoprahových sociálnych služieb pre deti a rodinu (NSSDR). Uvedeným sa rozšíri cieľová skupina, ktorej sú poskytované služby krízovej intervencie na komunitnej úrovni, rozšíri sa rozsah poskytovaných odborných činností a aktivít realizovaných v oblasti podpory osôb ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením v regiónoch SR.

Terénna sociálna práca v obciach (TSP) sa v SR začala v pilotných projektoch koncom deväťdesiatych rokov minulého storočia. V období 2012 – 2015 bol výkon TSP financovaný z prostriedkov OP ZaSI prostredníctvom národného projektu Terénna sociálna práca v obciach (NP TSP). NP TSP bol realizovaný v 294 lokalitách. Počet terénnych sociálnych pracovníkov a asistentov terénnych sociálnych pracovníkov k 20.11.2015 bol 893 osôb a počet klientov, ktorým boli poskytnuté služby TSP, presiahol počet 92 tisíc. NP TSP je zameraný na pomoc osobám, ktoré žijú v riziku chudoby, sú ohrozené sociálnym vylúčením alebo sú sociálne vylúčené. Rovnaké cieľové skupiny a ciele si stanovuje operačný program **Eudské zdroje na obdobie 2014 – 2020**. TSP je aktuálne podporovaná aj prostredníctvom 70 dopytovo orientovaných projektov.

NP PVSSKIKÚ sa začal implementovať 20. marca 2013 a utváral podmienky na pilotné overenie modelu prechodu služieb z inštitucionálnej na komunitnú úroveň. V rámci pilotného overenia procesu deinštitucionalizácie (DI) a transformácie v siedmich zariadeniach sociálnych služieb zapojených do projektu boli overované inovatívne a špecifické metódy a prístupy, ktoré budú slúžiť ako východisko pre systémovú deinštitucionalizáciu v SR. V zapojených domoch sociálnych služieb (DSS) prebehli hodnotenia pripravenosti na proces DI, začala sa vykonávať supervízia a činnosť lokálnych konzultantov. Zrealizoval sa úvodný Informačný seminár pre kľúčových manažérov DSS a zriaďovateľov. V súčasnosti sa projekt nachádza vo finálnej fáze. V rámci všetkých vzdelávacích aktivít bolo vyškolených 392 účastníkov. V realizácii sú ešte posledné 4 vzdelávania v oblasti individuálnej práce s prijímateľmi sociálnych služieb a kvality poskytovania sociálnych služieb.

Od januára 2014 sa začal realizovať aj Národný projekt **Podpora opatrovateľskej služby** (NP POS), ktorého cieľom bola podpora sociálnej inklúzie rozšírením dostupnosti opatrovateľskej služby. Realizáciou NP POS sa zvýšil počet klientov, ktorým sa doteraz neposkytovala opatrovateľská služba o 3 842 osôb a na druhej strane sa vytvorili nové pracovné miesta pre opatrovateľov v počte 3 620 s preplatením nákladov obciam a neverejným poskytovateľom vo výške 644 Eur mesačne na jedno novovytvorené pracovné miesto.

V problematike riešenia boja s chudobou je dôležitá aj **oblasť sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately**, ktorú upravuje zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. Proces deinštitucionalizácie a transformácie náhradnej starostlivosti pre deti a nahrádzania klasickej inštitucionálnej starostlivosti nízko kapacitnými pobytovými formami (rodinné domy, byty) pokračoval v rokoch 2014 a 2015 plnením úloh **Koncepcie zabezpečovania výkonu súdnych rozhodnutí v detských domovoch na roky 2012 – 2015 s výhľadom do roky 2020 - Plán transformácie a deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti**. Cieľ predchádzať vynímaniu detí z pôvodných, biologických rodín bol podporovaný aj cielenými aktivitami na podporu odbornej práce s rodinou dieťaťa a **Národného projektu Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti**. Sociálna práca vykonávaná v prirodzenom rodinnom prostredí detí a ich rodín bola výrazne podporená

aj prostredníctvom **Národného projektu „Pilotná podpora zvyšovania efektivity poskytovania dávok a výkonu opatrení v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v rodinnom prostredí**. V roku 2015 bol prijatý zákon č. 175/2015, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a ktorým sa mení a dopĺňa o.i aj právna úprava sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Predmetná novela bola primárne zameraná na podporu ochrany práv detí, zaviedla niekoľko významných legislatívnych opatrení o.i. aj na predchádzanie ústavnej starostlivosti, ktorá má byť len výnimočným opatrením súdu.

V oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím bol uznesením vlády SR č. 25/2014 schválený materiál „Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 - 2020“. Jeho cieľom je prostredníctvom definovaných úloh a opatrení zabezpečiť dosahovanie pokroku v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím uznaných Dohovorom OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.

V problematike boja s chudobou nezastupiteľné miesto zaujíma aj **podpora zamestnanosti uchádzačov o zamestnanie s dôrazom na znevýhodnené skupiny na trhu práce** a s tým spojená podpora tvorby nových pracovných miest ako najúčinniejšieho prostriedku na zabezpečenie rastu príjmov obyvateľstva.

Okruh nástrojov pomoci a podpory je zadefinovaný v zákone č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Novelami zákona v roku 2015 sa zaviedli opatrenia týkajúce sa zlepšenia podmienok pre vstup, resp. opätovný vstup na trh práce pre vybrané znevýhodnené skupiny uchádzačov o zamestnanie, nástroj podpory a pomoci účastníkom na trhu práce na podporu prvého pracovného uplatnenia mladých ľudí na trhu práce a zaviedla sa definícia subjektu sociálnej ekonomiky.

V oblasti dôchodkového zabezpečenia boli za účelom zvyšovania životnej úrovne dôchodcov dôchodkové dávky v roku 2014 zvyšované v rozpätí od 8,80 Eur do 1,50 Eur v závislosti od druhu a pomernej časti vyplácanej dôchodkovej dávky. Percento zvýšenia úrazovej renty v roku 2014 bolo 2,3 %. V roku 2014 vydalo MPSVR SR opatrenie č. 295/2014 Z. z., ktorým sa ustanovuje pevná suma zvýšenia dôchodkovej dávky a percento zvýšenia úrazovej renty v roku 2015. V súlade s uvedeným opatrením sa dôchodkové dávky v roku 2015 zvýšili v rozpätí od 5,20 Eur do 0,90 Eur v závislosti od druhu a pomernej časti vyplácanej dôchodkovej dávky. Percento zvýšenia úrazovej renty v roku 2015 bolo 1,32 %.

Zákon č. 592/2006 Z. z. o poskytovaní vianočného príspevku niektorým poberateľom dôchodku a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov bol novelizovaný aj v roku 2015 (zákonom č. 242/2015 Z. z.). Ustanovilo sa, že suma vianočného príspevku poskytnutého za rok 2015 sa poberateľovi dôchodku, ktorého úhrn súm dôchodkov nepresiahne dvojnásobok sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu, jednorázovo zvýši o 12,74 Eur.

NR SR schválila zákon č. 140/2015 Z. z., ktorým sa s účinnosťou od 1. júla 2015 do zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov zaviedol nový právny inštitút, ktorým je **minimálny dôchodok**. Účelom minimálneho dôchodku je poistencom, ktorí počas väčšiny svojho pracovného života vykonávali zárobkovú činnosť a ktorí splnia zákonné podmienky, zabezpečiť dôchodkový príjem na takej úrovni, aby neboli ako jednotlivci odkázaní na pomoc v hmotnej núdzi. Ďalším, novým právnym inštitútom, ktorý uvedená novela zavádza, je **vyrovňovací príplatok**. Jeho účelom je čiastočne eliminovať rozdiely v súvislosti s priznávaním dôchodkov z Českej republiky za obdobie zamestnania pred rozdelením ČSFR a dôchodkov zo SR.

V novembri 2015 schválila NR SR novelu zákona o sociálnom poistení, ktorej cieľom je odstrániť rozdielnosť podmienok nároku na pozostalostné dôchodkové dávky vdov a vdovcov, ktorí ovdoveli pred 1. januárom 2004 v porovnaní s vdovami a vdovcami, ktorí ovdoveli po tomto dni. Predmetná novela sa zameriava aj na podporu rodičov, ktorí pred nástupom na materskú dovolenku vykonávali

zárobkovú činnosť a boli nemocensky poistení, a to zvýšením materského zo 65 % na 70 % denného vymeriavacieho základu alebo pravdepodobného denného vymeriavacieho základu.

V súvislosti so zámerom poskytovať podporu na zabezpečenie rozvoja najmenej rozvinutých okresov, bola zavedená resp. rozšírená tzv. odvodová úľava na sociálne poistenie aj na tie fyzické osoby, ktoré boli pred vznikom pracovného pomeru alebo štátnozamestnaneckého pomeru vedené v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej šesť po sebe nasledujúcich mesiacov, majú trvalý pobyt v najmenej rozvinutom okrese a dôvodom vyradenia z evidencie uchádzačov o zamestnanie bol vznik tohto pracovného pomeru alebo štátnozamestnaneckého pomeru.

Priebežne v súlade so stanovenými termínmi dochádza k plneniu jednotlivých úloh **Národného programu aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020**. Je zameraný na podporu ľudských práv starších osôb prostredníctvom verejných podporných politík, pričom nejde len o politiky zamestnanosti starších ľudí, ale aj o politiky v oblasti podpory ich celoživotného vzdelávania, občianskych a sociálnych aktivít mimo formálneho trhu práce, podpory ich nezávislosti, dôstojnosti, ekonomickej a sociálnej bezpečnosti, vrátane ochrany pred zlým zaobchádzaním vo všetkých spoločenských sférach a vzťahoch.

Na základe prijatia tzv. anuitnej novely (zákon č. 183/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony) sa vytvorili predpoklady pre vyplácanie dôchodkov zo starobného dôchodkového sporenia (II. pilier). Starobné dôchodky vyplácané z I. piliera sú poistencom - sporiteľom primerane krátené za obdobie účasti v II. pilieri, preto sa starobné dôchodky a predčasné starobné dôchodky z II. piliera vyplácajú prioritne vo forme doživotného dôchodku. Pozostalostné dôchodky sa vyplácajú jeden alebo dva roky v závislosti od toho, či sa sporiteľ rozhodol pre prípad smrti zabezpečiť svojich pozostalých. Starobné dôchodky a predčasné starobné dôchodky sa vyplácajú aj vo forme dočasného dôchodku, ktorý vyplácajú poisťovne alebo vo forme programového výberu, ktorý vypláca dôchodková správcovská spoločnosť, ale iba v určitých zákonom vymedzených situáciách.

K nástrojom boja s chudobou patrí aj **inštitút minimálnej mzdy, ktorý je upravený** zákonom č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde v znení neskorších predpisov. Vláda SR na obdobie roku 2014 ustanovila sumu minimálnej mzdy nariadením vlády SR č. 321/2013 Z. z. vo výške 352 Eur mesačne, resp. 2,023 Eur za hodinu, čo oproti roku 2013 predstavovalo zvýšenie o 4,2 %. Na obdobie roku 2015 bola suma minimálnej mzdy stanovená nariadením vlády SR č. 297/2014 Z. z. vo výške 380 Eur mesačne, resp. 2,184 Eur za hodinu. Zvýšenie oproti roku 2014, predstavovalo takmer 8 %.

Vývoj podielu medzi sumou mesačnej minimálnej mzdy a sumou priemernej nominálnej mesačnej mzdy v hrubom i v čistom vyjadrení

Ukazovateľ / Rok	2011	2012	2013	2014
Minimálna mesačná mzda (MM) (Eur)	317,00	327,20	337,70	352,00
Priemerná mesačná mzda (PM) (Eur)	786,00	805,00	824,00	858,00
- podiel „hrubej“ MM a PM (%)	40,33	40,65	40,98	41,03
Čistá minimálna mesačná mzda (ČMM) (Eur)	274,53	283,38	292,48	304,84
Čistá priemerná mesačná mzda (ČPM) (Eur)	607,71	622,39	637,17	662,08
- podiel ČMM/ČPM (Kaitzov index) v %:	45,17	45,53	45,90	46,04

Zdroj: ŠÚ SR

Pomer priemerných zárobkov žien a mužov

Ukazovateľ/Rok	2011	2012	2013	2014
Priemerná hrubá mesačná mzda (Eur)				
Spolu	855	888	912	964
Muži	966	1 003	1 021	1 085
Ženy	732	761	791	834
Pomer priem. zárobkov žien a mužov (%)	75,4	75,8	75,9	77,5

Zdroj: ŠÚ SR

KAPITOLA 4

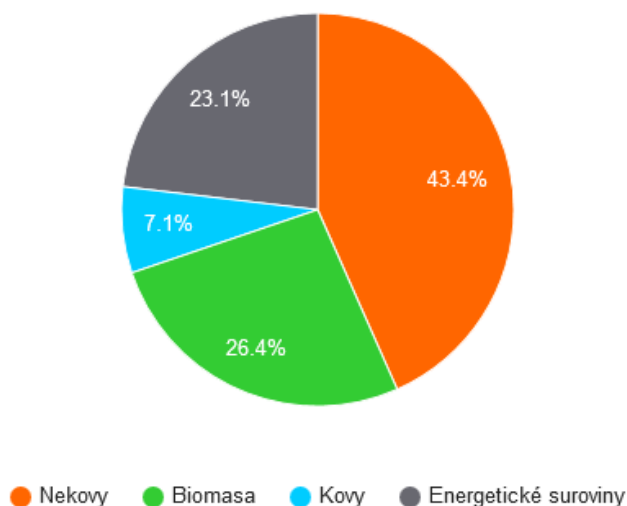
ZMENA MODELOV SPOTREBY

GESTOR: MH SR

Produktivita zdrojov v hospodárstve SR, meraná ako **domáca materiálová spotreba** (DMC) ku hrubému domácomu produktu v stálych cenách k roku 2010 (HDP v s.c.10) v roku 2013 predstavovala 1,16 Eur/kg. Oproti roku 2000, keď jej hodnota bola 0,77 Eur/kg sa zvýšila o 49,7 %, ale aj napriek tomuto rastu SR výrazne zaostáva za priemernou produktivitou zdrojov v krajinách EÚ, ktorá v roku 2013 dosiahla hodnotu 1,9 Eur/kg . V roku 2013 predstavovala v SR DMC 11,4 ton na obyvateľa (13,2 ton na obyvateľa v EÚ).

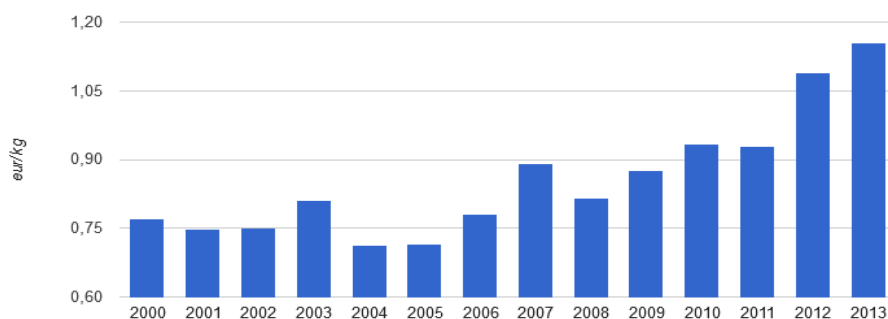
DMC v SR v roku 2013 z najväčšej časti (43,4 %) tvorili nekovové nerastné suroviny, nasledovala biomasa s 26,4 %, energetické suroviny (23,1 %) a kovové nerasty (7,1 %).

Domáca materiálová spotreba podľa hlavných kategórií, rok 2013, %

Zdroj: Eurostat

Vývoj produktivity zdrojov v SR

Zdroj: Eurostat

Životnosť dokázaných energetických zdrojov***Uhlie***

Efektívna ťažba vyťažiteľných zásob uhlia umožňuje do roku 2015 s výhľadom do roku 2030 dosahovať v baniach SR nasledovnú ťažobnú spôsobilosť:

Ťažobná spôsobilosť uhoľných baní na Slovensku

		2008	2010	2011	2012	2015	2020	2030
HBP, a.s.	kt	2 184	2 059	2 080	2 043	1 885	1 350	1 300
Baňa Dolina, a.s.	kt	152	148	173	114	22	-	-
Baňa Čáry, a.s.	kt	87	170	123	136	100	450	500
SR spolu	kt	2 423	2 377	2 376	2 293	2 007	1 800	1 800

Zdroj: MH SR

Ropa

Domáca ťažba ropy je v porovnaní so spotrebou takmer zanedbateľná. Očakáva sa trend jej postupného znižovania až do doťaženia zásob zhruba na úrovni roku 2020. Ropa pochádzajúca z nálezísk Slovenskej republiky, ktorú ťaží Nafta, a.s. Gbely, pokrýva iba asi 1,0 – 1,5 % súčasného celkového slovenského dopytu po rope na spracovanie a je nepravdepodobné, že by sa táto situácia v budúcnosti významnejšie zmenila.

Vývoj ťažby ropy v SR

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ťažba (ton)	14 644	13 083	15 431	11 448	9 984	8 972	9 586

Zdroj: MH SR

Zemný plyn

Spotreba zemného plynu sa na Slovensku dosiahla v roku 2015 4,3 mld. m³. Na spotrebe zemného plynu sa domáca ťažba podieľa približne 2 %, zvyšok je importovaný. V roku 2014 bola domáca ťažba na úrovni 87 mil. m³, pričom v nasledujúcich rokoch sa predpokladá jej klesajúci trend.

Podiel spotreby obnoviteľných zdrojov

	2001	2006	2010	2011	2014
Podiel OZE na PEZ (%)	3,9	4,4	7,9	7,9	8,9

Zdroj: MH SR

Biopalivá

V roku 2013 bolo do voľného daňového obehu umiestnených 85,937 PJ motorových palív, z toho biozložky predstavovali 4,6 %.

V roku 2014 bolo do voľného daňového obehu umiestnených 91,486 PJ motorových palív, z toho biozložky predstavovali 5,73 %.

Hrubá domáca spotreba energie (HDS) dosiahla v roku 2014 najnižšiu hodnotu za celé obdobie rokov 2001 - 2014 (666 PJ), čo predstavuje takmer 5,5 % pokles oproti roku 2013. V sledovanom období rokov 2001 - 2014 celkovo klesla hrubá domáca spotreba energie o cca 18,3 %.

Dlhodobu pretrváva negatívny vysoký podiel skládkovania **odpadov** na celkovom nakladaní s odpadmi (41 % u odpadov mimo komunálnych a 66 % u komunálnych odpadov). V roku 2014 bolo zozbieraných 4,09 kg/obyvateľa odpadov z elektrických a elektronických zariadení, SR splnila limity miery zhodnocovania a miery recyklácie jednotlivých kategórií elektroodpadov. Limit týkajúci sa podielu opätovného použitia, recyklácie a zhodnocovania častí starých vozidiel SR taktiež splnila. Vyzbieraných bolo 617 ton použitých prenosných batérií a akumulátorov, čo predstavuje 66 % podiel zberu. Z celkového množstva vzniknutých odpadov z obalov v roku 2013 bolo recykláciou využitých viac ako 66 % a zhodnocovaných, vrátane materiálového zhodnocovania bolo takmer 69 % z celkového množstva odpadov z obalov.

Celkovo bolo od roku 1997 v SR posúdených a ocenených národnou značkou Environmentálne vhodný produkt (EVP) **249 produktov**. V roku 2014 právo používať značku malo 105 produktov.

Na zmenu **modelov spotreby** je zameraných viacero strategických, koncepčných a programových dokumentov. Ide napríklad o Energetickú politiku, Koncepciu energetickej efektívnosti SR, Národný akčný plán obnoviteľných zdrojov, Program odpadového hospodárstva SR na roky 2011 - 2015, Program odpadového hospodárstva SR na roky 2016 - 2020, Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2014 - 2018, Národný program environmentálneho hodnotenia a označovania výrobkov.

KAPITOLA 5

DYNAMIKA DEMOGRAFICKÉHO RASTU A TRVALO UDRŽATELNÝ ROZVOJ

GESTOR: ŠÚ SR

Koncom roku 2014 žilo v SR 5 421 349 obyvateľov, 2 642 328 mužov a 2 779 021 žien. Medziročný prírastok bol 5 400 osôb (3 268 mužov, 2 132 žien).

Z hľadiska vývoja má početnosť slovenskej populácie rastúci trend.

Početnosť populácie SR, 2005 – 2014

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet obyvateľov	5 389 180	5 393 637	5 400 998	5 412 254	5 424 925	5 435 273	5 404 322	5 410 836	5 415 949	5 421 349
Tempo prírastku (%)	0,08	0,08	0,14	0,21	0,23	0,19	-0,57	0,12	0,09	0,10

Zdroj: ŠÚ SR

Vzhľadom na nízke celkové prírastky je priemerná hustota obyvateľstva relatívne stabilná, 110 obyvateľov na 1 km². Na základe rozdelenia územia republiky na gridy (1km x 1km) však možno vidieť, že reálne je osídlená menej než jedna tretina územia (cca 16-tisíc štvorcov s plochou 1 km²) a priemerná hustota v obývaných štvorcoch dosahuje 340 obyvateľov na 1 km².

Stav obyvateľstva je priamo ovplyvňovaný pôrodnosťou, úmrtnosťou a sťahovaním.

V roku 2014 sa narodilo 55 033 živých detí. Živorodenosť sa medziročne mierne zvýšila na 10,2 ‰ (o 0,1 bodu). Úhrnná plodnosť (priemerný počet živonarodených detí pripadajúcich na 1 ženu počas jej celého reprodukčného obdobia) dosiahla v roku 2014 hodnotu 1,37 dieťaťa. Hodnoty úhrnnej plodnosti dokumentujú nedostatočnú reprodukciu slovenskej populácie (t. j. pod 2,1 dieťa na 1 ženu, čo je hranica jednoduchej reprodukcie) od začiatku 90-tych rokov dvadsiateho storočia.

V roku 2014 zomrelo 51 000 osôb, hrubá miera úmrtnosti poklesla na 9,5 ‰ (o 0,1 bodu), pod hodnotou 10 úmrtí na 1 000 obyvateľov sa udržuje od začiatku 90. rokov. Stredná dĺžka života pri

narodení sa kontinuálne zvyšuje, v roku 2014 dosiahla prvýkrát hodnotu 73 rokov u mužov a 80 rokov u žien. Zvyšuje sa aj stredná dĺžka života v ostatných vekoch.

SR je od roku 1993 migračne ziskovou krajinou. V roku 2014 počet imigrantov do SR dosiahol 5,4 tisíca. Vystaňovalo sa 3,6 tisíca osôb, čo predstavuje 40 % objemu zahraničného sťahovania. Zahraničným sťahovaním v roku 2014 tak Slovenská republika získala 1,7 tisíca osôb. V porovnaní s rokom maxima (2008) bolo v roku 2014 saldo zahraničného sťahovania štvornásobne nižšie.

Vývoj pôrodnosti

	Rok									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Narodení spolu	54 625	54 122	54 631	57 586	61 445	60 599	61 003	55 715	54 986	55 199
v tom:										
živo	54 430	53 904	54 424	57 360	61 217	60 410	60 813	55 535	54 823	55 033
mŕtvo	195	218	207	226	228	189	190	180	163	166
Živonarodení na 1 000 obyvateľov	10,1	10,0	10,1	10,6	11,3	11,1	11,3	10,3	10,1	10,2
Hrubá miera reprodukcie	0,61	0,60	0,61	0,64	0,68	0,69	0,71	0,65	0,65	0,67
Čistá miera reprodukcie	0,60	0,60	0,60	0,64	0,68	0,68	0,70	0,64	0,65	0,66
Úhrnná plodnosť	1,25	1,24	1,25	1,32	1,41	1,40	1,45	1,34	1,34	1,37

Zdroj: ŠÚ SR

Vývoj zahraničného sťahovania obyvateľov

	Rok									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Objem sťahovania	7 149	7 324	10 455	10 470	8 325	7 161	6 692	7 422	7 919	9 001
Pristaňovanie	5 276	5 589	8 624	8 765	6 346	5 272	4 829	5 419	5 149	5 357
Vystaňovanie	1 873	1 735	1 831	1 705	1 979	1 889	1 863	2 003	2 770	3 644
Saldo sťahovania	3 403	3 854	6 793	7 060	4 367	3 383	2 966	3 416	2 379	1 713

Zdroj: ŠÚ SR

KAPITOLA 6

OCHRANA A PODPORA ĽUDSKÉHO ZDRAVIA

GESTOR: MZ SR/ÚVZ SR

Dňa 1.9. 2007 vstúpil do platnosti zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Ustanovuje organizáciu a výkon verejného zdravotníctva, vykonávanie prevencie ochorení a iných porúch zdravia, požiadavky na zdravé životné a pracovné podmienky, opatrenia orgánov štátnej správy na úseku verejného zdravotníctva pri ohrozeniach verejného zdravia, povinnosti fyzických osôb a právnických osôb pri podpore a rozvoji verejného zdravia ako aj výkon štátneho zdravotného dozoru.

V spolupráci s rezortmi národného hospodárstva, mimovládnyimi organizáciami a ostatnými združeniami sú realizované úlohy vyplývajúce z prijatých národných programov zameraných na ochranu a podporu verejného zdravia. Vykonávajú sa činnosti zamerané na monitorovanie vybraných

determinantov zdravia, monitorovanie zdravotného stavu a zdravotného uvedomenia obyvateľov SR. Taktiež sa realizujú preventívne aktivity podpory zdravia, vrátane poradenskej činnosti.

V roku 1999 bol prijatý **Národný program podpory zdravia (NPPZ)**. Jeho **aktualizácia** bola schválená uznesením vlády SR č. 634/2014. Hlavným cieľom NPPZ ostáva dlhodobé zlepšovanie zdravotného stavu obyvateľstva SR elimináciou výskytu porúch zdravia, ktoré znižujú kvalitu života a ohrozujú človeka predčasnou smrťou. NPPZ pozitívne prispieva k presadzovaniu a uplatňovaniu zásad zdravého spôsobu života, k presadzovaniu a monitoringu preventívnych opatrení smerujúcich k znižovaniu výskytu závažných a najčastejšie sa vyskytujúcich ochorení obyvateľstva, ako aj k spoluvytváraniu priaznivého životného a pracovného prostredia. Tieto úlohy plnia **Poradenské centrá ochrany a podpory zdravia** zriadené pri regionálnych úradoch verejného zdravotníctva v SR.

Vypracovaná bola Správa o plnení **Národného programu prevencie obezity za roky 2010 – 2013**, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 294/2014. Uznesením vlády SR č. 488/2015 bol schválený **Národný akčný plán v prevencii obezity na roky 2015 – 2025**. Jeho zámerom je vytvoriť spoločensky prospešný systém, ktorý povedie k zníženiu incidencie a prevalencie nadhmotnosti a obezity v populácii, eliminuje epidemický výskyt nadhmotnosti a obezity a chorôb s tým spojených. Regionálne úrady verejného zdravotníctva v SR realizovali v rámci **1. ročníka európskeho týždňa športu** Športové dni a rôzne zdravotno-výchovné aktivity pre širokú verejnosť. Ich hlavným cieľom bolo zvýšenie zdravotného uvedomenia a správania sa celej populácie v oblasti fyzickej aktivity, s následným pozitívnym efektom na ich zdravie. V Poradenských centrách ochrany a podpory zdravia sa uskutočnil „Deň otvorených dverí“, zároveň prebehli aktivity mobilných poradní zdravia, individuálne a skupinové cvičenia v **Poradniach optimalizácie pohybovej aktivity**.

V súvislosti s podporou správnych stravovacích návykov boli vo vzťahu k deťom a mládeži realizované najmä tieto projekty:

- **Schéma školského ovocia**
- **Školské mlieko**

V období roku 2014 sa naďalej priebežne plnili aj úlohy aktualizácie **Programu ozdravenia výživy obyvateľov SR**. Sledovanie príjmu rizikových faktorov výživy sa plnilo v rámci projektu **Sledovanie výživového stavu vybraných vekových skupín dospeléj populácie**. Zameraný bol na sledovanie výživy vybraných vekových skupín dospeléj populácie, s cieľom získania a zhodnotenia informácií o celkovom vývoji a zmenách spôsobu a stavu výživy, a tým súčasne poskytovať podklady pre regionálnu a celoštátnu realizáciu usmerňovania výživy u obyvateľstva SR.

V roku 2015 sa uskutočnil 6. ročník kampane **Vyzvi srdce k pohybu** - celonárodná medzinárodne koordinovaná kampaň na zvýšenie pohybovej aktivity dospeléj populácie. Pri príležitosti Svetového dňa diabetu bol distribuovaný leták na podporu pohybovej aktivity v rámci prevencie diabetu.

Národný program starostlivosti o deti a dorast v Slovenskej republike na roky 2008 – 2015 je zameraný na realizáciu celospoločensky najdôležitejších preventívnych programov v oblasti podpory zdravia detí a mládeže. V rámci jeho plnenia boli uskutočňované interaktívne skupinové intervencie – prednášky, besedy, panely a pod. zamerané na zdravý životný štýl, podporu pohybových aktivít, podporu duševného zdravia, zvládanie stresu, prevenciu závislostí a pod.

Národný program ochrany a podpory zdravia starších ľudí je zameraný na zlepšenie životného štýlu a zdravotné uvedomenie starších ľudí a eliminovanie sociálnej izolácie, ktorá má negatívny vplyv na mortalitu a morbiditu starších ľudí. Realizované boli viaceré vzdelávacie a osvetové aktivity. Publikovaný bol leták s názvom **Osteoporóza – tichý zlodej kostí**, ktorý bol súčasťou edukačných aktivít realizovaných pri príležitosti Svetového dňa osteoporózy 2015. Počas októbra 2015 – **Mesiaca úcty k starším** úrady verejného zdravotníctva SR realizovali 139 prednášok na tri nosné témy: Očkovanie seniorov proti chrípke a pneumokokom, Osteoporóza a riziká vzniku osteoporotických zlomenín, Chráňte si svoje zdravie a absolvujte preventívne prehliadky. Edukovaných bolo 3 445

seniorov. V rámci aktivity **Dni zdravia pre seniorov** bolo vyšetrených 1 366 seniorov, z toho 1037 žien a 329 mužov, najviac vo vekovej kategórii 65 – 69 rokov.

Hlavným cieľom v rámci akčného plánu v prioritě zdravie **Stratégie pre integráciu Rómov do roku 2020** je zabezpečiť zdravotnú výchovu obyvateľov rómskych osád zameranú na prevenciu ochorení a podporu zdravého životného štýlu s dôrazom na zabezpečenie edukácie o význame preventívneho očkovania. Od roku 2013 sa realizuje projekt **Zdravé komunity** s pôsobnosťou na celom území Slovenska, ktorým je zabezpečená aktívna a cielená terénna práca asistentov osvetly zdravia v rómskych osadách.

V období roku 2014 sa naďalej realizovali úlohy **Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020**. ÚVZ SR inicioval stretnutia odborníkov za okrúhlym stolom k širšiemu dialógu o kontrole alkoholu v SR, ktoré prispeli k :

- výmene názorov rezortov a odborníkov v oblasti ďalšej regulácie označovania a reklamy na alkoholové výrobky
- vytvoreniu platformy na spoluprácu s Radou pre reklamu v sprísnení podmienok v etickom kódexe, podľa ktorého sú určené podmienky používania reklamy na alkohol
- iniciovaniu prípravy realizácie prieskumov so zameraním na hodnotenie efektívnosti zavedenia varovných označení a regulácie reklamy na alkoholové výrobky.

V prevencii drogových závislostí sa uskutočnilo spolu 675 zdravotno-výchovných aktivít v rámci plnenia **Národnej protidrogovej stratégie na obdobie 2013 – 2020, Národného programu kontroly tabaku 2012 – 2014 a Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020**.

V súlade s **Národným imunizačným programom SR** sa detská populácia povinne očkuje proti desiatim infekčným ochoreniam: záškrtu, tetanu, čiernemu kašľu, detskej obrne, vírusovej hepatitíde typu B, invazívnym hemofilovým nákazám, pneumokokovým invazívnym ochoreniam, osýpkam, mumpsu a ružienke. Výsledky zaočkovanosťi k 31. 8. 2015 v rámci pravidelného povinného očkovania detí do dvoch rokov prekročili hranicu 95 % s výnimkou základného očkovania proti osýpkam, mumpsu a rubeole (ročník narodenia 2013), kde celoslovenská zaočkovanosť dosiahla 93,9 %. Pravidelné povinné očkovanie je hrazené z verejného zdravotného poistenia.

V decembri 2015 bola vypracovaná Národná správa o stave implementácie **Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov SR (NEHAP IV)**. NEHAP IV dôležitým nástrojom na posilnenie procesov v prospech zlepšenia environmentálneho zdravia so zapojením čo najväčšieho počtu partnerov z rôznych oblastí.

ÚVZ SR v rámci **informácií o životnom prostredí a zdraví založených na indikátoroch** životného prostredia a zdravia, v spolupráci s relevantnými rezortmi vypracováva súbor dostupných indikátorov metodikou ENHIS, t.j. v štruktúrovanej forme, ktorá zrozumiteľne vysvetľuje súvislosti, popisuje trendy a komplexne hodnotí situáciu.

V oblasti sledovania kvality vnútorné ovzdušia a zdravia ÚVZ SR v roku 2013 pristúpil k realizácii pilotného projektu **Sledovanie vplyvu škodlivých látok vo vnútornom ovzduší na zdravie detí v rôznych regiónoch Slovenska**. Projekt je zameraný na sledovanie kvality vnútorného ovzdušia v slovenských školách za účelom následného zlepšovania kvality tohto prostredia uplatnením environmentálno-zdravotných indikátorov a zlepšovania prevencie akútnych a chronických respiračných ochorení a alergií u detí.

V rámci podporných aktivít zameraných na detskú úrazosť bol zorganizovaný workshop, ktorého ústrednými témami boli kyberšikana a neúmyselné úrazy detí.

V oblasti ľudského biomonitoringu sa v roku 2014 vytvorila európska platforma pre ľudský biomonitoring pod názvom European Human Biomonitoring Initiative (EHBMI). V SR sa uskutočnili

aktivity za účelom vytvorenia základného centra pre ľudský biomonitring tzv. national hub. Spracované boli národné priority pre zameranie ľudského biomonitringu.

Vyhodnotenie relevantných ukazovateľov

Percento obyvateľov, ktorí majú vo svojej domácnosti k dispozícii splachovacie WC (%)

1997	1998	1999	2000	2001	2002 - 2011	2012	2013	2014
89,0	89,0	89,2	87,5	87,9	-	89,8	87,1	87,1

Pozn.: Nakoľko uvedený ukazovateľ MZ SR štatisticky osobitne nesleduje, k dispozícii sú údaje ŠÚ SR v rámci sčítania obyvateľov, domov a bytov za rok 2011, ktoré boli oficiálne publikované v roku 2013.

Zdroj: ŠÚ SR

Percento obyvateľstva napojeného na verejnú vodovodnú sieť (%)

1998	2000	2010	2011	2012	2013	2014
80,8	83,1	86,6	86,9	87,0	87,4	87,7

Zdroj: ŠÚ SR

Stredná dĺžka života pri narodení (v rokoch)*

	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
Muži	66,6	68,9	71,62	72,17	72,47	72,90	73,19
Ženy	75,4	76,7	78,8	79,36	79,45	79,61	80,00

*Stredná dĺžka života je modelový ukazovateľ vypočítaný na základe špecifických úmrtností a udáva priemerný počet rokov dožitia osoby určitého pohlavia a veku za predpokladu, že sa nebudú meniť špecifické úmrtnosti.

Zdroj: ŠÚ SR

Počet narodených detí s hmotnosťou do 2 500g v SR

	1994	2000	2010	2011	2012	2013	2014
narodení	4 434	3 814	5 541	5 034	4 493	4 258	4 404
živo	4 275	3 689	5 422	4 927	4 395	4 172	4 304
mŕtvo	159	125	119	107	98	86	100

Zdroj: ŠÚ SR

Pomer úmrtnosti na tisíc živonarodených detí*

1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
12,0	8,6	5,7	4,9	5,8	5,5	5,78

*Počet zomretých detí do 1 roku života na 1000 živonarodených detí

Zdroj: ŠÚ SR

Materská úmrtnosť - pomer úmrtnosti žien na tisíc živonarodených detí*

1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
0,06	0,02	-**	0,10	0,04	0,02	0,04

*Počet zomretých žien v súvislosti s tehotenstvom, pôrodom a popôrodiem na 1 000 živonarodených detí

** Údaj za rok 2010 nie je k dispozícii

Zdroj: ŠÚ SR

Percento zaočkovanosti detskej populácie v SR na vybrané infekčné ochorenia (%)

ochorenie	Zaočkovanosť						
	2003	2010	2011	2012	2013	2014	2015
detská obrna	98,7	99,1	99,0	98,7	97,9	96,8	96,0
záškrt	99,3	99,1	99,0	98,7	97,9	96,8	96,0
tetanus	99,3	99,1	99,0	98,7	97,9	96,8	96,0
čierny kašeľ	98,6	99,1	99,0	98,7	97,9	96,8	96,0
osýpky	99,3	99,4	99,1	98,9	98,2	96,6	95,2
rubeola	99,3	99,4	99,1	98,9	98,2	96,6	95,2
parotitída	99,3	99,4	99,1	98,9	98,2	96,6	95,2
vírusová hepatitída B	99,3	99,1	99,0	98,7	97,9	96,8	96,0
pneumokokové invazívne	-	-	98,8	98,6	97,7	96,5	95,7

ochorenia							
-----------	--	--	--	--	--	--	--

Zdroj: ÚVZ SR

Ženy užívajúce antikoncepciu (%)*

	1994	2000	2010	2011	2012	2013	2014
vnútromaternicová	9,6	5,1	3,9	4,0	3,7	3,5	3,5
hormonálna	5,6	16,7	20,5	20,7	18,1	16,2	16,1

*% žien v reprodukčnom veku (15 – 49 rokov) užívajúcich antikoncepciu

Zdroj: NCZI

Podiel potenciálne nebezpečných chemických látok monitorovaných v potravinách

Monitorovanie potenciálne nebezpečných chemických látok, najmä rezíduí pesticídov a dioxínov a dioxínom podobných PCB v potravinovom reťazci vykonávajú orgány Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Orgány verejného zdravotníctva v pôsobnosti MZ SR vykonávajú cielene úradnú kontrolu a monitorovanie niektorých potenciálne nebezpečných chemických látok, najmä v potravinách pre dojčatá a malé deti. Limity pre vybrané kontaminanty ustanovuje výnos MP SR a MZ SR č. 18558/2006-SL v znení výnosu MP SR a MZ SR č. 14300/2007-OL, ktorým sa vydáva hlava **Potravinového kódexu SR** (PK SR) upravujúca kontaminanty v potravinách. Ustanovuje najvyššie prípustné množstvá pre niektoré kontaminanty vo vybraných potravinách (jedná sa o národný predpis – požiadavky sú nad rámec legislatívy EÚ). Najvyššie prípustné množstvá dioxínov a PCB platné na území celej EÚ sú stanovené nariadením Komisie (ES) č. 1881/2006 z 19. decembra 2006, ktorým sa ustanovujú maximálne hodnoty obsahu niektorých kontaminantov v potravinách v platnom znení. Maximálne limity rezíduí prípravkov na ochranu rastlín sú stanovené vo výnose MP SR a MZ SR č. 26682/2007-OL, ktorým sa vydáva hlava PK SR upravujúca rezíduá prípravkov na ochranu rastlín v platnom znení a v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 396/2005 z 23. februára 2005 o maximálnych hladinách rezíduí pesticídov v alebo na potravinách a krmivách rastlinného a živočíšneho pôvodu a o zmene a doplnení smernice Rady 91/414/EHS v platnom znení.

V rámci úradnej kontroly potravín rezort zdravotníctva SR vykonáva úradnú kontrolu určitých skupín potravín podľa § 23 ods. 2 zákona NR SR č. 152/1995 Z. z. o potravinách v znení neskorších predpisov. Na kontrolu obsahu ťažkých kovov sa v roku 2014 vyšetrovali najmä vzorky hotových pokrmov, detskej a dojčenskej výživy, výživových doplnkov, pramenitých a balených pitných vôd. Na kontrolu obsahu olova bolo vyšetrených 1 129 vzoriek potravín, pričom v žiadnej z vyšetrených vzoriek nebolo zistené prekročenie limitu pre olovo. Na kontrolu obsahu kadmia bolo vyšetrených 1 085 vzoriek potravín, pričom v žiadnej z vyšetrených vzoriek nebolo zistené prekročenie limitu pre kadmium. Na obsah ortuti bolo vyšetrených 1 009 vzoriek potravín, pričom v žiadnej z vyšetrených vzoriek nebolo zistené prekročenie limitu pre ortuť. Na prítomnosť dusitanov a dusičnanov bolo vyšetrených celkovo 941 vzoriek potravín. Z toho 452 vzoriek potravín na obsah dusitanov a 489 vzoriek potravín na obsah dusičnanov. Z hľadiska obsahu dusičnanov nevyhovela 1 vzorka zeleniny a z hľadiska obsahu dusitanov vyhoveli všetky vyšetrené vzorky potravín. Na vyšetrenie prítomnosti polychlórovaných bifenylov bolo spolu odobratých a laboratórne vyšetrených 21 vzoriek, z toho 18 vzoriek potravín na výživu dojčiat a malých detí na báze mlieka. Ani v jednej z vyšetrených vzoriek nebol zistený uvedený kontaminant. Rezíduá pesticídov boli vyšetrované v 40 vzorkách potravín na počiatočnú výživu dojčiat, potravín na následnú výživu dojčiat, ako aj výživových prípravkov pre dojčatá a malé deti na mliečnom, cereálnom alebo zeleninovom a ovocnom základe. Prítomnosť sledovaných rezíduí pesticídov, ktoré sa nesmú používať na ošetrovanie plodín určených na výrobu potravín na výživu dojčiat a malých detí nebola potvrdená v žiadnej z vyšetrených vzoriek potravín. V prípade rezíduí pesticídov, pre ktoré sú ustanovené v legislatíve špecifické maximálne limity a v prípade iných účinných látok a prípravkov na ochranu rastlín (alfa-HCH, beta-HCH, gamma-HCH, 2,4'-DDT, 4,4'-DDT, 4,4'-DDE, 4,4'-DDD, metoxychlór), taktiež nebola potvrdená prítomnosť. Rezíduá antibiotík boli vyšetrované v 132 vzorkách, z toho bolo 31 vzoriek surového mäsa a vajec a 101 vzoriek mlieka, trvanlivej smotany, jogurtov, syrov, bryndze, tvarohu. Všetky vyšetrené vzorky boli bez rezíduí antibiotík. Na stanovenie obsahu benzo(a)pyrénu bolo vyšetrených 24 vzoriek potravín pre dojčatá a malé deti, nedostatky neboli zistené.

V 21 vzorkách potravín pre dojčatá a malé deti sa stanovovala prítomnosť melamínu. Všetky vyšetrené vzorky potravín vyhovujú požiadavkám na zdravotnú bezpečnosť pokiaľ ide o maximálne hodnoty obsahu kontaminantov ochratoxínu A, PCB nepodobných dioxínom a melamínu v potravinách.

Podľa predbežnej skutočnosti za rok 2015 podiel celkových zdrojov do zdravotníctva predstavuje cca 5,7 % na HDP.

KAPITOLA 7

PODPORA TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA ĽUDSKÝCH SÍDEL

GESTOR: MPSVR SR, MŽP SR, MK SR, MH SR, MDVRR SR, MPRV SR, MS SR

Z pohľadu **stupňa urbanizácie** postupne klesol podiel mestského obyvateľstva na Slovensku z 56,8 % v roku 1991 na 56,2 % v roku 2000 až na súčasných 53,9 % v roku 2014.

Rozvoj ľudských sídel a starostlivosť o ne je súčasťou regionálnej politiky. Uznesením vlády SR č. 222/2014 bola schválená **Aktualizácia národnej stratégie regionálneho rozvoja** ako základný strategický dokument na podporu regionálneho rozvoja na národnej úrovni, ktorého cieľom je určiť komplexný strategický prístup štátu k podpore regionálneho rozvoja do roku 2030.

SR má vypracovanú taktiež **Koncepciu územného rozvoja Slovenska (KURS) 2001** v znení KURS 2011. Rieši priestorové usporiadanie a funkčné využívanie SR a ustanovuje rámec sociálnych, ekonomických, environmentálnych a kultúrnych požiadaviek štátu na územný rozvoj, starostlivosť o životné prostredie a tvorbu krajiny SR a jej regiónov. V nadväznosti na KURS sú vypracované územné plány jednotlivých veľkých územných celkov a obcí.

Jednotlivé samosprávne kraje majú vypracované svoj **Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja**. V priebehu roku 2015 sa realizovali aktivity týkajúce sa vypracovania **Regionálnych integrovaných územných stratégií (RIÚS)**, ktoré budú hlavným plánovacím a realizačným nástrojom pre aplikáciu integrovaného prístupu pri realizácii **Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP)** v programovom období 2014 - 2020. Prostredníctvom RIÚS sa budú implementovať všetky tri základné spôsoby realizácie integrovaného prístupu v zmysle legislatívy EÚ pre nové programové obdobie 2014 – 2020:

- integrované územné investície,
- trvalo udržateľný rozvoj miest,
- komunitne vedený miestny rozvoj.

Celkovo bude vypracovaných 8 RIÚS, ktoré budú pokrývať celé územie SR.

Vypracovaná a prijatá uznesením vlády SR č. 13/2015 bola **Koncepcia štátnej bytovej politiky do roku 2020**. Ako rámcový dokument štátu pre oblasť bývania vyjadruje komplexné ciele štátu pre oblasť bytovej politiky, definuje nástroje na ich dosiahnutie, ako aj formuluje zodpovednosť občanov, štátu, obcí, vyšších územných celkov a súkromného sektora pri zabezpečovaní bývania.

Globálnym cieľom štátnej bytovej politiky je postupné zvyšovanie celkovej úrovne bývania tak, aby bolo pre obyvateľstvo dostupné a aby si každá domácnosť mohla zabezpečiť primerané bývanie. Existujúci systém nástrojov podpory bývania je realizovaný formou **priamej a nepriamej podpory**. Priama podpora štátu je realizovaná formou poskytovania dotácií a zvýhodnených úverov.

Nepriama podpora štátu je realizovaná prostredníctvom poskytovania bankových záruk za úvery pre oživenie bytovej výstavby a vytvorenie podmienok pre obnovu bytového fondu, hypotekárneho financovania, v ktorom je podpora zo strany štátu poskytovaná len fyzickým osobám vo forme

štátneho príspevku k hypotekárnym úverom a štátneho príspevku pre mladých k hypotekárnym úverom, systému stavebného sporenia so štátnou podporou vo forme štátnej prémie k stavebnému sporeniu.

Štátna podpora bývania v roku 2015 rekordne narástla. Podporu na bývanie získalo viac ako 42-tisíc bytov. V porovnaní s predchádzajúcim rokom je to nárast o 57 percent. Bývanie sa podporilo sumou viac ako 261 miliónov Eur. Najviac peňazí (198 miliónov Eur) bolo pridelených na obnovu bytových domov, čo predstavuje nárast o takmer 80 %. Zároveň bola priznaná podpora na obstaranie nájomného bývania 111 žiadostiam v celkovom objeme 59 miliónov Eur. V porovnaní s predchádzajúcim rokom je to nárast o štyri percentá. Uvedený príspevok umožnil podporiť 1 973 nájomných bytov.

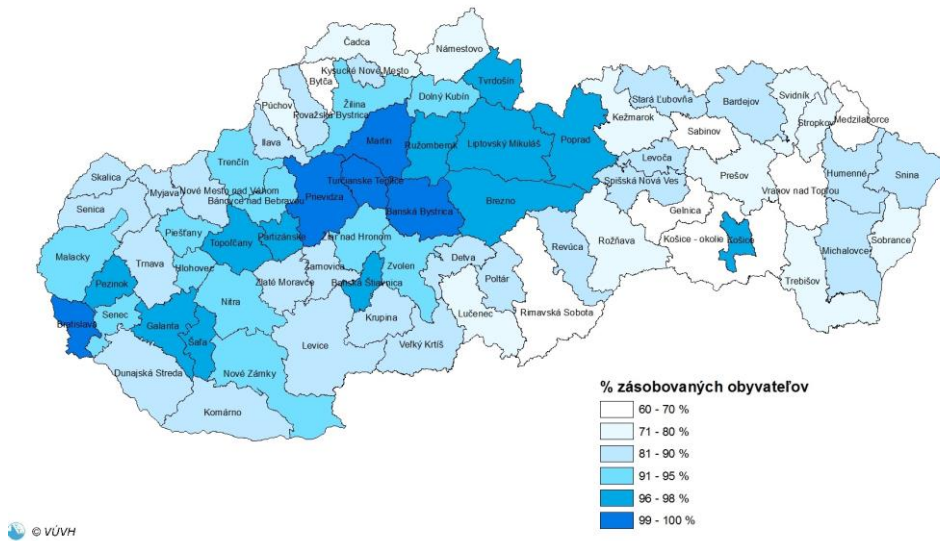
Okrem trvalého bývania sú v SR definované aj **rôzne stupne iných foriem ubytovania**, ktoré má vo svojej pôsobnosti gestor sociálnej politiky v SR, ktorým je MPSVR SR. Prostredníctvom systému sociálnych služieb v zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov je možné cieľovým skupinám, ktoré sú v nepriaznivej sociálnej situácii poskytovať sociálne služby, ktorých súčasťou je, okrem celého spektra činností, aj poskytovanie ubytovania formou týždenného alebo celoročného pobytu, alebo na určitý čas, resp. na 1 noc. Ide najmä o sociálne služby v zariadeniach pre osoby, ktoré nemajú zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb (**nocľaháreň, útulok, domov na pol ceste, zariadenie núdzového bývania a nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu**) a pre osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej osoby alebo dovŕšili dôchodkový vek (**zariadenie podporovaného bývania, zariadenie pre seniorov, zariadenie opatrovateľskej služby, rehabilitačné stredisko, domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie, denný stacionár**).

Rozvoj sociálnych služieb dostupných pre osoby, ktoré zotrávajú v segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby je tiež jednou z **Národných priorít rozvoja sociálnych služieb na roky 2014 - 2020**.

Od roku 1992 dochádza v SR k cielenej obnove bytového fondu staršieho ako 20 rokov, najmä jeho zateplovaním a odstraňovaním systémových nedostatkov. Podľa údajov zo Stratégie obnovy fondu bytových a nebytových budov bola do konca roka 2014 na Slovensku obnovená (aspoň čiastočne) viac ako polovica bytových domov a tretina rodinných domov.

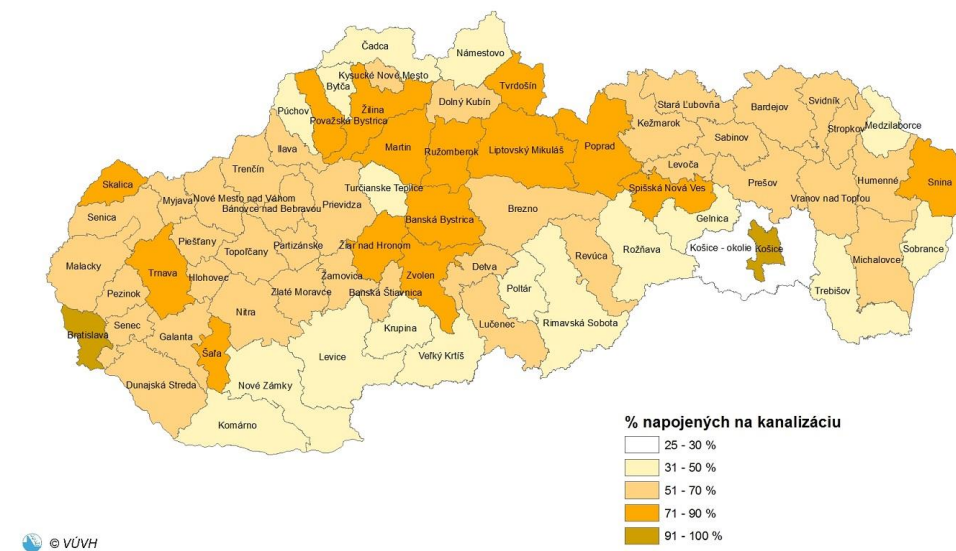
Významným zdrojom financovania komplexnej infraštruktúry v životnom prostredí – výstavba vodovodov, kanalizácií, ČOV, zariadení odpadového hospodárstva, zariadení súvisiacich je Operačný program **Životné prostredie**. Služi na podporu aktivít súvisiacich s implementáciou koncepčných a programových dokumentov prijatých v týchto oblastiach v SR. Podiel obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov každoročne rastie a v roku 2014 dosiahol hodnotu 87,7 %. Napojenosť na kanalizácie v roku 2014 bola 64,7 %.

Podiel obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov v roku 2014

Zdroj: VÚVH

Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu v roku 2014

Zdroj: VÚVH

K zlepšeniu starostlivosti o sídelné útvary a podpore plánovania starostlivosti o krajinu významnou mierou bude prispievať aj **Program rozvoja vidieka 2014 - 2020**, ktorý definuje viacero oblastí a opatrení na podporu miestneho rozvoja, zlepšenia starostlivosti o sídelné útvary, obnovy dedín vo vidieckych oblastiach a pod.

Jedným z najvýznamnejších nástrojov starostlivosti o krajinu a jej trvalo udržateľné využívanie je zákon č. 24/2006 o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. **Účelom zákona** je najmä včasne a účinne **zabezpečiť vysokú úroveň ochrany životného prostredia** a prispieť k integrácii environmentálnych aspektov do prípravy a schvaľovania strategických dokumentov so zreteľom na podporu trvalo udržateľného rozvoja a určiť opatrenia, ktoré **zabránia** znečisťovaniu životného prostredia, **zmiernia** znečisťovanie životného prostredia alebo **zabránia** poškodzovaniu životného prostredia.

Na podporu rozvoja **verejnej dopravy** bol vládou SR v roku 2014 prijatý **dokument Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy SR do roku 2020**. Stratégia sa venuje pohľadu na verejnú osobnú dopravu z miestneho a regionálneho hľadiska v záujme zabezpečenia trvalo udržateľnej mestskej a regionálnej mobility.

Cestná doprava v celosvetovom meradle rastie podstatne rýchlejšie ako HDP vo väčšine ukazovateľov - spotreba palív resp. energie, počet automobilov, prepravné výkony. S tým úzko súvisia aj zvyšujúce sa škody na životnom prostredí a zdraví obyvateľov. Hodnotenie vývoja spotreby pohonných látok v cestnej doprave je veľmi obtiažne, pretože ho ovplyvňuje viacero faktorov, ktoré majú protichodné tendencie. Na jednej strane existujú tlmiace účinky na spotrebu pohonných látok, na predaj osobných motorových vozidiel a na urýchlenie vyradovania fyzicky a morálne opotrebovaných vozidiel z prevádzky, vyplývajúce so zavedeného a očakávaného zvyšovania životných nákladov obyvateľstva, avšak na druhej strane postupné zvyšovanie ekonomických aktivít, znižovanie nezamestnanosti aktivizujú rozvoj dopravy sprevádzaný nárastom spotreby pohonných látok.

V období rokov 2000 – 2012 bol rovnomerný trend rastu spotreby pohonných látok ovplyvnený výkyvmi v cenách ropy na svetových trhoch v jednotlivých rokoch. V roku 2009 bol pokles spotreby benzínu o 4,3 %, čo možno pripísať vyšším cenám benzínu. Vývoj spotreby benzínov v roku 2012 mierne stúpol o 2,92 %. Rok 2013 priniesol pokles spotreby automobilových benzínov o 5,7 %. **V roku 2014 bola spotreba automobilových benzínov na úrovni 545 585 t, čo predstavuje pokles o 0,7 %.**

Vývoj spotreby plyných palív (LPG) motorovými vozidlami zaznamenal po predchádzajúcich výraznom znížení v období 2003 – 2004 stagnáciu. V roku 2008 sa zaznamenal po rokoch poklesu nárast spotreby o 32 % oproti roku 2007. V rokoch 2012 a 2013 pokračoval trend nárastu spotreby. **V roku 2014 bola spotreba LPG na úrovni 30 335 t, čo je pokles o 9 % oproti roku 2013.**

Spotreba fosílnych palív v doprave cestnými motorovými vozidlami na jedného obyvateľa v SR (kg)

	2006	2010	2013	2014
Spotreba fosílnych palív motorovými vozidlami na 1 obyvateľa	332,10	393,29	346,49	323,03

Zdroj: MDVRR SR

KAPITOLA 8

INTEGROVANIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A ROZVOJA PRI ROZHODOVANÍ

GESTOR: MF SR, MŽP SR

Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012 - 2016 deklarovalo, že hlavným nástrojom na dosiahnutie vyváženého a trvalo udržateľného rozvoja národného hospodárstva SR bude finančná a hospodárska politika riešiacia tie aspekty v oblasti financií a reálnej ekonomiky, ktoré rozhodujú o charaktere ďalšieho rozvoja. Tieto politiky budú koncipované tak, aby sa ďalej posilňovala ústavná hodnotová orientácia Slovenska na udržateľný sociálno-trhový a ekologický rozvoj hospodárstva a na upevňovanie životných istôt jeho obyvateľov.

Vláda sa zaviazala podporovať investície využívajúce najlepšie dostupné technológie s minimálnym dopadom na životné prostredie. V rámci **hospodárskej politiky** vláda spracuje samostatné programy, napríklad na vytváranie zelených pracovných miest, vo vodnom a odpadovom hospodárstve, stavebníctve, energetike a vo výskume, vývoji a inováciách, v technológiách

Vláda považuje za potrebné vytvoriť ucelený systém podpory **zeleného rastu** tak, aby sa stal transformujúcou hybnou silou výrobných procesov a spotrebiteľského správania sa ako predpokladu vzniku modernej spoločnosti. V roku 2014 bola aktualizovaná **Národná stratégia regionálneho rozvoja SR**, ktorá komplexne určuje prístup štátu k podpore regionálneho rozvoja v dlhodobom období, pri rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja. Cieľom stratégie je určiť komplexný strategický prístup štátu k podpore regionálneho rozvoja na Slovensku do roku 2030.

Prijímané politiky, stratégie, koncepcie, programy a plány musia pred ich schválením prejsť procesom ich posúdenia z hľadiska vplyvov na životné prostredie s cieľom zistiť, opísať a vyhodnotiť priame a nepriame vplyvy navrhovaného dokumentu na životné prostredie, objasniť a porovnať výhody a nevýhody návrhu strategického dokumentu a navrhovanej činnosti vrátane ich variantov a to aj v porovnaní s nulovým variantom, určiť opatrenia, ktoré zabránia znečisťovaniu životného prostredia, zmiernia znečisťovanie životného prostredia alebo zabránia poškodzovaniu životného prostredia a získať odborný podklad na schválenie strategického dokumentu a na vydanie rozhodnutia o povolení činnosti podľa osobitných predpisov. (Zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

Počet ukončených posudzovaní strategických dokumentov

	Počet
2006	16
2007	81
2008	160
2009	99
2010	149
2011	136
2012	263
2013	290
2014	306
Spolu	1 500

Zdroj: MŽP SR

MŽP SR prostredníctvom SAŽP systematické hodnotenie **vplyvov jednotlivých hospodárskych odvetví na životné prostredie**. Za týmto účelom je vyhodnocovaný systém indikátorov a v pravidelných časových intervaloch sú vypracovávané hodnotiace správy o vplyvoch sektorov na životné prostredie (priemyselná výroba, poľnohospodárstvo, energetika, lesné hospodárstvo, doprava a rekreácia a cestovný ruch). Indikátory a správy sú prístupné na www.enviroportal.sk. Hodnotenie vplyvov na životné prostredie je súčasťou aj pravidelných tzv. zelených správ o poľnohospodárstve a potravinárstve a o lesnom hospodárstve.

V SR je platná **Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja**, ktorá bola prijatá v roku 2001. Pre SR platí nariadenie EP a Rady (EÚ) č. 691/2011 **o európskych environmentálnych ekonomických účtoch**. V zmysle tohto nariadenia sa environmentálne ekonomické účty zostavujú i podľa modulu na dane súvisiace so životným prostredím podľa hospodárskej činnosti, ktorý je stanovený v prílohe II. nariadenia. Členské štáty vypracovávajú podľa uvedeného nariadenia štatistiku daní súvisiacich so životným prostredím podľa týchto charakteristík:

- dane z energie,
- dane z dopravy,
- dane za znečistenie
- dane zo zdrojov.

ČASŤ II. OCHRANA ZDROJOV A HOSPODÁRENIE S NIMI PRE ROZVOJ

KAPITOLA 9

OCHRANA OVZDUŠIA

GESTOR: MŽP SR, MH SR, MDVRR SR, MPRV SR

Emisie základných znečisťujúcich látok (TZL, SO₂, NO_x, CO) v dlhodobom horizonte (1993 - 2013) poklesli, avšak rýchlosť poklesu sa po roku 2000 výrazne spomalila. Prechodne v rokoch 2003 - 2005 bol zaznamenaný mierny nárast emisií, po roku 2005 bol udržaný klesajúci trend do roku 2009. V roku 2013 oproti roku 2012 došlo k poklesu emisií SO₂ a NO_x a CO, naopak miernemu nárastu v prípade emisií TZL ako aj PM₁₀ a PM_{2,5}. Vývoj celkového množstva emisií NH₃ stabilný. **Emisie nemetánových prchavých organických látok** (NMVOC) v dlhodobom horizonte (1993 - 2000) trvalo klesali. Po roku 2000 nastal mierny nárast emisií, následne sa ich objem udržuje zhruba na rovnakej úrovni s miernymi výkyvmi v jednotlivých rokoch. V roku 2012 emisie NMVOC znova výrazne poklesli a v roku 2013 bol zaznamenaný len mierny nárast. **Emisie ťažkých kovov** majú klesajúci trend, s výnimkou roku 2008. SR plní záväzky vyplývajúce z **medzinárodných dokumentov** v ochrane ovzdušia bez nedostatkov.

Emisie základných znečisťujúcich látok v SR v rokoch 2009 - 2013 (tis. t)

			2009	2010	2011	2012	2013
TZL	Stacionárne zdroje - NEIS	Veľké zdroje ¹	4,966	4,936	5,139	5,283	5,417
		Stredné zdroje ¹	1,554	1,474	1,404	1,348	1,306
		Malé zdroje ²	27,083	26,214	28,507	28,745	29,298
	Mobilné zdroje	Cestná doprava	2,470	2,741	2,632	2,734	2,665
		Ostatná doprava	0,295	0,384	0,329	0,320	0,123
Spolu			36,368	35,749	38,011	35,696	38,809
SO ₂	Stacionárne zdroje - NEIS	Veľké zdroje ¹	59,739	64,798	64,321	54,235	49,013
		Stredné zdroje ¹	0,991	0,906	0,839	0,894	0,945
		Malé zdroje ²	3,116	3,424	3,102	3,169	2,802
	Mobilné zdroje	Cestná doprava	0,194	0,211	0,041	0,042	0,040
		Ostatná doprava	0,041	0,058	0,031	0,014	0,013
Spolu			64,081	69,397	68,334	58,354	52,813
NO _x	Stacionárne zdroje - NEIS	Veľké zdroje ¹	31,333	31,466	31,199	27,465	25,818
		Stredné zdroje ¹	3,389	3,485	3,716	3,978	4,259
		Malé zdroje ²	7,990	8,076	8,215	8,241	8,334
	Mobilné zdroje	Cestná doprava	37,638	40,510	37,773	37,087	37,076
		Ostatná doprava	6,439	7,407	6,821	4,907	4,774
Spolu			86,789	90,944	87,724	81,678	80,261
CO	Stacionárne zdroje - NEIS	Veľké zdroje ¹	106,635	125,475	136,615	133,264	130,608
		Stredné zdroje ¹	4,104	4,446	4,680	4,913	5,098
		Malé zdroje ²	36,181	35,953	37,710	38,172	38,113
	Mobilné zdroje	Cestná doprava	59,568	53,489	46,880	45,079	42,930
		Ostatná doprava	1,541	1,736	1,448	1,424	1,323
Spolu			208,029	221,099	227,333	222,852	218,072

¹ podľa vyhlášky MŽP SR č. 410/2012 Z. z.

² podľa vyhlášky MŽP SR č. 144/2000 Z. z. (2001–2003), podľa vyhlášky MŽP SR č. 53/2004 Z. z. (2004–2009),

podľa vyhlášky MPŽPaRR SR č. 362/2010 Z. z. (od 2010)

Emisie z cestnej a ostatnej dopravy stanovené k 30.04.2015, emisie z ostatných sektorov stanovené k 4.12.2014

Zdroj: SHMÚ

Napriek pretrvávajúcemu trendu poklesu emisií znečisťujúcich látok došlo v roku 2014 opätovne k **prekročeniu limitných hodnôt** vybraných znečisťujúcich látok v ovzduší (NO_x, PM₁₀) stanovených

na zabezpečenie ochrany zdravia ľudí na viacerých monitorovacích staniciach. Limitné hodnoty znečisťujúcich látok v ovzduší stanovené na ochranu vegetácie (SO₂, NO_x) neboli prekročené. Prekročenie bolo zaznamenané v prípade prízemného ozónu.

Masívne zníženie národných emisií prekursorov ozónu za posledné roky neprineslo zníženie koncentrácií prízemného ozónu na území SR. Niektoré charakteristiky koncentrácií prízemného ozónu v roku 2014 zotrvali na relatívne vysokej úrovni z predchádzajúcich rokov.

Celkový atmosférický ozón bol pod dlhodobým priemerom s odchýlkou 2,4 % pod týmto priemerom, poklesla celková suma denných dávok ultrafialového erytémového žiarenia. SR plní záväzky vyplývajúce z **medzinárodných dokumentov** v ochrane ozónovej vrstvy.

SR nevyrába žiadne látky poškodzujúce ozónovú vrstvu Zeme. Celá spotreba týchto látok je zabezpečená z dovozu. Tieto importované látky sa používajú predovšetkým v chladivách a v detekčných plynoch, rozpúšťadlách a čistiacich prostriedkoch.

Vývoj spotreby látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu (t)

Skupina látok	1986/1989 [#]	2002	2010	2011	2012	2013	2014
AI - freóny	1 710,5	0,996	0,49	0,19	0,067	0,0016	0,044
AII - halóny	8,1	-	-	-	-	-	-
BI* - freóny	0,1	-	-	-	-	-	-
BII* - CCl ₄	91	0,01	0,119	0,039	0,072	-	-
BIII* - 1,1,1 trichlóretán	200,1	-	-	-	-	-	-
CI*	49,7	71,5	0,578	-	0,496	0,057	-
CII - HBFC22B1	-	-	-	-	-	-	-
E** - CH ₃ Br	10,0	0,48	-	-	-	-	-
Spolu	2 019,5	72,986	1,187	1,229	0,635	0,0586	0,044

[#]východisková spotreba

*východiskový rok 1989** východiskový rok 1991

Poznámka: Spotreba látok skupiny CI v roku 2010 a v rokoch 2012 a 2013 predstavuje dovoz regenerovaného R22. Od 1. januára 2010 sa v zmysle nariadenia č. 1005/2009/ES smú uvádzať na trh a používať len recyklované alebo regenerované látky na údržbu a servis zariadení; dovoz, uvedenie na trh a použitie čistých látok skupiny CI je zakázané.

Zdroj: MŽP SR

Celkové antropogénne emisie skleníkových plynov za rok 2013 predstavovali 43 679 160 ton CO₂ ekvivalentov (bez započítania sektora LULUCF). V porovnaní s rokom 1990 celkové emisie **klesli** o 42,17 %, medziročne poklesli o 0,1 % (oproti roku 2012). Po poklese v roku 2009 v dôsledku hospodárskej krízy je trend celkových antropogénnych emisií za roky 2010 a 2011 relatívne stabilný a v roku 2012 a 2013 bol zaznamenaný ďalší pokles.

Agregované antropogénne emisie skleníkových plynov v CO₂ ekvivalentoch (mil. t)

Rok	1990	2000	2010	2011	2012	2013
Net CO₂	52,63	41,10	38,34	37,91	35,84	35,77
CO₂*	61,74	32,04	32,88	32,08	28,50	27,85
CH₄*	7,08	5,42	4,68	4,76	4,38	4,53
CH₄	7,07	5,43	4,69	4,78	4,39	4,54
N₂O*	6,47	3,61	3,35	2,94	2,91	2,81
N₂O	6,40	3,65	3,37	2,95	2,92	2,82
HFCs	NA,NO	0,08	0,53	0,52	0,53	0,54
PFCs		0,01	0,02	0,03	0,01	0,01
SF₆		0,00	0,01	0,02	0,02	0,02
Spolu s net CO₂	66,50	50,24	46,95	46,17	43,71	43,68
Spolu*	75,53	41,22	41,51	40,38	36,39	35,78

Emisie stanovené k 6.11.2015

V tabuľke sú prepočítané roky 1990-2012

* Emisie bez započítania záchyto v sektore LULUCF (Land use-Land use change and forestry)

NA = Neaplikovateľné, NO = Nevyskytuje sa

Zdroj: SHMÚ

Po výraznom znížení emisií po roku 1990, v dôsledku zníženia ekonomickej výkonnosti, sa SR podarilo udržať trend poklesu uhlíkovej náročnosti aj po roku 1997, teda v období oživenia hospodárskeho rastu. Zatiaľ sa darilo udržať tzv. decoupling, teda pomalší rast emisií v porovnaní s dynamikou rastu HDP.

Uznesením vlády SR č. 148/2014 bola prijatá **Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy**, ktorej cieľom bolo priniesť čo najširšiu informáciu o súčasných adaptačných procesoch SR a na základe ich analýzy navrhnúť rámcový koordinačný mechanizmus, ktorý by mal pomôcť pri ich zefektívnení a tiež zvýšiť celkovú informovanosť o tejto problematike.

Strategickým dokumentom, ktorý definuje hlavné ciele a priority energetického sektora do roku 2035 s dlhodobým časovým výhľadom do roku 2050 je nová **Energetická politika** schválená uznesením vlády SR č. 548/2014. Jej cieľom je prispieť k trvalo udržateľnému rastu národného hospodárstva a konkurencieschopnosti prostredníctvom zabezpečenia dlhodobu udržateľnej slovenskej energetiky.

K naplneniu priorít Energetickej politiky boli schválené a praxi zavedené ďalšie dokumenty:

Uznesením vlády SR č. 732/2008 bola schválená Stratégia energetickej bezpečnosti SR do roku 2030. Cieľom tejto stratégie je dosiahnuť konkurencieschopnú energetiku, zabezpečujúcu bezpečnú, spoľahlivú a efektívnu dodávku všetkých foriem energie za prijateľné ceny s prihliadnutím na ochranu odberateľa, ochranu životného prostredia, trvalo udržateľný rozvoj, bezpečnosť zásobovania a technickú bezpečnosť. Prijaté boli nasledovné súvisiace právne predpisy.

Zákon č. 251/2012 Z. z. o energetike v znení neskorších predpisov. Upravuje podmienky na podnikanie v energetike, prístup na trh, práva a povinnosti účastníkov trhu v energetike, opatrenia zamerané na zabezpečenie bezpečnosti dodávky elektriny a plynu a fungovanie vnútorného trhu s elektrinou a vnútorného trhu s plynom, práva a povinnosti osôb, ktorých práva a povinnosti môžu byť dotknuté účastníkmi trhu v energetike, výkon štátnej správy v energetike a výkon štátneho dozoru a kontroly nad podnikaním v energetike.

Zákon č. 100/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 657/2004 Z. z. o tepelnej energetike v znení neskorších predpisov

Vyhláška MH SR č. 269/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o zásadách prepočtu objemových jednotiek množstva na energiu a podmienky, za ktorých sa vykonáva určenie objemu plynu a spaľovacieho tepla objemového

Vyhláška MH SR č. 270/2012 Z. z. o odbornej spôsobilosti na podnikanie v energetike

Vyhláška MH SR č. 271/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o rozsahu technických podmienok prístupu a pripojenia do sústavy a siete a pravidiel prevádzkovania sústavy a siete

Vyhláška MH SR č. 416/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o postupe pri uplatňovaní obmedzujúcich opatrení pri stave núdze a o opatreniach zameraných na odstránenie stavu núdze v elektroenergetike a podrobnosti o postupe pri vyhlasovaní krízovej situácie a jej úrovne, o vyhlasovaní obmedzujúcich opatrení v plynárenstve pre jednotlivé kategórie odberateľov plynu, o opatreniach zameraných na odstránenie krízovej situácie a o spôsobe určenia obmedzujúcich opatrení v plynárenstve a opatrení zameraných na odstránenie krízovej situácie

Energetická efektívnosť:

Koncepcia energetickej efektívnosti SR (uznesenie vlády SR č. 576/2007) predstavuje strategický rámec energetickej efektívnosti v SR na obdobie do roku 2016. Vykonávacími nástrojmi koncepcie sú tri trojročné akčné plány energetickej efektívnosti. Tretí Akčný plán energetickej efektívnosti na roky 2014 – 2016 s výhľadom do roku 2020 (uznesenie vlády SR č. 350/2014) určuje strategické ciele a priority, definuje energeticky úsporné opatrenia, stanovuje postupné kroky k dosiahnutiu cieľa a potrebu monitorovania.

Koncepcia energetickej hospodárnosti budov do roku 2010 s výhľadom do roku 2020 (uznesenie vlády SR č. 384/2008), ktorej hlavným zámerom je vytvoriť podmienky na zlepšovanie energetickej hospodárnosti budov SR cez stanovenie cieľov, priorít a systémových krokov a ich napĺňanie

stanovením úsporných a motivačných opatrení, programov a úloh, čo by malo prispieť k dosiahnutiu výrazného využitia existujúceho potenciálu možných úspor energie.

Aktualizácia koncepcie energetickej hospodárnosti budov do roku 2010 s výhľadom do roku 2020 (uznesenie vlády SR č. 336/2012). Koncepcia sa sústredila na prevzatie všetkých nových úloh v oblasti energetickej hospodárnosti budov (požiadavky smernice EP a Rady 2010/31/EÚ o energetickej hospodárnosti budov).

Súvisiace právne predpisy:

Zákon č. 529/2010 Z. z. o environmentálnom navrhovaní a používaní výrobkov (zákon o ekodizajne).

Zákon č. 182/2011 Z. z. o štitkovaní energeticky významných výrobkov

Zákon č. 314/2012 Z. z. z 18.10.2012 o pravidelnej kontrole vykurovacích systémov a klimatizačných systémov a o zmene zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

Zákon č. 321/2014 Z. z. o energetickej efektívnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

Zákon č. 300/2012 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov

Zákon č. 321/2014 o energetickej efektívnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

Zákon č. 277/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v znení zákona č. 134/2013 Z. z. a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

Vyhláška MH SR č. 282/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú technické požiadavky na tepelnú izoláciu rozvodov tepla a teplej vody

Vyhláška MH SR č. 337/2012 Z. z., ktorou sa ustanovuje energetická účinnosť premeny energie pri prevádzke, rekonštrukcii a budovaní zariadenia na výrobu elektriny a zariadenia na výrobu tepla.

Vyhláška MH SR č. 358/2013 Z. z., ktorou sa ustanovuje postup a podmienky v oblasti zavádzania a prevádzky inteligentných meracích systémov v elektroenergetike.

Vyhláška MŽP SR č. 465/2013 Z. z., o technických požiadavkách na elektrické zariadenia a elektronické zariadenia

Vyhláška MŽP SR č. 196/2014 Z. z., ktorou sa mení vyhláška MŽP SR č. 465/2013 Z. z. o technických požiadavkách na elektrické zariadenia a elektronické zariadenia

Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 346/2014 Z. z., ktorou sa dopĺňa vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 465/2013 Z. z. o technických požiadavkách na elektrické zariadenia a elektronické zariadenia v znení vyhlášky č. 196/2014 Z. z.

Vyhláška MH SR č. 88/2015 Z. z., ktorou sa ustanovuje rozsah hodnotenia, spôsob výpočtu a hodnoty energetickej účinnosti zdrojov a rozvodov energie

Vyhláška MH SR č. 99/2015 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti pri poskytovaní podpornej energetickej služby a garantovanej energetickej služby

Vyhláška MH SR č. 168/2015 Z. z., ktorou sa mení vyhláška MH SR č. 358/2013 Z. z., ktorou sa ustanovuje postup a podmienky v oblasti zavádzania a prevádzky inteligentných meracích systémov v elektroenergetike

Vyhláška MH SR č. 327/2015 Z. z. o výpočte a plnení cieľov energetickej efektívnosti

Obnoviteľné zdroje energie

Uznesením vlády č. 383/2007 bola schválená Stratégia vyššieho využitia obnoviteľných zdrojov energie SR (OZE). Na jej základe MH SR realizuje opatrenia, uvedené v stratégii OZE:

Zákon č. 309/2009 Z. z. o podpore obnoviteľných zdrojov energie a vysoko účinnej kombinovanej výroby a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Vyhláška MH SR č. 373/2011 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č.309/2009 Z. z. o podpore obnoviteľných zdrojov energie a vysoko účinnej kombinovanej výroby.

Vyhláška MH SR č. 372/2011 Z. z. ktorou sa ustanovuje spôsob výpočtu ročnej výroby tepla pri výrobe elektriny spaľovaním bioplynu získaného anaeróbnou fermentáciou.
Vyhláška MH SR č. 373/2011 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č.309/2009 Z. z. o podpore obnoviteľných zdrojov energie a vysoko účinnej kombinovanej výroby.

MH SR vypracovalo **Národný akčný plán pre energiu z obnoviteľných zdrojov** schválený uznesením vlády SR č. 677/2010. Plán stanovil národné ciele pre podiel energie z obnoviteľných zdrojov spotrebovanej v sektoroch doprava, výroba elektriny a v sektore výroby tepla a chladu v roku 2020, trajektórie očakávaného rastu využívania OZE v jednotlivých sektoroch v rokoch 2010 – 2020, opatrenia na dosiahnutie cieľov, systémy podpory ako aj celkový očakávaný príspevok opatrení jednotlivých technológií výroby energie z OZE a v oblasti účinnosti a úspory energie k dosiahnutiu záväzných cieľov.

Koncepcia rozvoja výroby elektriny z malých obnoviteľných zdrojov energie v SR (uznesenie vlády SR č. 347/2013) obsahuje ucelený prístup k legislatívnej aj nožnej finančnej podpore rozvoja malých zdrojov energie, určených najmä na pokrytie vlastnej spotreby domácností bez negatívneho vplyvu na stabilitu distribučných sústav a s efektom finančných úspor pre prevádzkovateľov malých zdrojov aj pre distribučné spoločnosti. Podporné mechanizmy sú aplikovateľné na všetky druhy obnoviteľných zdrojov s inštalovaným výkonom do 10 kW vhodné pre domácnosti, čiže fotovoltické panely a malé veterné turbíny, fototerálne kolektory, tepelné čerpadlá a kotly na vykurovanie biomasou.

Koncepcia využitia hydroenergetického potenciálu vodných tokov SR do roku 2030 (uznesenie vlády SR č. 178/2011), ktorej cieľom je zmapovať súčasný stav využívania hydroenergetického potenciálu vodných tokov, zistiť potenciálne environmentálne prípustné možnosti jeho ďalšieho využitia a vytvoriť podkladový materiál pre jeho ďalší rozvoj.

Vláda SR schválila uznesením č. 223/2013 **Národnú stratégiu rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR** (Cyklostratégia). Obsahuje 30 opatrení zameraných na rozvoj cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR vrátane opatrení na podporu trvalo udržateľnej mobility v sídlach. Zabezpečením financovania implementácie opatrení sa zaoberá Trvalý finančný mechanizmus na implementáciu Cyklostratégie, schválený vládou SR v roku 2014.

Vypracovaná bola **Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy SR do roku 2020** s 56 opatreniami na podporu uvedených módov dopravy. Trvalá udržateľnosť regionálnej a mestskej mobility je jedným zo základných cieľov stratégie, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 311/2014.

V septembri 2015 bola schválená **Stratégia rozvoja elektromobility v SR a jej vplyv na národné hospodárstvo SR**. Elektromobilita prináša výrazné zlepšenie ekologických parametrov jazdy. S pribúdajúcim podielom obnoviteľných zdrojov energie v energetickom mixe SR sa úspora emisií vďaka využívaniu elektromobility ešte viac zvýrazní.

MH SR v auguste 2012 schválilo materiál **Zhodnotenie možností smerovania a podmienok rozvoja priemyselnej výroby v SR po roku 2013**, ktorý je východiskom pri zabezpečovaní podpory regionálneho rozvoja, zvyšovaní povedomia o najdôležitejších potrebách priemyslu, umožňuje stimulovať smerovanie budúceho vývoja slovenského priemyslu.

MŠVVŠ SR v spolupráci s MH SR spracovalo **Stratégiu výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky (RIS3)**, schválenú uznesením vlády SR č. 665/2013. Je kľúčovým dokumentom zameraným na udržateľný hospodársky rast a zvýšenie zamestnanosti v SR prostredníctvom cielenej podpory výskumu a inovácií pri súčasnom zohľadnení regionálnych špecifik. MH SR pripravuje s MŠVVŠ SR prvý Akčný plán implementácie RIS3, ktorého úlohou je určiť úlohy, kľúčové priority a opatrenia podmieňujúce úspešnú implementáciu RIS3.

V roku 2014 vláda schválila **Akčný plán pre konkurencieschopný a udržateľný oceliarsky priemysel na Slovensku**. Materiál analyzuje možnosti podpory pre konkurencieschopný oceliarsky priemysel, zachovania konkurenčnej schopnosti a udržateľnosti oceliarskeho sektora a stanovuje reálne a dosiahnuteľné ciele v tejto oblasti, pretože ide o jeden z kľúčových pilierov priemyselnej výroby SR.

V kontexte opatrení schválených v RIS3, ako aj opatrení OP Výskum a inovácie (a jeho synergiami s Integrovaným regionálnym OP), vypracovalo MH SR v spolupráci s MK SR **Stratégiu rozvoja kreatívneho priemyslu v SR**, ktorá rámcovo mapuje kultúrne a kreatívne sektory a taktiež príbuzné oblasti z hľadiska ich ekonomického potenciálu a navrhuje priority a opatrenia, ktoré reagujú na hlavné nedostatky vyplývajúce z nedostatočnej cielenej podpory napomáhajúcej rozvoju kultúrnych a kreatívnych odvetví. Materiál schválila vláda SR uznesením č. 32/2015.

KAPITOLA 10

INTEGROVANÝ PRÍSTUP K PLÁNOVANIU A HOSPODÁRENIU SO ZDROJMI KRAJINY

GESTOR: MŽP SR, MPRV SR, MH SR

Od roku 2006 bolo prijatých viacero strategických a koncepčných materiálov, zákonov a ich noviel. Medzi kľúčové v sledovanom období patria najmä: zákon o energetike, regulácii, národnom jadrovom fonde, energetickej efektívnosti, podpore obnoviteľných zdrojov energie a vysokoúčinnej kombinovanej výroby.

K nosným dokumentom patrí **Energetická politika SR ako aj ďalšie strategické a koncepčné dokumenty uvedené v predchádzajúcej kapitole**.

MH SR pripravuje novú **Surovinovú politiku SR**. Bude určovať základné ciele v oblasti surovinových zdrojov, potenciál domácich surovinových zdrojov, štruktúru importu a exportu surovín a podiel druhotných surovín na celkovej spotrebe. Budú definované legislatívne, ekonomické nástroje pre zabezpečenie surovinovej sebestačnosti republiky. V súčasnosti je v SR platná **Aktualizácia surovinovej politiky SR** pre oblasť nerastných surovín, schválená vládou SR uznesením č. 722/2004.

Aktualizácia analýzy fungovania štátnej podpory baníctva bola prerokovaná vo vláde SR 5.9. 2012. Materiál uvádza opatrenia na zefektívnenie fungovania podpory baníctva v nadväznosti na nový systém obchodovania s CO₂ emisiami od roku 2013 a s predĺžením životnosti elektrární v Novákoch po roku 2015 v súvislosti s novou environmentálnou legislatívou o priemyselných emisiách.

V roku 2015 bola poskytnutá dotácia MH SR pre Baňu Dolina, a.s. na spoluúčasť pri úhrade sociálnych vplyvov útlmu banskej činnosti a likvidáciu uhoľnej bane, keďže organizácia ukončila likvidáciu hlavných banských diel, stavebných objektov a vrtov v dobývacom priestore Modrý Kameň a k 30.6.2015 ukončila banskú činnosť.

Rezort pôdohospodárstva zabezpečuje ochranu poľnohospodárskych pôd a lesných ekosystémov uplatňovaním ustanovení zákona č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 37 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, najmä pri ochrane najkvalitnejších poľnohospodárskych pôd pred neodôvodnenými zábermi pre stavebné aktivity a pred vplyvmi degradácie pôdneho profilu (erózia, zhutňovanie,..).

Akčný plán rozvoja pôdohospodárstva SR na roky 2014 – 2020 nadväzujúci na Koncepciu rozvoja pôdohospodárstva na roky 2013 – 2020 bol schválený uznesením vlády SR č. 33/2014. Špecifikuje efektívny komplex nástrojov a opatrení na zastavenie úbytku poľnohospodárskych pôd.

Boli schválené viaceré **strategické dokumenty** na ochranu biodiverzity a ekosystémov. Z nich najdôležitejšia je **Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020** (uznesenie vlády SR č. 12/2014) a **akčný plán** na implementáciu jej opatrení (uznesenie vlády SR č. 442/2014).

SR pristúpila k medzinárodným dokumentom prijatým za účelom starostlivosti o krajinu – Európskemu dohovoru o krajine a k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát a jeho protokolom.

Uznesením vlády SR č. 222/2014 bola schválená **Aktualizácia stratégie regionálneho rozvoja SR**. Je základným strategickým dokumentom na podporu regionálneho rozvoja na národnej úrovni, ktorého cieľom je určiť komplexný strategický prístup štátu k podpore regionálneho rozvoja na Slovensku do roku 2030. Formuluje ciele, úlohy, priority a rozvojové aktivity v nadväznosti na stratégiu Európa 2020, ktoré bude potrebné realizovať na zabezpečenie politiky udržateľného regionálneho rozvoja v SR, založeného najmä na raste ekonomickej výkonnosti a sociálnej súdržnosti.

KAPITOLA 11

BOJ PROTI ODLESŇOVANIU

GESTOR: MPRV SR, MO SR

Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2013 – 2020 vychádza prioritne zo Spoločnej poľnohospodárskej politiky a programového vyhlásenia vlády SR na roky 2012 – 2016. V oblasti lesného hospodárstva sa v koncepcii stanovil strategický cieľ: Zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov založeného na primeranom využívaní ich ekonomických, ekologických a sociálnych funkcií pre rozvoj spoločnosti a najmä vidieckych oblastí, a pre efektívne využívanie dreva ako ekologickej a obnoviteľnej suroviny. V rámci neho boli v koncepcii zadefinované prioritné úlohy lesného hospodárstva pre zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov.

V roku 2014 najväčší podiel **výmery lesov** v SR bol zaznamenaný v kategórii hospodárske lesy, nasledovali lesy ochranné a následne lesy osobitného určenia. Celková výmera lesných pozemkov bola 2 014 259 ha, výmera porastovej pôdy 1 941 992 ha a výmera lesných pozemkov bez lesných porastov 72 267 ha.

Zastúpenie lesov SR v roku 2014 v konkrétnych kategóriách

Kategória lesov	Funkcia	Výmera porastovej pôdy	
		ha	%*
Hospodárske	Produkčná	1 389 504	71,55
	Spolu	1 389 504	71,55
Ochranné	Protierózna	257 365	13,25
	Vodohospodárska	71 962	3,71
	Protilavínová	1 454	0,07
	Brehoochranná	452	0,02
	Protideflačná	2 176	0,11
	Spolu	333 409	17,16
	Osobitného určenia	Vodoochranná	12 501
Rekreačná		24 970	1,29
Kupeľno-liečebná		2 244	0,12
Ochrana prírody		35 643	1,84
Protiimisná		43 245	2,23
Poľovná		22 280	1,15
Výchovno-výskumná		31 862	1,64

	Ochrana gen. zdrojov	10 810	0,56
	Obrany štátu	35 524	1,82
	Spolu	219 079	11,29

* percentuálny podiel funkčného typu vypočítaný z celkovej výmery lesov

Zdroj: NLC

Vývoj celkovej zásoby dreva a zásoby dreva na hektár

Zásoba *		rok								
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Celkom (mil. m ³)	spolu	443,8	445,9	452,1	456,4	461,9	466,1	466,1	475,5	476,6
	ihličnatá	209,8	209,2	211,2	211,5	212,2	211,9	211,9	204,2	203,1
	listnatá	234,0	236,7	240,9	244,9	249,8	254,1	254,1	271,3	273,5
Na 1 ha (m ³)	priemer	231	232	235	237	239	241	241	246	246
	ihličnatá	268	269	272	274	276	278	278	274	275
	listnatá	206	207	210	212	215	217	221	229	229

* V rokoch 2006 – 2014 sa uvádzajú zásoby dreva ako súčet platných LHP podľa stavu na začiatku ich platnosti; Údaje rokov 2013 a 2014 sú aktualizované o bežný prírastok a vykonanú ťažbu dreva.

Zdroj: NLC

Obnova lesa v roku 2014 bola vykonaná na ploche 15 934 ha. Oproti roku 2013 klesla o 7,4 %. Podiel prirodzenej obnovy z celkovej obnovy lesa, ktorý v roku 2014 dosiahol 32,5 % zaznamenal oproti roku 2013 pokles o 20,59 %. Umelá obnova z celkovej obnovy lesa predstavovala 67,5%. Prečistky boli v roku 2013/2014 vykonané na 114,4 % plánovaného rozsahu. Výchovné ťažby sa v roku 2013 realizovali na 46,21 % plánovanej plochy.

Vývoj obnovy lesných porastov

Ukazovateľ	Skutočnosť v roku								
	2004	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Obnova lesa spolu (ha)	13 960	15 561	15 402	15 700	13 980	18 055	19 011	17 205	15 934
Z toho umelá obnova, (ha)	8 866	9 256	9 985	9 143	8 520	10 923	11 964	10 678	10 751
Prirodzená obnova (%)	36,4	40,5	35,2	41,8	39,06	39,50	37,07	37,94	32,50

Zdroj: NLC

Základné údaje o lesoch obhospodarovaných štátnymi organizáciami LH

Ukazovateľ	Štátna organizácia LH					Spolu
	LESY SR	ŠL TANAPu	LPM Ulič	VLM SR	SOŠ, SOLŠ, TU	
Výmera porastovej pôdy (ha)	902 056	38 861	24 647	63 427	11 929	1 040 921
Porastová zásoba (tis. m ³)	222 554	6 086	6 148	14 123	3 493	252 404
Výmera rubných porastov (ha)	177 701	3 572	4 391	13 240	2 633	201 537
Zásoba rubných porastov (tis. m ³)	73 123	1 317	1 813	4 395	1 388	82 036
Celkový bežný prírastok (CBP) (tis. m ³)	5 709	122	183	424	90	6 528
CBP/ha(m ³ /ha)	6,37	4,04	7,41	6,76	7,59	6,37

Zdroj: NLC

V období rokov 2005 až 2014 bolo na lesných pozemkoch v správe ŠL TANAPu obnovených celkom 4 457 ha postihnutého územia, 2 200 ha umelou obnovou a 2 257 ha prirodzeným zmladením. Najvyššie zastúpenie v umelej obnove majú dreviny smrekovec (32 %) a smrek (26 %), v prirodzenej obnove smrek (35 %), jarabina (24 %) a breza (22 %).

V dňoch 14. a 15. mája 2014 bola na území celého Slovenska intenzívna zrážková činnosť, napr. v Tatranskej Javorine bol zaznamenaný rekordný denný úhrn zrážok 141,3 mm, pričom aj v

predchádzajúcich dvoch týždňoch prevládalo chladné a daždivé počasie. Kvôli vysokým rozdielom tlaku vzduchu v Európe došlo k mimoriadnej situácii, keď rýchlosť vetra dosahovala v nárazoch až 100 km/hod. Faktory ako pôda a koruny stromov nasýtené zrážkovou vodou spolu s mimoriadnou silou vetra spôsobili poškodenie stromov a rozvrátenie porastov na rozsiahlom území. Objem poškodeného dreva z vetrovej kalamity bol 3 137 780 tis. m³ drevnej hmoty, z toho v štátnych subjektoch 2 260 280 m³, v neštátnych 877 500 m³. Približne 56 % pripadá na ihličnatú a 44 % na listnatú kalamitnú hmotu. Podiel zlomu a vývratov je približne 30:70, sústredenej a rozptýlenej kalamitnej hmoty 47:53. Ide o druhú najväčšiu kalamitu za posledných 20 rokov.

Podľa evidencie Požiarnotechnického a expertízneho ústavu MV SR bolo v roku 2014 evidovaných **153 lesných požiarov** s celkovou zhorenou plochou 192 ha. Spôsobené škody boli vyčíslené na 142 445 Eur. Pri lesných požiaroch bola zranená jedna osoba a jedna osoba bola usmrtená. Z dlhodobého hľadiska zo spektra príčin lesných požiarov sa ako dominantné prejavila kategória verejnosť (87,58 %). Tieto požiare sú zapríčinené najmä nedbanlivosťou, turistami, deťmi do 15 rokov, zakladaním ohňov v prírode. Druhou najpočetnejšou príčinou je úmyselné zapálenie neznámou osobou, na ktoré pripadá až 26 požiarov (17 %).

Najvýznamnejším zdrojom tržieb a výnosov v lesnom hospodárstve aj naďalej ostáva **predaj dreva**, ktorý v roku 2014 dosiahol 430,18 mil. Eur, čo predstavuje 81,70 % z celkových tržieb a výnosov v lesnom hospodárstve. Výraznejšie sa táto skutočnosť prejavuje u neštátnych subjektov, kde predaj dreva v roku 2014 tvoril 88,64 % tržieb. Drevo je základnou surovinou v drevospracujúcom priemysle a zabezpečuje tak zamestnanosť, tržby a výnosy aj v tomto odvetví.

Prehľad vývoja ťažby v členení na plánovanú ťažbu, skutočnú ťažbu, podiel náhodnej ťažby z celkovej ťažby a podiel prekročenia únosnej ťažby

Ukazovateľ	2005	2010	2014
Plánovaná ročná ťažba (tis. m ³)	6 821	8 219	9 349
Skutočná ťažba (tis. m ³)	10 190	9 860	9 417
Náhodná ťažba (tis. m ³)	6 533	6 159	6 142
Podiel náhodnej ťažby z celkovej, %	64,11	62,46	65,22
Podiel prekročenia únosnej ťažby, %	49,39	19,97	0,73

Uvádza sa plánovaná ťažba dreva ako súčet ťažby dreva v platných LHP podľa stavu na začiatku ich platnosti; údaje nie sú aktualizované o vykonanú ťažbu dreva a bilančovaný etát ťažby dreva.

Zdroj: NLC

V roku 2014 dodali subjekty obhospodarujúce lesy na Slovensku na domáci trh 8 736,0 tis. m³ dreva (vrátane vlastnej spotreby). V porovnaní s rokom 2013 boli dodávky dreva na domáci trh vyššie o 1 125,4 tis. m³. Dodávky listnatého dreva na tuzemský trh boli vyššie o 28,7 tis. m³, pričom dodávky ihličnatého dreva sa zvýšili o 1 096,7 tis. m³. Zvýšenie dodávok dreva je spôsobené aj zvýšením ťažby, najmä ihličnatého dreva. Významným faktorom predchádzajúcich rokov bola ale zhoršená situácia v drevospracujúcom priemysle.

V roku 2014 sa celkovo z územia SR vyviezlo 3 408 tis. m³ surového dreva. Export dreva bol zameraný na krajiny EÚ. Na Slovensko sa doviezlo 1 020 tis. m³ surového dreva. Medzi negatíva dovozu dreva vo všeobecnosti patrí nežiaduci stav, kedy sa dováža väčšie množstvo dreva horšej kvality a kvalitnejšie domáce drevo je určené na export (najmä sortimenty ihličnatého dreva I. až III. triedy akosti).

V roku 2014 bol v lesnom hospodárstve zaznamenaný v medziročnom porovnaní pokles priemerného speňaženia u ihličnatého dreva o 2,17 Eur/m³ a u listnatého dreva o 0,73 Eur/m³. Na základe porovnania s rokom 2013 je možné konštatovať celkovo stabilnú situáciu vo vývoji priemerných cien dreva na trhu, okrem nárastu priemerného speňaženia pri najkvalitnejších sortimentoch dreva.

Drevná biomasa z lesných, nelesných pozemkov a zvyšky po mechanickom a chemickom spracovaní dreva sú v podmienkach SR spolu s vodnou energiou najvýznamnejším obnoviteľným zdrojom

energie (OZE). Lesné hospodárstvo je v súčasnosti najväčším dodávateľom dreva používaného na výrobu energií na slovenský trh. V posledných rokoch pokračuje rýchly rast dopytu po palivovej drevnej biomase najmä vo forme palivových štiepok a palivového dreva.

Prehľad vývoja množstva dendromasy na energetické využitie

Rok	Lesné štiepky		Palivové drevo a iné		Spolu	
	tis. t	TJ	tis. t	TJ	tis. t	TJ
1990	2	19	368	3 496	370	3 515
2000	5	48	471	4 475	476	4 523
2005	120	1 140	640	6 080	760	7 220
2010	250	2 375	695	6 602	945	8 977
2014	620	5 890	830	7 885	1 450	13 775

Zdroj: NLC

V lesnom hospodárstve sa do praxe priebežne zavádzajú nové realizačné projekty, ktoré sú svojím obsahom zamerané na riešenie aktuálnych problémov v lesníckej praxi, ale aj na racionalizáciu vybraných činností v lesnom hospodárstve. Obsah, štruktúra a tematické zameranie projektov sú koncipované tak, aby tvorili relatívne samostatné podsystemy Informačného systému lesného hospodárstva so vzájomnými internými aj externými informačnými väzbami v národnom aj medzinárodnom kontexte. Realizačné výstupy sú zdrojom nových, alebo modifikovaných informácií o lesoch SR, ktoré významnou mierou zvyšujú informačný potenciál informačnej banky Informačného systému lesného hospodárstva.

Vyhodnotenie indikátorov týkajúcich sa boja proti odlesňovaniu

Ukazovateľ	Merná jednotka	Rok		
		2005	2010	2014
Intenzita ťažby dreva	%	88,0	82,5	77,9
Zmeny výmery lesných pozemkov (lesov)	ha	1 931 646	1 938 904	1 941 992
	ha	2 006 172	2 010 817	2 014 259
Percento obhospodarovaných lesných pozemkov	%	100,0	100,0	100,0

Zdroj: MPRV SR

* Poznámka: Uvedená je hodnota 100%, pretože v zmysle národnej legislatívy je každý obhospodarovateľ lesa povinný zabezpečiť hospodárenie v lesoch podľa lesného hospodárskeho plánu. V častiach lesov, ktoré boli zaradené do 5. stupňa ochrany prírody, sa z dôvodu špecifických požiadaviek ochrany prírody reálne nehospodári.

KAPITOLA 12

STAROSTLIVOSŤ O NESTABILNÉ EKOSYSTÉMY: BOJ S DESERTIFIKÁCIOU A SUCHOM

GESTOR: MPRV SR, MŽP SR

SR pristúpila k **Dohovoru OSN pre boj s dezertifikáciou a degradáciou krajiny** (Dohovor) dňa 7. januára 2002. Národným kontaktným bodom SR pre Dohovor je NPPC – Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy (VÚPOP). SR deklarovala doterajší status rozvinutej a zároveň postihnutej krajiny. Aktivity SR v roku 2015 boli sústredené na prejednávanie a pripomienkovanie odborných dokumentov predovšetkým v rámci Pracovnej skupiny Rady pre environmentálne záležitosti (WPIEI) – dezertifikácia k problematike Dohovoru. Týkali sa kľúčových tém súvisiacich s administráciou Dohovoru, a to oblasť programu a rozpočtu, globálneho mechanizmu, hodnotenia implementácie Dohovoru, problematiky vedy a technológie.

Požiadavka Dohovoru ukladá zmluvným stranám vypracovať a prijať Národný akčný program (NAP), ktorý predstavuje súbor právnych, inštitucionálnych a ekonomických nástrojov vrátane vedeckej

a technickej spolupráce, budovania potrebných kapacít, výchovy a osvetu na implementáciu Dohovoru. Účelom národných akčných programov je identifikovať faktory, ktoré prispievajú k vysušovaniu a degradácii pôdy a krajiny a praktické opatrenia, ktoré sú nevyhnutné pre zmiernenie negatívnych vplyvov. VÚPOP v roku 2005 vypracoval **Akčný program pre dohovor OSN proti dezertifikácii**. V súčasnosti sa pripravuje **nová verzia** tohto akčného programu. NAP SR sa rozpracuje do roku 2018 rešpektujúc nové požiadavky a indikátory hodnotenia vysušovania a degradácie krajiny.

Predmetnou problematikou v rokoch 2014 a 2015 zaoberali rezortné projekty výskumu a vývoja „Inovácie pestovateľských systémov v udržateľnej rastlinnej výrobe v meniacich sa podmienkach prostredia“, „Genetické zlepšovanie hospodárskych vlastností významných plodín“ a projekt „Biologická diverzita pšenice a jej šľachtenie pre globálne zmeny a využitie v ekologickom poľnohospodárstve“, ktoré riešili aj aspekty spojené s dezertifikáciou pôd v podmienkach SR, resp. výskumu odolnosti a rezistencie poľných plodín voči abiotickým stresom, vrátane sucha a tvorby nových genetických zdrojov a nových biologických materiálov vybraných poľných plodín odolnejších voči suchu (tvorba nových biologických materiálov pšenice letnej, ozimného tritikale, ovsu siateho a maku odolnejších voči suchu). Ďalším projektom bol projekt výskumu a vývoja „Udržateľné a efektívne systémy hospodárenia na trávnych porastoch“, ktorý sa venoval racionálnemu obhospodarovaniu poľnohospodárskej pôdy s dôrazom na zachovanie jej kvalitatívnych parametrov. Dlhodobé sledovania poukazujú na fakt, že usmernené a racionálne systémy pasenia sú predpokladom udržateľnosti krajiny, zachovania trávnych porastov v dobrej kondícii, obmedzenia erózie pôdy. Nesprávne obhospodarovanie plôch trávnych porastov spôsobuje rozširovanie invázných a expanzívnych druhov napr. *Deschampsia caespitosa*, *Calamagrostis epigeios*, *Brachypodium pinnatum*, *Cirsium eriophorum*, ktoré potláčajú kvalitné druhy tráv, ďatelinovín a liečivých bylín. Dochádza k poklesu biodiverzity a zvyšuje sa citlivosť územia na premenlivé a najmä extrémne meteorologické vplyvy a prispôsobivosť voči meniacim sa klimatickým podmienkam. Monitorovanie vplyvu vodného deficitu na hydrofyzikálne a chemické vlastnosti pôdy a na kvalitu krmiva z biotopov trávnych porastov je súčasťou projektu „Manuál prateľnícky pre raticovú zver a priaznivý stav životných podmienok Tetrova hôľneho vo vysokohorských oblastiach“.

Výmera **lesných pozemkov** v SR v roku 2014 bola 2 014 259 ha, z toho porastovej pôdy 1 941 922 ha. Lesnatosť dosiahla 41,1 %. Z dlhodobého hľadiska rozloha lesných pozemkov ako aj rozloha porastovej pôdy mierne narastá.

Výmera lesných pozemkov a porastovej pôdy

	2007	2010	2013	2014
LP	2 006 601	2 010 817	2 013 419	2 014 259
PP	1 921,7	1 937,6	1 940,3	1 941,9
PB	73 659	71 913	71 898	72 267

LP – lesné pozemky

PP – porastová pôda

PB – lesné pozemky bez lesných porastov

Zdroj: NLC

KAPITOLA 13

STAROSTLIVOSŤ O NESTABILNÉ EKOSYSTÉMY: TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ V POHORIACH

GESTOR: MPRV SR, MŽP SR

Potrebu uznania **horských oblastí**, s ohľadom na ich charakter, ako špecifických území SR republiky a podpory ich udržateľného rozvoja deklaroval rezort životného prostredia v **Pozičnom dokumente k podpore udržateľného rozvoja horských oblastí v podmienkach SR**. Vznikol na základe prác medzirezortnej pracovnej skupiny pre trvalo udržateľný rozvoj a efektívne využívanie zdrojov

horských oblastí Slovenska a záverov workshopu **Horské oblasti Slovenska – možnosti podpory ich trvalo udržateľného rozvoja.**

Podhorské a horské regióny Slovenska sú charakterizované vysokým zastúpením trvalých trávnych porastov. Tieto plnia popri produkčnej funkcii aj rad mimoprodukčných funkcií, význam ktorých v ostatnej dobe narastá. Všetky typy trávnych porastov teda nadobúdajú na význame aj pri starostlivosti o krajinu v podhoroch a horách.

Problematikou komplexnej starostlivosti o rôzne typy trávnych porastov sa zaoberá projekt **Udržateľné a efektívne systémy hospodárenia na trávnych porastoch**, ktorý rieši intenzifikačné a efektívne technológie obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy v podhorských a horských oblastiach. Predmetom riešenia sú systémy zakladania a obhospodarovania siatych trávnych porastov a využitia ornej pôdy nízkej bonity na pestovanie netradičných plodín, prátotechnické technológie na trávnych porastoch, určené na poľnohospodárske i nepoľnohospodárske využitie a vedúce k trvalej udržateľnosti trávnych ekosystémov a vidieckej krajiny.

Z celospoločenského hľadiska je žiaduce udržať v podhorských a horských oblastiach **primerané a riadne využívanie trvalých trávnych porastov (TTP)**. Je potrebný vhodný spôsob a intenzita ich obhospodarovania, ktorá zabezpečí ich ekologickú stabilitu. Procesom pustnutia a sukcesného zarastania sú ohrozené hlavne horské a podhorské lúky a pasienky, ktoré predstavujú 81 % z celkovej výmery TTP na Slovensku. Z hľadiska ekologického, ale aj ekonomického, smeruje poľnohospodárska výroba v týchto oblastiach k výrobe objemových krmovín, čoho predpokladom je hlavne obhospodarovanie lúk a pasienkov na primeranej úrovni.

Problematika **opustených trávnych porastov** (ktorých výmera sa odhaduje až na cca 40 % z TTP) si vyžaduje zvýšenú pozornosť a pretrhnutú exploatačnú kontinuitu bude preto v niektorých oblastiach a regiónoch Slovenska žiaduce rôznymi postupmi a technikami opäť prinavrátiť do pôvodného produkčného stavu, čím sa pri primeranej intenzite zabezpečí aj ich pozitívny vplyv na environment.

Vietor a podkôrny hmyz sú dlhodobo najvýznamnejšími činiteľmi poškodzujúcimi **zdravotný stav lesov**. Početnosť podkôrneho hmyzu kulminovala v roku 2009 (3,2 mil. m³), od roku 2009 je evidovaný každoročný pokles až na 869 tis. m³ v roku 2014. K hlavným opatreniam ochrany pred podkôrnym hmyzom patrilo včasné spracovanie napadnutej hmoty. Na kontrolu a obranu porastov pred podkôrnym hmyzom sa v roku 2014 využilo aj 46 tis. feromónových lapačov a 16 tis. klasických lapákov. Drevná hmota napadnutá podkôrnym hmyzom bola asanovaná odkôrňovaním alebo chemicky, insekticídmi. V integrovanej ochrane lesa boli aplikované aj biologické prípravky na báze entomopatogénnej huby *Beauveria bassiana*. Na kalamitných plochách, najmä v Nízkych Tatrách bola ochrana sadeníc pred tvrdoňom smrekovým zabezpečovaná aj modernou technológiou, mechanickou ochranou kmeňov voskom, ktorú možno využiť aj vo vyšších stupňoch ochrany prírody. Týmto spôsobom bolo ošetrených približne 400 tis. kusov sadeníc.

Z hľadiska ekologickej rovnováhy k vážnym problémom ochrany lesa patrí poškodenie jaseňov hubou *Chalara fraxinea*. Z 30 tis. ha výmery sa predpokladá, že je napadnutých až 20 tis. ha. Ochrana spočíva v ponechávaní stromov bez príznakov poškodenia v poraste ako spôsob šľachtenia druhu.

Monitoring vývoja hmyzích škodcov v OP jednotlivých MCHÚ sa vykonával prostredníctvom feromonových lapačov, v časovom úseku od 1.4.2014 do konca septembra. Bolo inštalovaných 1 042 ks feromonových lapačov v jednotlivých OP 47 MCHÚ. Pri technickej realizácii opatrení boli vykonané asanačné ťažby, hmyzím škodcom napadnutých stromov, ktoré boli vopred podkôrníkovým pozorovateľom označené, s priblížením na odvozné miesto v rozsahu 7 210 m³ drevnej hmoty a s ponechaním pri pni v rozsahu 955 m³ drevnej hmoty. V rámci ochranných opatrení boli založené klasické lapáky I.,II. a v niektorých prípadoch aj tretej série o objeme 529,19 m³ drevnej hmoty.

Lesnícka ochrannárska služba od roku 2011 zisťuje zvýšený výskyt škôd spôsobených škodcami koreňov a kmeňov sadeníc a mladých stromov smreka do 5 rokov od výsadby. Pôvodcami poškodenia sú tvrdoň smrekový *Hylobius abietis* a lykokaz sadenicový *Hylastes cunicularius*.

KAPITOLA 14

PODPORA TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA POĽNOHOSPODÁRSTVA A VIDIEKA

GESTOR: MPRV SR, MH SR

Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2013 – 2020 bola schválená uznesením vlády SR č. 357/2013. Vychádza prioritne zo Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ a programového vyhlásenia vlády SR na roky 2012 – 2016. Zámerom tejto koncepcie je podporovať efektívnosť využívania zdrojov v záujme inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu poľnohospodárstva a vidieckych oblastí. Nadväzne bol schválený Akčný plán rozvoja pôdohospodárstva SR na roky 2014 – 2020 uznesením vlády SR č. 33/2014. Špecifikuje efektívny komplex nástrojov a opatrení na podporu slovenského poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva.

Schválený bol nový **Program rozvoja vidieka SR** na roky 2014 - 2020 (PRV 2014 - 2020), ktorého prioritami je podpora prenosu znalostí a inovácií v poľnohospodárstve, lesníctve a vidieckych oblastiach, zvýšenie životaschopnosti a konkurencieschopnosti všetkých typov poľnohospodárstva, podpora inovačných poľnohospodárskych technológií a udržateľného obhospodarovania lesa. PRV SR je zameraný aj na podporu efektívnosti zdrojov a prechodu na nízkouhlíkové a klíme odolné poľnohospodárstvo, lesníctvo a potravinárstvo.

Celková alokácia PRV 2014 - 2020 predstavuje 2 078 982 018,25 Eur verejných zdrojov na 7 rokov, z toho za zdroje EÚ 1 545 272 844 Eur predstavuje príspevok EPFRV a 533 709 174,25 Eur predstavuje príspevok štátneho rozpočtu.

TUR poľnohospodárstva podporujú aj neprojektové opatrenia v rámci PRV 2014 - 2020.

Opatrenie č. 10 - Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie

Toto opatrenie prioritne rieši prostredníctvom svojich operácií nasledovné identifikované potreby:

- Zachovanie biodiverzity a zvýšenie environmentálnej výkonnosti podpôr na ochranu biodiverzity
- Zabezpečenie ochrany pôdy pred degradáciou
- Eliminácia dopadov a adaptácia pôdohospodárstva na zmenu klímy.

Opatrenie č. 11 – Ekologické poľnohospodárstvo

Toto opatrenie prioritne rieši prostredníctvom svojich operácií nasledovné identifikované potreby:

- Zachovanie biodiverzity a zvýšenie environmentálnej výkonnosti podpôr na ochranu biodiverzity
- Zabezpečenie ochrany pôdy pred degradáciou

Realizuje ich hlavne formou nasledujúcich platieb:

- Platba na prechod na postupy a metódy ekologického poľnohospodárstva
- Platba na udržanie ekologického poľnohospodárstva.

Opatrenie č. 12 – Platby v rámci sústavy Natura 2000 a podľa rámcovej smernice o vode

Opatrenie rieši kompenzáciu nákladov a straty príjmov v dôsledku znevýhodnenia v príslušných oblastiach v súvislosti s územiaми v rámci vyhlásenej siete Natura 2000.

Opatrenie č. 13 – Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami

Od roku 2015 SR realizuje nové resp. upravené určenie **oblastí s prírodnými a inými osobitnými obmedzeniami** v celkovej rozlohe 1 240 610 ha a sú to:

- Horské oblasti (501 796 ha)

- Oblasť čeliace významným prírodným obmedzeniam (573 622 ha)
- Oblasť postihnuté špecifickými obmedzeniami (165 192 ha)

Opatrenie je určené na podporu poľnohospodárskych aktivít, ktorých realizácia je zťažená v dôsledku obmedzení spojených s charakterom uvedených území.

Opatrenie č. 14 – Dobré životné podmienky zvierat

Účelom podpory je kompenzovať poľnohospodárom náklady a ušlé príjmy súvisiace so zavádzaním takých chovných postupov, ktoré sú nad rámec príslušných povinných štandardov a bežnej chovateľskej praxe, vedúce k zlepšeniu životných podmienok zvierat. Do podpory sú navrhnuté chovy dojníc, hydiny a ošípaných, kde je dominantnou podmienkou zlepšenie životných potrieb zväčšenie chovných priestorov pre zvieratá.

Opatrenie č. 15 – Lesnícko-environmentálne a klimatické služby a ochrana lesov

Cieľom opatrenia je poskytnúť podpory verejným alebo súkromným obhospodarovateľom lesov alebo iným subjektom súkromného práva a verejným subjektom a ich združeniam, za vykonávanie lesnícko-environmentálnych a klimatických záväzkov. Podpora sa realizuje hlavne prostredníctvom nasledujúcich platieb:

- Platby na lesnícko-environmentálne záväzky v chránených vtáčích územiach.
- Platby na lesnícko-environmentálne záväzky v územiach európskeho významu.

EK dňa 15. júla 2015 rozhodla o schválení **Operačného programu Rybné hospodárstvo 2014 – 2020 (OP RH)**. OP RH je spolufinancovaný z Európskeho námorného a rybárskeho fondu (ENRF) a z prostriedkov štátneho rozpočtu SR.

Schválený objem výdavkov predstavuje 20 837 779 Eur, 15 785 000 Eur je financovaných z ENRF a 5 047 779 Eur zo štátneho rozpočtu.

Podpora OP RH sa bude realizovať prostredníctvom piatich opatrení vyplývajúcich z troch priorít Únie. V rámci Agendy 21 prispieva OP RH k napĺňaniu jej cieľov týkajúcich sa *Podpory trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva a vidieka* opatrením s názvom *Produktívne investície do akvakultúr*.

Medzi hlavné podporované aktivity opatrenia patria:

- výstavba nových produkčných zariadení na hospodársky chov rýb,
- modernizácia existujúcich produkčných zariadení,
- odbahňovanie rybníkov,
- poskytovanie environmentálnych služieb súvisiacich s akvakultúrou, vzdelávacie aktivity týkajúce sa akvakultúry,
- zlepšenie zdravia a dobrých životných podmienok zvierat,
- znižovanie negatívneho vplyvu alebo zvyšovania pozitívneho vplyvu na životné prostredie.

V priebehu rokov 2014 a 2015 pokračovalo riešenie viacerých projektov, ktoré mali za cieľ zlepšenie ekonomiky a zamestnanosti v poľnohospodárstve cestou inovácií a zvýšením stupňa spracovania a rozšírenia priameho predaja produktov konečnému spotrebiteľovi, zaistiť a zvýšiť bezpečnosť a kvalitu takto predávaných produktov ako aj zlepšiť informovanosť o platných predpisoch.

Išlo napríklad o **nasledovné projekty**:

- Projekt vzdelávania Včelársky odborník v rôznych vzdelávacích moduloch
- Inovácie pestovateľských systémov v udržateľnej rastlinnej výrobe v meniacich sa podmienkach prostredia
- Vývoj a inštalácia lyzimetrických zariadení pre racionálne hospodárenie na pôde v udržateľnej rastlinnej výrobe
- Klímapark HUSK 1101/2.2.1/0158
- Legislatíva a pravidlá výroby potravín a ich priameho predaja v slovensko-maďarskom pohraničí

- Priamy predaj poľnohospodárskych produktov a potravín
- Komplexné spracovanie hrozna a priamy predaj produktov
- Vinič a víno ekonomicky a progresívne - princípy, legislatíva, ochrana, analýzy.

SR sa rozprestiera na rozlohe 49 036 km². V roku 2014 žilo v SR 5 421 349 obyvateľov. Počet trvalo bývajúcich obyvateľov SR sa zvyšuje, ale stále pomalším tempom. Vo vidieckych oblastiach bývalo 46,1 % a v mestských oblastiach 53,9 % obyvateľstva.

KAPITOLA 15

ZACHOVANIE BIOLOGICKEJ RÔZNORODOSTI

Gestor: MŽP SR, MPRV SR

V roku 2014 došlo k **zмене legislatívneho prostredia ochrany prírody a krajiny**. Novelami zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov došlo k rozšíreniu ekonomických nástrojov (náhrady za obmedzenia obhospodarovania pre vlastníkov chránených území), k finančnej náhrade bola doplnená možnosť zámény pozemkov, kúpa, nájom a zmluvná ochrana, upravili sa regulácie nepôvodných a invázných druhov rastlín a živočíchov, upravil sa proces vyhlasovania chránených území, vrátane prechodu kompetencie vyhlasovať chránené územia z orgánov ochrany prírody na vládu SR, boli odstránené niektoré nedostatky doterajšieho vnútroštátneho právneho predpisu z hľadiska uplatňovania smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín a smernice EP a Rady 2009/147/ES o ochrane voľne žijúceho vtáctva a bola aktualizovaná problematika ochrany drevín.

V novele **vyhlášky** MŽP SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny, boli premietnuté zmeny dokumentácie ochrany prírody, ale tiež do prílohy č. 2 bol doplnený Zoznam invázných druhov živočíchov a spôsoby ich odstraňovania.

Boli schválené tiež viaceré **strategické dokumenty**. Z nich najdôležitejšia je **Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020** (uznesenie vlády SR č. 12/2014) a **akčný plán** na implementáciu jej opatrení (uznesenie vlády SR č. 442/2014). Stratégia reflektuje medzinárodné záväzky SR vyplývajúce najmä z Dohovoru OSN o biologickej diverzite, ako i záväzky, ktoré prijala EÚ v nadväznosti na 10. zasadnutie Konferencie zmluvných strán tohto dohovoru (Nagoja, Japonsko, október 2010). Obsahuje 9 cieľov a je rozšírená o oblasť zelenej infraštruktúry, ekosystémových služieb či invázných druhov, reflektuje politiky ochrany biodiverzity na úrovni EÚ a vo zvýšenej miere sa venuje zaradeniu ochrany biodiverzity a starostlivosti o chránené územia medzi priority pri plánovaní nástrojov financovania z európskych fondov. Akčný plán obsahuje 167 úloh na naplnenie 6 cieľov, resp. 33 opatrení uvedenej národnej stratégie.

V rámci problematiky **CITES** bol v decembri 2013 vládou SR schválený Národný akčný plán SR 2014 – 2019 na presadzovanie uplatňovania nariadenia Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi. MŽP SR v roku 2014 **vydalo 175 povolení na dovoz/vývoz/opätovný vývoz** (najmä pre výrobky z kože a poľovnícke trofeje), **927 výnimiek zo zákazov komerčných činností** (najmä pre korytnačky, papagáje, dravce a sovy) a **1 potvrdenie** o zákonnom nadobudnutí. MŽP SR v spolupráci s Colným úradom a ZOO Bojnice pripravili v rámci medzinárodnej akcie **spálenie rohov nosorožca tuponosého južného** (*Ceratotherium simum simum*), ktoré zadržali slovenské colné orgány pri nelegálnom dovoze do EÚ. Cieľom podujatia bolo upozorniť verejnosť na kritickú situáciu v nelegálnom zabíjaní a následnom obchode s rohmi nosorožcov.

Dozor nad výrobou lesného reprodukčného materiálu a jeho uvádzaním na trh

V roku 2014 bol orgánom štátnej odbornej kontroly (Národné lesnícke centrum) vykonaný **dozor nad produkciou** lesného reprodukčného materiálu (LRM) a jeho uvádzaním na trh u 126 subjektov vykonávajúcich činnosti s LRM a u 5 obhospodarovateľov lesa. V špecializovanom semenárskom laboratóriu boli vykonávané kontroly kvality osiva – stanovenie klíčivosti 51 oddielov, stanovenie čistoty 90 oddielov, stanovenie životnosti 57 oddielov a stanovenie vlhkosti 9 oddielov.

Najrozšírenejším **zdrojom LRM** na Slovensku sú uznané lesné porasty. Ich výmera v jednotlivých rokoch mierne kolíše a odzrkadľuje potreby správcov zdrojov. Oproti roku 2013 bol zaznamenaný mierny pokles výmery uznaných porastov pri drevine smrek obyčajný, jedľa biela, dub letný a mierny nárast výmery pre buk lesný. Pri ostatných drevinách je výmera uznaných porastov stabilizovaná.

Na **zachovanie genetických zdrojov** lesných drevín je na území SR k 31.12.2014 zriadených 130 génových základní s celkovou výmerou 23 762 ha.

Súčasná právna úprava problematiky LRM vytvára vhodné podmienky na zabezpečenie dostatočného počtu uznaných zdrojov LRM pre všetky hlavné dreviny na Slovensku.

Lesné semenárstvo - Zberová sezóna 2013/2014 sa prejavila slabou úrodou pre všetky naše hlavné hospodárske dreviny. Naďalej pretrváva nedostatok osiva pri drevinách buk lesný v 6. lesnom vegetačnom stupni, duby v 1. lesnom vegetačnom stupni a smrek obyčajný v 6. a 7. lesnom vegetačnom stupni. Semená lesných drevín sa spracovávajú a uskladňujú v prevažnej miere v Odštepnom závode Semenoles Liptovský Hrádok.

Výmera lesných škôlok, ako aj výmera produkčných plôch je stabilizovaná. V produkcii sadbového materiálu sa zaznamenal nárast, hlavne v neštátnom sektore.

V rokoch 2014 - 2015 Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum - Výskumný ústav živočíšnej výroby (NPPC-VÚŽV) aktívne prispieval k plneniu cieľov Dohovoru o biologickej diverzite a súvisiacej Stratégie spoločenstva pre biodiverzitu, ktorá zahŕňa program opatrení na uchovávanie biodiverzity a ochranu genetických zdrojov v poľnohospodárstve, aktivitami súvisiacimi s ochranou **živočíšnych genetických zdrojov (ŽGZ) hospodárskych zvierat** v rámci SR, FAO aj OECD.

Pokračovalo riešenie projektu výskumu a vývoja **RPVV 3 „Výskumné postupy pre zachovanie biodiverzity“**, ktorý sa zaoberá alternatívnymi biotechnologickými postupmi pre uchovanie ŽGZ a podporou biodiverzity agrárnej krajiny. K tomu boli vypracované podklady, ktoré boli poskytnuté MPRV SR pre implementáciu programu Greening.

Významné pre SR sú najmä ciele v oblasti zachovania a posilnenia ekosystémov a ich služieb a v oblasti ochrany biodiverzity v štátnej politike poľnohospodárstva, lesného a rybného hospodárstva. V rámci novelizovaného dokumentu *Národného programu ochrany genetických zdrojov pre výživu a poľnohospodárstvo na roky 2015-2019* (NPOGZR) bola v rokoch 2014 a 2015 na Národnom poľnohospodárskom a potravinárskom centre – Výskumný ústav rastlinnej výroby (NPPC-VÚRV) riešená úloha odbornej pomoci pre MPRV SR „**Prevádzka Génovej banky Slovenskej republiky**“, v ktorej je dlhodobou uchovávaných viac ako 22 111 vzoriek semien genetických vzoriek rastlín (GZR). Programovými piliermi NPOGZR sú monitoring, zhromažďovanie, hodnotenie, dokumentácia a inventarizácia GZR, uchovávanie, regenerácia, charakterizácia, distribúcia GZR a poskytovanie informácií, národná a medzinárodná spolupráca a intenzívne využívanie GZR ako zdrojov biologickej a genetickej variability.

Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum - Výskumný ústav potravinársky (NPPC-VÚP) prevádzkuje rezortnú zbierku potravinárskych mikroorganizmov, ktorá je jedinou v rezorte a ktoré pochádzajú zo spolupráce s výrobnou praxou a zo spolupráce s výskumnými inštitúciami. V roku 2015 bolo do zbierky zaradených 48 kmeňov *Listeria monocytogenes* z prostredia potravinárskych výrobní

a 24 kmeňov kvasiniek. Zo zbierky CCM Brno boli zaradené do zbierky 3 kmene druhu *Lactobacillus*, 3 kmene rodu *Streptococcus*, 2 kmene rodu *Enterococcus* a dva kmene rodu *Lactococcus*.

V roku 2013 začala ŠOP SR realizovať **komplexný terénny monitoring** druhov a biotopov európskeho významu (EV) orientovaný na sledovanie stavu 146 druhov živočíchov, 49 druhov rastlín a 66 typov biotopov EV, ktorý pokračoval aj v rokoch 2014, 2015 a pripravil sa tiež komplexný informačný a monitorovací systém biotopov a druhov.

Ohrozenosť nižších rastlín v SR predstavuje v súčasnosti 11,4 % (vrátane húb), ohrozenosť **vyšších rastlín** činí 14,6 %. Ohrozenosť **bezstavovcov** v SR predstavuje v súčasnosti okolo 6,6 % a čo sa týka **stavovcov**, tých je ohrozených 24,2 %.

Počet **štátom chránených taxónov rastlín** predstavuje 1 419 taxónov, z toho 823 taxónov sa vyskytuje na Slovensku (cievnatých rastlín – 713, machorastov – 23, vyšších húb – 70, lišajníkov – 17). Počet štátom chránených taxónov **živočíchov** predstavuje v súčasnosti 1 042 taxónov, z toho 746 s výskytom na Slovensku.

V roku 2014 neboli spracované a predložené na schválenie žiadne **programy záchrany** rastlín, a tiež neboli žiadne v platnosti. Pri živočíchoch bol spracovaný program záchrany o motýľa druhu *Colias myrmidone*, realizované však neboli žiadne programy záchrany.

Z hľadiska záchrany rastlín a živočíchov **in situ** bol v roku 2014 organizovaný **transfer** 1 druhu (*Eryngium planum*), v počte 120 jedincov a transfery do vhodných biotopov vo voľnej prírode pre lastúrniky (*Unio crassus*) - 1 350 jedincov, bobra vodného (*Castor fiber*) - 1 jedinec, obojživelníky - 80 257 jedincov a netopiere z panelových domov (nevyčíslené).

V **rehabilitačných staniach** bolo v roku 2014 rehabilitovaných spolu **932 jedincov** poranených, alebo inak handicapovaných živočíchov. Späť do voľnej prírody bolo **vypustených** spolu **555 jedincov**.

V rámci organizačných útvarov ŠOP SR sa v roku 2014 zabezpečilo **stráženie 143 hniezd** 6 druhov dravcov a v nich bolo úspešne **vyvedených** spolu **125 mláďat**.

V rámci praktickej starostlivosti o chránené živočíchy sa zabezpečuje na problematických úsekoch komunikácií v čase jarnej migrácie obojživelníkov **inštalácia fóliových zábran** a následný prenos obojživelníkov, prevažne žiab, cez teleso cesty. Celkovo bolo v roku 2014 **prenesených** 80 257 kusov **obojživelníkov** a nainštalovaných bolo 19 930 m zábran.

V roku 2014 bolo spolu **zmapovaných** 71 lokalít **inváznych druhov rastlín** v chránených územiach alebo ich ochranných pásmach na výmere 2 648 ha a 69 lokalít v území s prvým stupňom ochrany na výmere 2 167 ha. **Odstraňovanie** nepôvodných inváznych a invázne sa správajúcich druhov rastlín bolo realizované na 70 lokalitách v chránených územiach na výmere 16,5 ha (ktoré nadväzovalo na opatrenia vykonávané aj v predchádzajúcich rokoch) a mimo CHÚ na 46 lokalitách na výmere 1 150,5 ha. Týkalo sa 2 druhov nepôvodných a inváznych druhov rastlín (*Heracleum mantegazzianum* a *Fallopia japonica*).

Pre zlepšenie **priaznivého stavu biotopov** a rastlín boli v roku 2014 realizované **manažmentové opatrenia** na 107 lokalitách v chránených územiach na ploche 1 043,2 ha spolu, mimo chránených území na 37 lokalitách (genofondových plochách) na ploche 35,5 ha.

V roku 2013 bola spracovaná **druhá správa o stave biotopov a druhov európskeho významu** v zmysle článku 17 smernice o biotopoch (za roky 2007 – 2012). Správa hodnotí pre SR stav 195 druhov a 66 typov biotopov európskeho významu. Na základe porovnania stavu druhov a biotopov s hodnotením v roku 2007 môžeme konštatovať, že došlo k zlepšeniu poznatkov, t.j. menej hodnotení vykazuje **stav neznámy**. Celkový podiel druhov a biotopov s **priaznivým** hodnotením stavu sa

zlepšil, čo je spôsobené najmä spomínaným zlepšením poznatkov. Podiel druhov nachádzajúcich sa v **zlom stave** sa viac-menej nezmenil, čo nasvedčuje tomu, že potrebné opatrenia na obnovu biotopov alebo populácií druhov, alebo revitalizáciu lokalít na ktorých sa nachádzajú, sú stále aplikované nedostatočne.

V roku 2013 bola spracovaná aj **Správa o stave jednotlivých druhov vtákov**, v zmysle článku 12 smernice o vtákoch. Hodnotených bolo spolu 243 druhov vtákov. Väčšina druhov v SR má odhadovanú **veľkosť populácie** menšiu ako 10 000 párov. Vyplýva z toho vysoká zraniteľnosť jednotlivých druhov vtákov, predovšetkým pri populáciách do 2 000 párov, ktorú má približne polovica druhov hniezdiacich v SR. **Trend populácie** vtákov v SR je u 55 % druhov stabilný alebo stúpajúci, naopak jedna tretina druhov vtákov u nás ubúda. 76 % druhov má stabilný alebo rozširujúci sa **areál**, čo je vcelku priaznivý výsledok.

Hodnotenie ekosystémových služieb bolo na Slovensku dosiaľ vykonané v NP Slovenský raj (2009), NP Veľká Fatra (2011) a v Tatranskom národnom parku (2012). Čiastkové hodnotenia boli vypracované pre niektoré lesné ekosystémy. V roku 2012 sa začalo s hodnotením v NP Muránska planina. Pre účely hodnotenia ekosystémových služieb bola **zriadená pracovná skupina** zložená so zástupcov mnohých relevantných organizácií, ktorá sa podieľala na prípravách základného hodnotenia ekosystémových služieb v SR. Začala sa pripravovať aj podrobná **mapa ekosystémov**, ktorá by mala byť základom pre hodnotenie jednotlivých ekosystémových služieb v SR.

V súvislosti s plnením úloh vyplývajúcich z Dohovoru o biologickej diverzite a zo Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020 bola zabezpečená spolupráca na **príprave metodiky na oceňovanie** ekosystémových služieb v chránených územiach SR.

V rámci budovania **chránených území** ako základného nástroja ochrany a zachovania ekosystémov v roku 2013 nadobudla účinnosť **vyhláška MŽP SR** o vyhlásení posledného CHVÚ Levočské vrchy a v roku 2014 vyhláška MŽP SR č. 466/2013 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MŽP SR č. 440/2008 Z. z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Dunajské luhy. V roku 2014 nadobudla účinnosť aj novela zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, ktorou boli **zrušené** 2 chránené územia.

Celková výmera **národnej sústavy CHÚ** sa v roku 2014 nezmenila a činila 1 142 143 ha, čo predstavuje 23,3 % z územia SR. Okrem uvedeného sa na území SR nachádza v rámci budovania **európskej sústavy CHÚ NATURA 2000** ešte 41 vyhlásených chránených vtáčích území s celkovou výmerou 1 282 811 ha (26,16 % z výmery SR) a 473 území európskeho významu s výmerou 584 353 ha (11,9 %).

Z **medzinárodne chránených území** sa na území SR nachádzajú 2 územia, ktoré majú udelený **Diplom Rady Európy**, 4 územia zaradené do siete **biosférických rezervácií** (v rámci Programu OSN Človek a biosféra), 2 medzinárodné projekty zapísané do zoznamu **svetového prírodného dedičstva UNESCO** a 14 mokrad'ových lokalít zapísaných do Zoznamu mokradí medzinárodného významu (**ramsarské lokality**), v rámci *Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva*.

V roku 2014 boli schválené 3 **programy starostlivosti** o chránené územia. Začali sa realizovať 2 projekty z Operačného programu životné prostredie, ktorých cieľom je vypracovať 131 programov starostlivosti o vybrané chránené územia zo sústavy Natura 2000 a pilotné programy starostlivosti o 3 chránené územia (CHKO, NP). Pokračuje projekt, ktorého cieľom je vypracovanie 34 programov starostlivosti o chránené vtáčie územia.

V oblasti praktickej starostlivosti o osobitne chránené časti prírody a krajiny vykonávali odborné organizácie ochrany prírody **regulačné zásahy** (prevažne kosenie, mulčovanie, a odstraňovanie náletových drevín).

Organizáciami ochrany prírody bolo vypracovaných spolu 9 061 **odborných stanovísk** pre konania orgánov štátnej správy.

KAPITOLA 16

ENVIRONMENTÁLNE VHODNÉ VYUŽÍVANIE BIOTECHNOLÓGIÍ

GESTOR: MPRV SR, MŽP SR, MZ SR

Geneticky modifikované (GM) potraviny a krmivá sú schvaľované na komunitárnej úrovni v súlade s nariadením EP a Rady (ES) č. 1829/2003. SR sa zúčastňuje schvaľovacieho procesu v rámci Stáleho výboru pre potravinový reťazec a zdravie zvierat – Sekcia pre geneticky modifikované potraviny a krmivá a environmentálne riziko. V roku 2014 sa do schvaľovacieho konania dostalo 12 plodín, ktoré v roku 2015 boli schválené.

V oblasti rastlinnej výroby sa v SR pozornosť venovala najmä na využívanie biotechnológií pri tvorbe nových perspektívnych biologických materiálov (odrôd), vrátane biologických materiálov s geneticky upravenými znakmi hospodárskeho významu a na pestovanie geneticky modifikovaných rastlín (GMR) v súlade s platnou legislatívou.

V rokoch 2014 a 2015 neboli dočasne testované žiadne GM odrody, len v rámci projektu SPU Nitra GM hybrid kukurice MON 810 firmy Monsanto.

V rokoch 2014 a 2015 bolo riešených viacero vedecko – výskumných projektov zameraných na vývoj a aplikovanie biotechnologických metód a riešení. Išlo napríklad o tieto projekty:

- Vplyv telesnej kondície a niektorých imunologických faktorov (CD molekúl) na fertilizačný proces u hovädzieho dobytká
- Aplikácia biotechnologických metód za účelom zachovania živočíšnych genetických zdrojov
- Rastlinné látky ako prírodné regulátory ovariálnych funkcií hospodárskych zvierat
- Multiplex molekulárno-genetické analýzy pri identifikácii neznámych vzoriek voľne žijúcej zveri
- Nukleárne (nDNA), mitochondriálne (mtDNA) a fyziologické biomarkery ako selekčné kritériá pre experimentálnu a produkčnú aplikáciu modelových zvierat
- Genotypizácia s využitím SSR markerov a príprava farmaceuticky aktívnych profilov viničových odrôd
- Technológie získavania prírodných látok vhodných na výrobu zdravie podporujúcich potravín a biopotravín.

SR sa aktívne zúčastňuje a spolupracuje s rozličnými výbormi, ktorých náplňou je oblasť **bezpečnosti potravín**. V rámci OECD spolupracuje s Pracovnou skupinou OECD pre nové potraviny odvodené z biotechnológií. Zapája sa do činnosti celosvetovej štandardizácie v rámci potravinového reťazca zabezpečovanej v systéme OSN Komisiou Codex Alimentarius.

Z hľadiska vedeckého hodnotenia rizika v zmysle nariadenia EP a Rady č. 178/2002 zabezpečuje aktivity na celoeurópskej úrovni Európsky úrad pre bezpečnosť potravín (EFSA). MPRV SR vykonáva funkciu Národného kontaktného bodu vedeckej a technickej spolupráce s EFSA, ktorého úlohou je nielen zabezpečovať prenos informácií z EFSA na národnú úroveň, ale aj poskytovať podklady pre výkon vedeckého hodnotenia rizika, zabezpečovať koordinačnú činnosť v predmetnej oblasti, koordinovať expertnú činnosť slovenskej odbornej verejnosti, zabezpečovať koordináciu činnosti v oblasti vedeckého hodnotenia rizika na národnej úrovni, ako aj koordinovať vzdelávacie aktivity v programoch DG SANTE.

V **rezorte zdravotníctva** sa používajú lieky, diagnostika, séra a očkovacie látky vyrobené viacerými druhmi biotechnológií, resp. biotechnologických postupov. Samotná výroba liekov, diagnostík, sér a očkovacích látok podlieha vydaniu povolenia MZ SR na výrobu liekov a splneniu požiadaviek

správnej výrobnjej praxe v súlade s požiadavkami zákona č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa zákona č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ak sú predmetom farmaceutického skúšania, toxikologicko-farmakologického skúšania a klinického skúšania liečivá, pomocné látky a lieky, ktoré sú geneticky modifikované organizmy alebo také organizmy obsahujú, vyžaduje sa aj súhlas MŽP SR podľa zákona č. 151/2002 Z. z. o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov v znení neskorších predpisov.

V zmysle nariadenia EP a Rady (ES) č. 1394/2007 o liekoch na inovatívnu liečbu, ktorým sa mení a dopĺňa smernica 2001/83/ES a nariadenie (ES) č. 726/2004 sa umožňuje v SR výroba liekov na báze nových technológií ako je tkanivové inžinierstvo a výroba nových druhov liekov určených na bunkovú somatickú liečbu a na génovú liečbu. V nemocničnom prostredí sa na základe zákona č. 489/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1998 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach, umožňuje individuálna príprava liekov na inovatívnu liečbu. Vláda SR vydala nariadenie vlády č. 120/2009 Z. z., ktorým sa ustanovujú analytické normy, toxikologicko-farmakologické normy, klinické normy a protokoly vzťahujúce sa na dokumentáciu o výsledkoch farmaceutického skúšania, toxikologicko-farmakologického skúšania a klinického skúšania vykonávaného na účely registrácie liekov, ktoré bolo novelizované nariadením vlády SR č. 68/2010 Z. z. a nariadenie vlády SR č. 346/2009 Z. z., ktorým sa ustanovujú chemické, farmaceutické a analytické postupy, skúšky bezpečnosti a rezíduí vzťahujúce sa na spisovú dokumentáciu o výsledkoch farmaceutického skúšania, toxikologicko-farmakologického skúšania a klinického skúšania vykonávaného na účely registrácie veterinárnych liekov.

KAPITOLA 17

OCHRANA OCEÁNOV (NETYPICKÁ PRE SR S MOŽNOSŤOU APLIKÁCIE LEN NA LODNÚ DOPRAVU)

GESTOR: MDVRR SR

V SR je platný zákon č. 435/2000 Z. z. o námornej plavbe v znení neskorších predpisov. Zákon ustanovuje práva a povinnosti právnických a fyzických osôb súvisiace s prevádzkou námorných lodí a námorných rekreačných plavidiel ako aj pôsobnosť orgánov štátnej správy v oblasti námornej prepravy. K zákonu boli prijaté príslušné vykonávacie predpisy.

K najvýznamnejším medzinárodným dohovorom, týkajúcim sa ochrany morí a oceánov, ku ktorým pristúpila SR patria predovšetkým:

- Medzinárodný dohovor o zabránení znečisťovania z lodí (1973) s následným Protokolom z roku 1978 (protokol podpísaný v Londýne 17. 2. 1978),
- Medzinárodný dohovor o bezpečnosti ľudského života na mori (1974) s následným Protokolom z roku 1978 (protokol podpísaný v Londýne 17. 2. 1978),
- Dohovor OSN o voľnom mori (Ženeva, 1958), publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 92/1964 Zb.,
- Dohovor OSN o pobrežných vodách a priľahlom pásme (Ženeva, 1958), publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 101/1965 Zb.,
- Dohovor OSN o morskom práve (Montego Bay, 1982), publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 242/1996 Zb., ratifikovaný 22. 4. 1996 a platný pre SR od 7. 6. 1996.

Na Námornom úrade SR bolo k 31. 12. 2013 registrovaných 8 lodí, ktoré sa plavia pod vlajkou Slovenskej republiky. V prípade námorných rekreačných plavidiel je počet registrovaných plavidiel 981 lodí.

KAPITOLA 18

OCHRANA KVALITY A ZÁSOB SLADKOVODNÝCH ZDROJOV: APLIKOVANIE INTEGROVANÉHO PRÍSTUPU PRI ROZVOJI, HOSPODÁRENÍ A VYUŽÍVANÍ VODNÝCH ZDROJOV

GESTOR: MŽP SR, MPRV SR; MZ SR

Integrovaný rozvoj vodných zdrojov a starostlivosť o vodné zdroje je v SR riešený **plánom manažmentu správnych území povodí** (tzv. Vodným plánom Slovenska), ktorý bol v podrobnejšom členení rozpracovaný pre 10 čiastkových povodí SR. Prvý **Vodný plán Slovenska** bol schválený uznesením vlády č. 109/ 2010. Závaznú časť Vodného plánu Slovenska tvorí **program opatrení**, ktorý bol vyhlásený nariadením vlády SR č. 279/2011 Z. z. V roku 2015 bol realizovaný proces vypracovania aktualizovaného Vodného plánu Slovenska na obdobie rokov 2016 – 2021. Schválený bol vládou SR v januári 2016.

Na podporu implementácie Vodného plánu Slovenska, ako aj príslušných právnych predpisov EÚ, boli v SR prijaté:

- viaceré novelizácie zákona č. **364/2004 Z. z.** o vodách a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) (posledná novelizácia v znení zákona č. **262/2015 Z. z.**),
- Nariadenie vlády SR č. **269/2010 Z. z.**, ktorým sa ustanovujú požiadavky na dosiahnutie dobrého stavu vôd v znení nariadenia vlády SR č. 398/2012 Z. z.,
- Nariadenie vlády SR č. **282/2010 Z. z.**, ktorým sa ustanovujú prahové hodnoty a zoznam útvarov podzemných vôd,
- Vyhláška MPŽPaRR SR č. **418/2010 Z. z.** o vykonaní niektorých ustanovení vodného zákona,
- Výnos zo 16. septembra 2010 č. **2/2010**, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o vymedzení správneho územia povodia, environmentálnych cieľoch, ekonomickej analýze a o vodnom plánovaní. (oznámenie č. 396/2010 Z. z.),
- Nariadenie vlády SR č. **201/2011 Z. z.**, ktorým sa ustanovujú technické špecifikácie pre chemickú analýzu a monitorovanie stavu vôd,
- Nariadenie vlády SR č. **279/2011 Z. z.**, ktorým sa vyhlasuje záväzná časť Vodného plánu Slovenska obsahujúca program opatrení na dosiahnutie environmentálnych cieľov,
- Nariadenie vlády SR č. **416/2011 Z. z.** o hodnotení chemického stavu útvaru podzemných vôd,
- Vyhláška MŽP SR č. **73/2011 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o stanovení významných a trvalo vzostupných trendov koncentrácií znečisťujúcich látok a podzemných vodách a o postupoch na ich zvrátenie,
- Vyhláška MŽP SR č. **220/2012 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o zásobovaní vodou na obdobie krízovej situácie,
- Nariadenie vlády SR č. **167/2015 Z. z.** o environmentálnych normách kvality v oblasti vodnej politiky.

Posudzovanie vodných zdrojov sa vykonáva každoročne prostredníctvom vodohospodárskej bilancie množstva povrchových vôd a podzemných vôd. V roku 2014 pomer celkových odberov k ročnému odtoku z územia SR dosiahol hodnotu 4,88 % (rok 2013 – 4,50 %) a využívanie podzemných vôd vyjadrené pomerom odberných množstiev k využiteľným množstvám podzemných vôd dosiahol v roku 2014 hodnotu 12,69 % (rok 2013 - 13,23 %).

Ročné odbery povrchovej vody, ako percento dostupných vodných zdrojov povrchových vôd

Rok	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014
ročný odtok z územia SR (mil. m ³)	11 812,00	12 401,00	22 939,00	9 362,00	7 597,00	14 214,00	11 469,00

odbery (mil. m ³)	1138,40	907,04	602,27	593,01	675,39	639,08	559,35
využívanie, ako % dostup. zdrojov povrch. vôd	9,64	7,31	2,63	6,33	8,89	4,50	4,88

Zdroj: SHMÚ

Ročné odbery podzemnej vody, ako percento dostupných vodných zdrojov podzemných vôd

Rok	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014
využiteľné množstvá (l.s ⁻¹)	76 087,90	76 799,24	78 671,70	78 801,06	78 938,93	78 886,74	80 326,77
odbery (l.s ⁻¹)	13 397,90	11 867,46	10 819,52	10 601,79	10 719,35	10 438,84	10 187,32
využívanie, ako % dostup. zdrojov podzem. vôd	17,61	15,45	13,75	13,45	13,58	13,23	12,68

Zdroj: SHMÚ

Hustota hydrologických sietí (vodomerné stanice povrchových vôd)

Rok	2002	2005	2010	2011	2012	2013	2014
km ² na 1 monitorovací objekt	122,9	122,6	117,0	117,0	117,3	117,3	117,3

Zdroj: SHMÚ

Ochrana vodných zdrojov

Na ochranu vodárenských zdrojov sú v SR určené 3 druhy ochrany, a to:

- ochranné pásma vodárenských zdrojov, ktorých výmera predstavuje 17,57 % rozlohy SR.
- povodia vodárenských tokov, ktoré sú využívané alebo využiteľné ako vodárenské zdroje na odber pitnej vody. Zoznam vodárenských tokov uvádza vyhláška MŽP SR č. 211/2005 Z. z., ktorou sa ustanovuje zoznam vodohospodársky významných vodných tokov a vodárenských vodných tokov.
- chránené vodohospodárske oblasti, ktoré pokrývajú 14,16 % rozlohy SR a akumulujú 39,96 m³.s⁻¹ využitelných množstiev vodných zdrojov.

Kvalita vôd

V roku 2014 prebiehal základný a prevádzkový monitoring povrchových vôd v 254 monitorovacích miestach. V skupine anorganických ukazovateľov najviac prekročení limitných hodnôt bolo v ukazovateli dusitanový dusík (74,1 %). V skupine syntetických látok kvalitu vôd prekračovali napr. arzén, kadmium, ortuť, v skupine nesyntetických látok hexachlórbenzén, 4-metyl-2,6-di-terc butylfenol, kyanidy a v skupine hydrologických a mikrobiologických ukazovateľov napr. sapróbny index biosestónu, chlorofyl-a, koliformné baktérie. V roku 2014 bolo pre ukazovateľ koliformné baktérie v súlade požiadavkami nariadenia vlády SR č. 269/2010 Z. z. 38,1 % monitorovaných miest a pre ukazovateľ biochemická spotreba kyslíka (bez potlačenia nitrifikácie) 88,9 % monitorovacích miest.

Kvalita podzemných vôd sa v roku 2014 monitorovala v 171 objektoch základného monitorovania (t. j. v objektoch, ktoré nie sú ovplyvnené bodovými zdrojmi znečistenia) a v 222 objektoch prevádzkového monitorovania (t. j. v objektoch, u ktorých je predpoklad zachytenia prípadného prieniku znečistenia do podzemných vôd od potenciálnych zdrojov znečistenia). V rámci objektov základného monitorovania podzemných vôd vystupuje do popredia problematika nepriaznivých oxidačno-redukčných podmienok, na čo poukazuje najčastejšie prekračovanie prípustných koncentrácií celkového Fe (53-krát), dvojmocného Fe (42-krát), Mn (58-krát) a NH₄⁺ (7-krát).

Odporúčaná hodnota percenta nasýtenia vody kyslíkom stanovená v teréne bola v objektoch základného monitorovania dosiahnutá v 77,03 % vzoriek.

Rezort MZ SR je gestorom plnenia medzinárodne záväzného dokumentu Protokolu o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992, ktorý Slovensko ratifikovalo v roku 2001. V prvom polroku 2014 boli po tretíkrát vypracované nové národné ciele k medzinárodnému dokumentu Protokolu o vode a zdraví. Dôvodom aktualizácie cieľov bolo ich splnenie, resp. potreba predĺženia termínov plnenia cieľov. Nastaveniu nových národných cieľov predchádzali viaceré medzirezortné pracovné stretnutia s celkovo 19 inštitúciami z rôznych rezortov.

Národnú správu Informácia o plnení Národných cieľov SR III k Protokolu o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992 16. decembra 2015 vláda SR vzala na vedomie.

Opatrenia v oblasti vody patria k najvýznamnejším v stratégii ochrany verejného zdravia. Sú zamerané najmä na:

- monitorovanie kvality pitnej vody u spotrebiteľa vo verejných vodovodoch, kvality vody určenej na kúpanie počas kúpacej sezóny,
- vykonávanie štátneho zdravotného dozoru nad pitnou vodou a vodou na kúpanie,
- nariaďovanie opatrení pre zaistenie a zvyšovanie zdravotnej bezpečnosti pitnej vody z verejných vodovodov,
- zákaz alebo obmedzenie používania pitnej vody, ktorá nie je zdravotne bezpečná,
- zákaz kúpania vo vode na kúpanie, ktorá je z hygienického hľadiska nevyhovujúca,
- aktualizáciu národných právnych noriem a predpisov v súlade s kritériami a odporúčaniami SZO a EÚ,
- sprístupňovanie informácií o kvalite pitnej vody a kvalite vody na kúpanie,
- účasť sa medzinárodných aktivitách v súvislosti s pitnou vodou a vodou na kúpanie, príprava európskej legislatívy a reportovanie údajov o kvalite pitnej vody a vode na kúpanie,
- medzirezortnú spoluprácu a spoluprácu a komunikáciu s organizáciami, inštitúciami a zodpovednými osobami v oblasti vody,
- vzdelávacie a edukačné aktivity, zamerané na informovanie o význame vody, zdravotných rizikách z používania pitnej vody, ktorá nespĺňa požiadavky na zdravotnú bezpečnosť a využívania nevyhovujúcej vody na kúpanie.

Zásobovanie pitnou vodou

V roku 2014 bolo z verejných vodovodov zásobovaných 87,7 % obyvateľov Slovenska. Dlhodobou najvyšší podiel zásobovaných obyvateľov má Bratislavský kraj (97 %) a najnižší podiel (okolo 80 %) Košický a Prešovský kraj. V Bratislavskom, Trnavskom a Nitrianskom kraji sa na zásobovanie pitnou vodou využívajú iba podzemné vodné zdroje, v ostatných častiach Slovenska ide o kombináciu povrchových a podzemných vôd, pričom najviac sa zásobovanie z povrchových zdrojov využíva na východnom Slovensku. V mnohých oblastiach Slovenska je z dôvodu cenovej politiky evidovaný nezáujem obyvateľov o napojenie sa na nové verejné vodovody a dochádza k uprednostňovaniu využívania individuálnych vodných zdrojov, ktoré v mnohých prípadoch nedosahujú požadovanú kvalitu.

Kvalita pitnej vody

Problematiku pitnej vody z hygienického hľadiska rámcovo upravuje zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Jej kvalita sa posudzuje podľa nariadenia vlády SR č. 354/2006 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na vodu určenú na ľudskú spotrebu a kontrolu kvality vody určenej na ľudskú spotrebu v znení nariadenia vlády SR č. 496/2010 Z. z.

V roku 2014 podiel analýz vyhovujúcich limitom pre kvalitu pitnej vody dosiahol 99,69 %. Pitná voda v SR má veľmi vysokú kvalitu.

Odvádzanie odpadových vôd

Podiel obyvateľov bývajúcich v domoch napojených na verejnú kanalizáciu dosiahol v roku 2014 64,7 % z celkového počtu obyvateľov SR. V roku 2014 bolo v správe vodárenských spoločností, obecných úradov a iných subjektov 692 čistiarní odpadových vôd (ČOV), z ktorých najväčší podiel predstavovali mechanicko-biologické čistiarne odpadových vôd.

Problematika odvádzania odpadových vôd je v SR riešená zákonom č. 364/2004 Z. z. o vodách v znení neskorších predpisov a zákonom č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách v znení neskorších predpisov.

V roku 2003 bolo celé územie Slovenska vyhlásené za citlivú oblasť nariadením vlády SR č. **249/2003 Z. z.**, ktorým sa ustanovujú citlivé oblasti a zraniteľné oblasti, ktoré bolo nahradené nariadením vlády SR č. **617/2004 Z. z.**, ktorým sa ustanovujú citlivé oblasti a zraniteľné oblasti. Táto skutočnosť má za následok, že odpadové vody produkované v aglomeráciách nad 10 000 EO je nutné podrobiť dôkladnejšiemu čisteniu, ako je sekundárne čistenie, a to aj odstraňovaniu nielen organického znečistenia, ale i zvýšenému odstraňovaniu zlúčenín dusíka (N) a fosforu (P).

V SR bol za posledné roky dosiahnutý výrazný pokrok v odvádzaní a čistení komunálnych odpadových vôd. V súčasnom období je pozornosť sústredená hlavne na výstavbu nových ČOV a stokových sietí, prípadne aj na rekonštrukcie ČOV a v nevyhnutnej miere na rekonštrukcie stokových sietí. Projekty na výstavbu, resp. rekonštrukciu stokovej siete a/alebo výstavbu, resp. rekonštrukciu komunálnej ČOV budú riešené aj v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia 2016 – 2021.

Adaptácia na zmenu klímy

Slovenská republika pravidelne v štvorročných cykloch vypracováva **Národné správy SR o zmene klímy. Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy** považuje za prioritné šírenie informácií a vedomostí o problematike adaptácie na všetkých stupňoch riadenia, ako aj pre širokú verejnosť; posilnenie inštitucionálneho rámca pre adaptačné procesy v SR; vypracovanie a rozvoj metodík komplexného hodnotenia rizík v súvislosti so zmenou klímy od národnej až po lokálnu úroveň; rozvoj a aplikáciu metodík pre ekonomické hodnotenie adaptačných opatrení (makroekonomických dopadov) a vypracovanie a zavedenie nástroja na výber investičných priorit na základe posúdenia medzisektorálnych aspektov adaptačných opatrení.

Povodne

V záujme ochrany pred povodňami bol v SR v roku 2010 prijatý zákon č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami (v znení zákona č. 180/2013 Z. z. a zákona č. 71/2015 Z. z.) a v nadväznosti naň postupne 7 vykonávacích predpisov:

- Vyhláška MŽP SR č. **204/2010 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vykonávaní predpovednej povodňovej služby,
- Vyhláška MŽP SR č. **252/2010 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o predkladaní priebežných správ o povodňovej situácii a súhrnných správ o priebehu povodní, ich následkoch a vykonaných opatreniach,
- Vyhláška MŽP SR č. **261/2010 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o obsahu povodňových plánov a postup ich schvaľovania,
- Vyhláška MŽP SR č. **313/2010 Z. z.** ktorou sa ustanovujú podrobnosti o predbežnom hodnotení povodňového rizika a o jeho prehodnocovaní a aktualizovaní,
- Vyhláška MPŽPRV SR č. **419/2010 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vyhotovovaní máp povodňového ohrozenia a máp povodňového rizika, o uhrádzaní výdavkov na ich vypracovanie, prehodnocovanie a aktualizáciu a o navrhovaní a zobrazovaní rozsahu inundačného územia na mapách
- Vyhláška MŽP SR č. **112/2011 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o obsahu, prehodnocovaní a aktualizácii plánov manažmentu povodňového rizika,
- Vyhláška MŽP SR č. **159/2014 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vyhodnocovaní výdavkov na povodňové zabezpečovacie práce, povodňové záchranné práce a povodňových škôd.

V roku 2011 bolo vykonané **predbežné hodnotenie povodňového rizika** s cieľom určiť oblasti, v ktorých existujú potenciálne významné povodňové riziká alebo možno predpokladať ich pravdepodobný výskyt. Následne boli v roku 2013 vypracované **mapy povodňového ohrozenia** zobrazujúce rozsah záplav územia povodňami s rôznymi dobami opakovania a **mapy povodňového rizika** znázorňujúce pravdepodobné následky týchto povodní na obyvateľstvo, hospodárske aktivity, kultúrne dedičstvo a životné prostredie. V roku 2015 boli vypracované finálne verzie Plánu manažmentu povodňového rizika pre povodie Dunaja a Plánu manažmentu povodňového rizika Visly, ktoré obsahujú konkrétne opatrenia na zníženie nepriaznivých dôsledkov povodní a sú zoradené podľa poradia naliehavosti ich realizácie.

KAPITOLA 19

ENVIRONMENTÁLNE VHODNÉ ZAOBCHÁDZANIE S TOXICKÝMI CHEMICKÝMI LÁTKAMI, VRÁTANE ZAMEDZENIA NEZÁKONNEJ MEDZINÁRODNEJ PREPRAVY TOXICKÝCH A NEBEZPEČNÝCH ZMESÍ

GESTOR: MH SR, MZ SR

Výrazný príspevok EÚ v minimalizovaní škodlivých vplyvov chemických látok na zdravie ľudí a životné prostredie v rámci manažmentu chemických látok a pri napĺňaní Agendy 21 **predstavuje nariadenie EP a Rady (ES) č. 1907/2006 o registrácii, hodnotení, autorizácii a obmedzovaní chemických látok (REACH) a o zriadení Európskej chemickej agentúry (ECHA)**. REACH upravuje najmä voľný pohyb látok, ako takých, látok v zmesiach a vo výrobkoch, povinnosti výrobcov, dovozcov, následných užívateľov pri ich uvádzaní na trh a nakladaní s nimi, zodpovednosť a povinnosti členských štátov pri jeho presadzovaní. Ustanovuje systém registrácie látok a predkladania údajov o nich, hodnotenia látok, autorizácie a obmedzovania látok na úrovni Spoločenstva, pričom podporuje rozvoj alternatívnych metód hodnotenia nebezpečnosti látok, inovácie a konkurenčnú schopnosť európskeho priemyslu. Pre skupinu „látok vzbudzujúcich veľké obavy“, do ktorých sú zaradené vybrané karcinogénne, mutagénne látky a látky poškodzujúce reprodukciu kategórie 1 a 2, perzistentné, bioakumulatívne a toxické (PBT) a vPvB (veľmi perzistentné a veľmi bioakumulatívne) látky, zavádza autorizáciu ako časovo obmedzené povolenie na určený spôsob používania látky za podmienky zabezpečenia riadnej kontroly látky a jej postupného nahrádzania ekonomicky a technicky uskutočniteľnými alternatívnymi látkami alebo technológiami. Rieši i systém poskytovania informácií v rámci dodávateľského reťazca a informovanie širokej verejnosti o rizikách vyplývajúcich z látok a o ich bezpečnom použití.

EÚ prijatím **nariadenia EP a Rady (ES) č. 1272/2008 o klasifikácii, označovaní a balení látok a zmesí** o zmene, doplnení a zrušení smerníc 67/548/EHS a 1999/45/ES a o zmene a doplnení nariadenia (ES) č. 1907/2006 (CLP) plne prispieva ku globálnej harmonizácii kritérií klasifikácie a označovania nebezpečnosti chemikálií.

V súvislosti s nariadením REACH a CLP bol vydaný rad ďalších súvisiacich nariadení.

V SR platí **zákon č. 67/2010 Z. z. o podmienkach uvedenia chemických látok a chemických zmesí na trh a o zmene a doplnení niektorých zákonov**. Upravuje rozsah kompetencií príslušných orgánov štátnej správy, stanovuje systém nápravných opatrení a výšku sankcií na účinné presadzovanie plnenia povinností podnikateľov stanovených legislatívou EÚ, pričom upravuje prechodné obdobie pre súčasné používanie tzv. starej a novej klasifikácie látok do 1. 12. 2010 a pre zmesi do 1. 06. 2015. Látky a zmesi uvedené na trh pred uvedenými termínmi nie je potrebné znova klasifikovať a baliť v súlade s novými požiadavkami po dobu ďalších dvoch rokov, t.j. do 1. 12. 2012 v prípade látok a do 1. 06. 2017 v prípade zmesí.

MH SR je príslušným orgánom pre nariadenie REACH, nariadenie CLP a zodpovedá za riadenie výkonu štátnej správy v oblasti výroby, dovozu, vývozu a uvádzania na trh látok, látok obsiahnutých v zmesiach a vo výrobkoch, za uvádzanie na trh detergentov a biocídnych výrobkov, za spoluprácu s EK a ECHA. Prostredníctvom odboru **Centrum pre chemické látky a prípravky** (Centrum) zabezpečuje prístup k informáciám o chemických látkach zo systému REACH-IT, ktorý je prevádzkovaný ECHA. Centrum spolupracuje s Európskou komisiou, ECHA, členskými štátmi EÚ, orgánmi OECD a dotknutými orgánmi štátnej správy SR pri hodnotení rizík látok a plní tiež úlohy národného asistenčného pracoviska v záujme poskytovania poradenstva podnikateľom o ich príslušných zodpovednostiach a povinnostiach z nariadenia REACH.

Ku chemickému zákonu vydalo MH SR nasledovné výnosy:

- Výnos MH SR č. 2 z 15. apríla 2010, ktorým sa ustanovuje Zoznam no-longer polymers, ktorým bolo priradené číslo ES
- Výnos MH SR č. 3 z 15. apríla 2010, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných požiadavkách na klasifikáciu, označovanie a balenie nebezpečných látok a zmesí.
- Výnos MH SR č. 4 z 28. októbra 2013, ktorým sa mení a dopĺňa výnos MH SR č. 3/2010 z 15. apríla 2010, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných požiadavkách na klasifikáciu, označovanie a balenie nebezpečných látok a zmesí.

V roku 2013 v oblasti **biocídnych výrobkov** MH SR transponovalo BPR do nového zákona č. 319/2013 Z. z.

SR sa v súlade s nariadením EP a Rady (EÚ) č. 528/2012 z 22. mája 2012 o sprístupňovaní biocídnych výrobkov na trhu a ich používaní (BPR) zúčastňuje na hodnotení účinných látok biocídnych výrobkov prostredníctvom Centra, ktoré zabezpečuje za SR ako spravodajský členský štát hodnotenie aktívneho chlóru pre päť typov biocídnych výrobkov a terbutrynu pre tri typy biocídnych výrobkov.

V nadväznosti na právne akty Európskych spoločenstiev prevzala SR v oblasti zaobchádzania s nebezpečnými chemickými látkami a prípravkami do svojho právneho poriadku 3 aproximačné nariadenia vlády SR. Všetky tieto nariadenia vlády ukladajú povinnosť zamestnávateľovi chrániť zdravie zamestnancov exponovaných chemickým, karcinogénnym, mutagénnym faktorom a azbestu.

Nariadenie vlády SR č. 471/2011 Z. z., ktorým sa zmenilo a doplnilo nariadenie vlády SR č. 355/2006 Z. z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickým faktorom pri práci v znení nariadenia vlády SR č. 300/2007 Z. z., prebralo smernicu Komisie 2009/161/EÚ, ktorou sa ustanovil tretí zoznam smerných najvyšších prípustných hodnôt vystavenia pri práci.

Od 1. mája 2015 nadobudla účinnosť novela **nariadenia vlády SR č. 355/2006 Z. z.: Nariadenie vlády SR č. 82/2015 Z. z.**, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády SR č. 355/2006 Z. z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickým faktorom pri práci v znení neskorších predpisov.

Nariadením vlády SR č. 82/2015 Z. z. bola prebraná do právneho poriadku Slovenskej republiky smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/27/EÚ z 26. februára 2014, ktorou sa menia smernice Rady 92/58/EHS, 92/85/EHS, 94/33/ES, 98/24/ES a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/37/ES s cieľom zosúladiť ich s nariadením (ES) č. 1272/2008 o klasifikácii, označovaní a balení látok a zmesí.

S cieľom zabezpečiť zníženie rizika z expozície nebezpečnými chemickými faktormi na najnižšiu možnú mieru sú v NV SR č. 82/2015 Z. z. povinnosti zamestnávateľa doplnené o vykonanie ďalšieho preventívneho opatrenia, ktorým je odborná spôsobilosť na prácu s veľmi toxickými látkami a zmesami a toxickými látkami a zmesami, ktoré sú zaradené do jednotlivých tried nebezpečenstva.

Od 1. mája 2015 nadobudla účinnosť aj novela **nariadenia vlády SR č. 356/2006 Z. z.: Nariadenie vlády SR č. 83/2015 Z. z.**, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády SR č. 356/2006 Z. z. o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou karcinogénnym a mutagénnym faktorom pri práci v znení nariadenia vlády SR č. 301/2007 Z. z.

Nariadením vlády SR č. 83/2015 Z. z. bola prebraná do právneho poriadku Slovenskej republiky smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/27/ES z 26.februára 2014, ktorou sa menia smernice Rady 92/58/EHS, 92/85/EHS, 94/33/ES, 98/24/ES a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/37/ES s cieľom zosúladiť ich s nariadením (ES) č. 1272/2008 o klasifikácii, označovaní a balení látok a zmesí.

Od 1. augusta 2014 nadobudla účinnosť novela zákona NR SR č.355/2007 Z. z. (**zákon NR SR č. 204/2014 Z. z.**), ktorou sa mení a dopĺňa zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa § 16 uvedeného zákona osobitnou podmienkou na prácu s veľmi toxickými látkami a zmesami a s toxickými látkami a zmesami je odborná spôsobilosť, ktorú preukazuje

- vedúci zamestnanec, ktorý je na pracovisku zodpovedný za odborné vykonávanie činností, alebo
- fyzická osoba – podnikateľ alebo zamestnanec, ktorý vykonáva prácu samostatne.

Na prácu s dezinfekčnými prípravkami na profesionálne použitie a na prácu s prípravkami na reguláciu živočíšnych škodcov na profesionálne použitie sa v zmysle § 16 ods. 13 novely zákona č. 355/2007 Z. z. požaduje odborná príprava podľa druhu vykonávanej činnosti.

Databázu všetkých chemických látok a zmesí vyrábaných v SR a dovážaných do SR vedie **Národné toxikologické informačné centrum (NTIC)**, ktorému je dodávateľ chemickej látky alebo zmesi povinný poskytnúť kartu bezpečnostných údajov.

NTIC počas svojej nepretržitej služby podáva informácie o zložení, toxicite, symptómoch pri otrave (intoxikácii) jednotlivými chemikáliami a súčasne odporúča vhodnú terapiu. Hlásenia o otrave chemikáliami, pesticídmi, čistiacimi prostriedkami a živočíšnymi toxínmi zasielajú NTIC poskytovatelia ústavnej zdravotnej starostlivosti.

KAPITOLA 20

ENVIRONMENTÁLNE VHODNÉ NAKLADANIE S NEBEZPEČNÝMI ODPADMI VRÁTANE ZAMEDZENIA NEZÁKONNEJ MEDZINÁRODNEJ PREPRAVY NEBEZPEČNÝCH ODPADOV

GESTOR: MŽP SR

V porovnaní s rokom 2013 predstavoval medziročný pokles vzniku odpadov v roku 2014 cca 4 %.

Vznik odpadov v roku 2014 (t)

Kategória odpadu	Množstvo (t)
Nebezpečný odpad	379 640,85
Ostatný odpad	6 843 849,40
Komunálny odpad	1 838 923,72
Spolu	9 062 413,97

Zdroj: SAŽP a ŠÚ SR

Pozn.: v KO sú zastúpené obe kategórie odpad (O aj NO), jeho vyčlenenie je potrebné z dôvodu osobitného charakteru odpadu a režimu, ktorý sa na KO vzťahuje.

Z celkového objemu nebezpečných odpadov v roku 2014 bolo zhodnotených 73 685 ton

a zneškodnených 292 538 ton. V uvedených sumách nie je zahrnutý nebezpečný odpad, ktorý je súčasťou komunálneho odpadu.

Uznesením vlády SR č. 729/2013 bol schválený **Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2014 – 2018** (PPVO). Je to strategický dokument, ktorého hlavným cieľom je posun od materiálového zhodnocovania k predchádzaniu vzniku odpadu.

Predchádzanie vzniku odpadu je na prvom mieste v hierarchii odpadového hospodárstva, ktorá je definovaná v zákone o odpadoch nasledovne:

- a) predchádzanie vzniku,
- b) príprava na opätovné použitie,
- c) recyklácia,
- d) iné zhodnocovanie, napr. energetické zhodnocovanie,
- e) zneškodňovanie.

Za odpadové hospodárstvo zodpovedá MŽP SR. Predchádzaním vzniku odpadu sa musia zaoberať aj iné rezorty, v ktorých sa realizuje ťažba surovín, výroba, distribúcia a predaj tovarov a služieb.

V roku 2015 bol prijatý v SR **nový zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch** a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Cieľom je znížiť množstvo odpadov zneškodňovaných skládkovaním, zvýšiť mieru recyklácie odpadov a to najmä zavedením a uplatňovaním rozšírenej zodpovednosti výrobcov. Zákon definuje ďalšie opatrenia smerujúce k zníženiu množstva vyprodukovaných odpadov a zvýšenia environmentálne priaznivých spôsobov nakladania so vzniknutými odpadmi.

V SR je platný **Dohovor o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní**. Povolenia na prepravu odpadov vydáva MŽP SR.

V roku 1997 bolo v SR zriadené Regionálne školiace stredisko pre implementáciu Bazilejského dohovoru pre strednú a východnú Európu, ktorého úlohou je podpora implementácie princípov Bazilejského dohovoru v členských štátoch a podpora získavania nových členských štátov.

Vývoj vzniku nebezpečného odpadu v SR, jeho dovozu a vývozu

	1996	2000	2005	2011	2012	2013	2014
Vznik nebezpečného odpadu (mil. ton)	2,1	1,6	0,7	0,38	0,37	0,36	0,38
Dovoz nebezpečného odpadu (ton)*	1 040	-	17 890	4 701**	7 000	6 314	4 310
Vývoz nebezpečného odpadu (ton)*	13 557	8 827	10 140	8 870	16 079,5	11 039,4	36 645,6

* Údaj o množstve, na ktoré boli vydané súhlasy

** Údaj obsahuje aj množstvo odpadu zo spätného dovozu

Zdroj: MŽP SR

KAPITOLA 21

ENVIRONMENTÁLNE VHODNÉ NAKLADANIE S TUHÝMI ODPADMI A KALMI

GESTOR: MŽP SR

Do konca roka 2015 bol v SR platný **Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2011 - 2015**. Tento dokument bol v uvedenom období základným plánovacím a strategickým dokumentom pre odpadové hospodárstvo SR. V októbri 2015 bol prijatý nový **Program odpadového hospodárstva SR na roky 2016 - 2020**. Prijatý bol taktiež **Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2014 - 2018**.

V roku 2014 v porovnaní s predchádzajúcim rokom predstavoval medziročný pokles **vzniku odpadov** takmer 4 %. Celkovo vzniklo 9 062,4 tis. ton odpadov, z toho cca 37 % bolo odpadov z priemyselnej výroby.

Dlhodobu pretrváva negatívny vysoký podiel skládkovania odpadov na celkovom nakladaní s odpadmi (41 % u odpadov mimo komunálnych a 66 % u komunálnych odpadov).

V roku 2014 bolo zozbieraných 4,09 kg/obyvateľa odpadov z elektrických a elektronických zariadení. SR tak limit stanovený smernicou ES splnila.

SR splnila v roku 2014 limity miery zhodnocovania a miery recyklácie jednotlivých kategórií elektroodpadov, ktoré sú určené nariadením vlády SR č. 206/2010 Z. z..

Podiel opätovného použitia, recyklácie a zhodnocovania častí starých vozidiel v zmysle smernice ES SR dosiahla a splnila tak predpísaný limit.

V roku 2014 bolo vyzbieraných 617 ton použitých prenosných batérií a akumulátorov, čo predstavuje 66 % podiel zberu. SR tak limit stanovený smernicou 2006/66/ES splnila.

Z celkového množstva vzniknutých odpadov z obalov v roku 2013 bolo recykláciou využitých viac ako 66 % a zhodnocovaných, vrátane materiálového zhodnocovania bolo takmer 69 % z celkového množstva odpadov z obalov.

V SR bolo v roku 2014 prevádzkovaných 122 skládok odpadov a bolo prevádzkovaných spolu 19 spaľovní odpadu, z toho na komunálny odpad.

V roku 2014 vzniklo v SR celkom 1 838 924 ton **komunálnych odpadov** (KO), čo predstavuje cca 339 kg KO na obyvateľa, čo v porovnaní s rokom 2013 je nárast o 17 kg. Z dlhodobého sledovania je vývoj množstva KO zhruba konštantný.

Dominantnou činnosťou nakladania s KO bolo skládkovanie odpadov. Podiel skládkovaných odpadov bol 66 %. Z ďalších činností nakladania s KO majú významný podiel materiálové zhodnotenie, ktoré dosiahlo úroveň 11 % a energetické zhodnocovanie dosiahlo úroveň 10 %.

Čistiarenský kal je nutný vedľajší produkt procesu čistenia odpadových vôd. Produkcia kalu z čistiarní komunálnych odpadových vôd na území SR (v správe vodárenských spoločností) predstavovala 56 883 t sušiny kalu, zhodnotilo sa 52 570 t sušiny kalu (92,41 %). V pôdných procesoch sa využilo 36 532 t (64,22 %) - priamo do poľnohospodárskej pôdy sa aplikovalo 8 t (0,01 %), na výrobu kompostu bolo použité 26 045 t (45,79 %), iným spôsobom bolo v pôdných procesoch využité (rekultivácia skládok, plôch, výroba pestovateľských substrátov a pod.) 10 479 t sušiny kalu (18,42 %). Okrem toho sa 16 038 t (28,19 %) biologicky spracovalo a energeticky zhodnotilo. Na skládky sa uložilo 1 073 t (1,89 %) a v priestoroch ČOV sa dočasne uskladnilo 3 240 t sušiny kalu (5,70 %).

Kaly produkované v čistiarniach odpadových vôd (t)

Rok	Množstvo kalov (tony sušiny)							
	Spolu	Zhodnocované				Zneškodňované		Dočasne uskladnené
		aplikácia do poľnohos. pôdy	aplikácia do lesnej pôdy	kompostovanie a iné zhodnotenie	energetické zhodnotenie	spaľovanie	skládkovanie	
2007	55 305	0	0	42 315	0	0	3 590	9 400
2010	54 760	923	0	47 140	0	0	16	6 681
2013	57 433	518	0	45 261	5 008	0	1 666	4 980
2014	56 883	8	0	36 524	16 038	0	1 073	3 240

Zdroj: VÚVH

Poslanie **Environmentálneho fondu** vyplýva zo zákona č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Je zriadený na uskutočňovanie štátnej podpory starostlivosti o životné prostredie a tvorbu životného prostredia na princípoch trvalo udržateľného rozvoja. Hlavným poslaním fondu je poskytovanie finančných prostriedkov žiadateľom na podporu činností zameraných na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni vo forme dotácií alebo úverov, resp. ich kombináciou v závislosti od charakteru projektu. Týmto spôsobom sa vytvárajú predpoklady na účinnú, komplexnú a efektívnu realizáciu environmentálnych projektov. V **oblasti odpadového hospodárstva** sú dotácie resp. úvery zamerané na oblasti uzavretia a rekultivácie skládok, separácie a zhodnocovania biologicky rozložiteľných odpadov, zavedenia separovaného zberu, budovania zberných dvorov a dotriedňovacích zariadení. Výška podpory projektov odpadového hospodárstva bez úverov v roku 2014 dosiahla hodnotu 2 638 tis. Eur.

Zákonom č. 223/2001 Z. z., bol zriadený **Recyklačný fond**. Je to neštátny účelový fond ktorý zhromažďuje finančné prostriedky dovozcov a výrobcov komodít povinných platiť príspevky v zmysle tohto zákona. Jeho primárnou funkciou je z vyzbieraných finančných prostriedkov podporovať formou dotácií a úverov projekty zakladajúce a rozvíjajúce triedený zber a zhodnotenie odpadov začlenených do kategórií komodít v zmysle tohto zákona a členenia fondu. Ďalšou funkciou je finančná podpora obciam a ich združeniam za separovanie odpadu a jeho odovzdávanie na ďalšie zhodnotenie. Príjmy Recyklačného fondu v roku 2014 pochádzajúce z príspevkov platených výrobcami a dovozcami sledovaných výrobkov a materiálov predstavovali 10,74 mil. Eur, čo bolo o 0,14 mil. Eur viac ako v roku 2013. Recyklačný fond v roku 2014 vyhovel 1 861 žiadostiam obcí a podnikateľských subjektov o poskytnutie finančných prostriedkov. Výška schválených prostriedkov pre žiadateľov predstavovala takmer 3,99 mil. Eur.

Prostriedky vyplatené zo sektorov Recyklačného fondu v roku 2014 (Eur)

Sektor	Vyplatené prostriedky
Opotrebované batérie a akumulátory	325 057,17
Odpadové oleje	490 928,39
Opotrebované pneumatiky	23 558,00
Viacvrstvové kombinované materiály (VKM)	40 534,30
Elektrozariadenia	1 747,14
Plasty	823 141,90
Papier	304 325,41
Sklo	234 244,91
Vozidlá	3 058 738,28
Kovové obaly	47 201,56
Všeobecný sektor	11 451,00
Obce § 64	2 140 318,00
Spolu	7 501 246,06

Zdroj: RF

Odpadové hospodárstvo je jednou z prioritných osí Operačného programu Životné prostredie na čerpanie pomoci z fondov EÚ na roky 2007-2013. Ku koncu roka 2014 bolo z 1 532 žiadostí o nenávratný príspevok v celkovej požadovanej sume 1 829 259 033 Eur bolo schválených 297 žiadostí v sume schváleného nenávratného príspevku 478 143 097 Eur.

Špecifickou problematikou je **nakladanie s odpadom z ťažobného priemyslu**, ktorá je v podmienkach SR upravená zákonom č. 514/2008 Z. z. Na zabezpečenie implementácie všetkých požiadaviek smernice EP a Rady 2006/21/ES o nakladaní s odpadom z ťažobného priemyslu, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2004/35/ES a uvedeného zákona bol v roku 2014 vykonaný koordinovaný

štátny dozor na 3 úložiskách ťažobného odpadu kategórie A a na 19 úložiskách kategórie B. V roku 2014 neboli v SR zaznamenané žiadne udalosti, ktoré by mohli ovplyvniť stabilitu úložiska odpadov z ťažobného priemyslu ani žiadne nepriaznivé environmentálne vplyvy pri nakladaní s odpadom z ťažobného priemyslu.

KAPITOLA 22

BEZPEČNÉ A ENVIRONMENTÁLNE VHODNÉ NAKLADANIE S RÁDIOAKTÍVNymi ODPADMI

GESTOR: MH SR, ÚJD SR

Bezpečné a environmentálne vhodné nakladanie s **rádioaktívnymi odpadmi** (RAO) je právne zabezpečené zákonom č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie v znení neskorších predpisov a jeho nadväzujúcimi vyhláškami, najmä vyhláškou Úradu jadrového dozoru SR (ÚJD SR) č. 30/2012 Z. z. , ktorou sa ustanovujú podrobnosti o nakladaní s jadrovými materiálmi, RAO a vyhoretým jadrovým palivom (VJP) a vyhláškou ÚJD SR č. 57/2006 Z. z. o podrobnostiach a požiadavkách pri preprave rádioaktívnych materiálov. Legislatívnu podporu ďalej tvoria zákon č. 238/2006 Z. z. o národnom jadrovom fonde na vyradovanie jadrových zariadení a na nakladanie s VJP a RAO, zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov. ÚJD SR vykonáva dozor nad tvorbou, zberom, triedením, skladovaním, spracovaním, úpravou, prepravou a ukladaním RAO z jadrových zariadení. Kontroluje nakladanie s inštitucionálnymi RAO pokiaľ činnosti súvisiace s tým prebiehajú v jadrových zariadeniach. Spolu s ÚVZ SR sleduje uvádzanie rádioaktívnych látok do životného prostredia, recykláciu materiálov obsahujúcich rádioaktívne látky a vydáva súhlas na vyňatie jadrových zariadení po ukončení ich vyradovania spod kontroly. ÚJD SR zároveň vykonáva podľa stavebného zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku pôsobnosť osobitného stavebného úradu pre stavby jadrových zariadení, vrátane stavieb určených na nakladanie s RAO.

V priebehu rokov 2014 a 2015 pokračovala prevádzka **jadrových zariadení** Technológie na spracovanie a úpravu rádioaktívnych odpadov a Finálne spracovanie kvapalných rádioaktívnych odpadov, ktoré sú v lokalitách Jaslovských Bohuníc a Mochoviec určené na spracovanie a úpravu RAO do formy vhodnej na ich uloženie. V lokalite Mochovce pokračovala prevádzka povrchového úložiska určeného pre takto upravené nízkoaktívne RAO a tiež výstavba úložiska pre ukládanie veľmi nízkoaktívnych RAO. V lokalite Jaslovské Bohunice pokračovala výstavba Integrálneho skladu RAO, ktorý zabezpečí skladovanie pevných RAO, rôznymi technológiami upravených odpadov z vyradovania jadrových zariadení do doby, keď budú môcť byť uvoľnené do životného prostredia, prípadne prevezené na miesto trvalého uloženia.

Prebiehali činnosti nakladania s RAO, ktoré vznikali z realizácie vyradovania blokov jadrovej elektrárne JE A-1, JE V-1 a jadrových zariadení Výskumného ústavu jadrovej energetiky (VUJE) ako i z prevádzky ďalších jadrových zariadení a elektrární.

Úlohy spojené s programom vývoja hlbinného úložiska boli realizované v súlade so strategickým dokumentom „Návrh Vnútroštátnej politiky a Vnútroštátneho programu nakladania s vyhoretým jadrovým palivom a rádioaktívnymi odpadmi v SR“ ako aktualizácie Stratégie záverečnej časti jadrovej energetiky, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 26/2014.

Všetky riešenia nakladania s RAO sú v súlade s požiadavkami MAAE.

Vznik rádioaktívnych odpadov (t)

Rok	množstvo	využitý	skladovaný	zneškodnený
2015	6 956 * ¹	520	4 799* ¹	2 157 * ²

Zdroj: ÚJD SR

*¹ V dôsledku prebiehajúcich činností a projektov vyradovania JE-A1 (Čistiaca stanica aktívnych vôd, Demontáž plynojemov bývalého hospodárstva, Aktívne potrubné kanály, Zložisko kvapalných RAO) a taktiež z prebiehajúcich projektov vyradovania JE V-1 (Demontáž zariadení strojovne) je zaznamenaný nárast vyprodukovaného množstva rádioaktívnych odpadov (produkcia betónov, zemín a kovových materiálov) ako aj množstva skladovaných RAO v porovnaní s rokom 2014.

*² Nárast rádioaktívnych odpadov uložených vo vláknobetónových kontajneroch v Republikovom úložisku RAO v Mochovciach v porovnaní s rokom 2014 je spôsobený najmä realizovaním projektu vyradovania JE-V1 (Spracovanie historických odpadov - sorbentov a kalov).

ČASŤ III. POSILŇOVANIE ÚLOHY DÔLEŽITÝCH SKUPÍN

23. PREAMBULA

Nerelevantné k hodnoteniu na národnej úrovni

KAPITOLA 24

GLOBALNE ZAPOJENIE ŽIEN DO TRVALO UDRŽATEĽNÉHO A VÝVÁŽENÉHO ROZVOJA

GESTOR: MPSVR SR

Rodová rovnosť je v SR považovaná za jednu z kľúčových úloh rozvoja.

V súvislosti s globálnym zapojením **žien do trvalo udržateľného a vyváženého rozvoja** sú do slovenského právneho poriadku implementované dohovory Medzinárodnej organizácie práce (MOP):

- Dohovor MOP/ILO o rovnakom odmeňovaní mužov a žien za prácu rovnakej hodnoty č. 100 z roku 1951;(International Labour Organization Convention concerning Equal Remuneration for Men and Women Workers for Work of Equal Value No. 100 of the year 1951);
- Dohovor MOP o diskriminácii, pokiaľ ide o zamestnanie a povolanie č. 111 z roku 1958 (International Labour Organization Convention concerning Discrimination in Respect of Employment and Occupation No. 111 of the year 1958)
- Dohovor MOP o rovnakých príležitostiach a rovnakom zaobchádzaní s mužmi pracovníkmi a ženami pracovníčkami: pracovníkmi so zodpovednosťou za rodinu č. 156 z roku 1981; (International Labour Organization Convention concerning Equal Opportunities and Equal Treatment for Men and Women Workers: Workers with Family Responsibilities No. 156 of the year 1981).

SR sa podieľala na naplnení cieľov **Akčného plánu EÚ o rodovej rovnosti a posilnení postavenia žien v rozvojovej spolupráci na roky 2010 - 2015**. Posilňovanie postavenia žien a naplnenie špecifických potrieb žien a dievčat v rámci rozvojových aktivít je prierezovou témou, ktorá je definovaná v **Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2014 - 2018**. Aj v tomto strategickom dokumente SR sú úlohy rodovej rovnosti posilnenia postavenia žien prezentované v kontexte znižovania chudoby, hospodárskeho rastu a sociálneho rozvoja.

MPSVR SR koordinuje politiky rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí. Zákomom o dotáciách v pôsobnosti MPSVR SR bola ustanovená samostatná dotačná schéma na podporu rodovej rovnosti na vzdelávacie, poradenské, osvetové, edičné a analytické aktivity a činnosti občianskych združení a neziskových organizácií.

Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť je stálym odborným, poradným, koordinačným a konzultatívnym orgánom vlády SR v oblasti ochrany ľudských práv. Je

zložená z kľúčových orgánov a inštitúcií verejnej správy a občianskej spoločnosti a je posilnením participatívneho občianskeho sektora na rozhodovacích procesoch. **Výbor pre rodovú rovnosť Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť** plní úlohy s cieľom zvýšiť úroveň podpory, ochrany a dodržiavania rovnosti práv a príležitostí medzi pohlaviami. V roku 2015 pracovali pri Výbore tieto pracovné skupiny (PS): PS pre tvorbu stratégií v oblasti rodovej rovnosti, PS pre ekonomiku, trh práce a zosúladienie rodinného a pracovného života, PS pre elimináciu násillia páchaného na ženách, PS pre vzdelávanie, vedu a výskum, PS pre zdravie, PS pre rodové nerovnosti vo vede, PS pre rodičovstvo a súkromný život, PS pre viacnásobne znevýhodnené ženy.

V roku 2015 pokračovalo plnenie základných dokumentov v oblasti politiky rodovej rovnosti, ktorými sú **Národná stratégia pre prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách a v rodinách, Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách na roky 2014 - 2019, Celostátna stratégia rodovej rovnosti a Akčný plán rodovej rovnosti na roky 2014 - 2019**. Pravidelne sú vypracovávané **Súhrnné správy o stave rodovej rovnosti na Slovensku**.

V oblasti boja proti násilliu na ženách je jedným z kľúčových medzinárodnoprávných dokumentov **Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu** (tzv. Istanbulský dohovor). SR patrí medzi prvé štáty, ktoré ho podpísali v deň jeho otvorenia na podpis. V rokoch 2014 – 2015 pokračovala na národnej úrovni intenzívna diskusia o jeho ratifikácii, tento proces však ešte nebol zavŕšený, najmä z dôvodu potrebnosti viacerých zmien v právnom poriadku aj v inštitucionálnom zabezpečení boja proti rodovo podmienenému násilliu v prípade ratifikácie tohto Dohovoru.

Pokračovala realizácia národných projektov v rámci OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia **Prevencia a eliminácia násillia na ženách (PPEN1) a Podpora prevencie a eliminácie násillia na ženách (PPEN2)**. Hlavnou náplňou bola podpora existujúcich a zriadenie a prevádzkovanie nových azylových domov (tzv. bezpečných ženských domov) a súvisiacich služieb špecializovaného sociálneho poradenstva. Tieto zariadenia poskytujú komplexné služby ženám, zažívajúcim domáce násillie a ich deťom. Dôležitým komponentom projektu bola príprava a spustenie národnej non-stop bezplatnej telefonickej linky pre ženy zažívajúce násillie.

V roku 2015 bola významným spôsobom posilnená agenda prevencie a eliminácie násillia na ženách a domáceho násillia najmä vďaka podpore Nórskeho finančného mechanizmu (NFM) v rámci programu *SK09 Rodovo podmienené a domáce násillie*. Kľúčovým projektom, ktorý bol podporený z NFM bolo zriadenie **Koordinačno-metodického centra pre rodovo podmienené a domáce násillie**, ktorého cieľom bolo vytvoriť, implementovať a koordinovať komplexnú celostátnu politiku pre oblasť prevencie a eliminácie rodovo podmieneného a domáceho násillia.

Realizoval sa projekt Rodina a práca s cieľom vytvoriť vyhovujúce podmienky pre rodiny v starostlivosti o deti zamestnaných rodičov, najmä matiek a zlepšiť podmienky pre zosúladienie rodinného a pracovného života žien, ktoré sa starajú o deti do 6, prípadne 10 rokov, a to formou flexibilných pracovných miest a tzv. kútikov dočasnej starostlivosti o deti. Do projektu sa zapojilo 765 zamestnávateľov, podporených bolo 1 406 pracovných miest pre osoby s rodičovskými povinnosťami, a to na flexibilné formy práce – kratší pracovný čas, delené pracovné miesto a domácku prácu. Podpora bola poskytovaná refundáciou ceny práce až do výšky 90 % ceny práce, priemerne 880 Eur mesačne. Kútiky dočasnej starostlivosti ktoré si vytvoril zamestnávateľ u seba alebo využil služby už existujúcich zariadení sa podarilo podporiť v počte 33.

Významným procesom v roku 2015 bola príprava nového programového obdobia európskych štrukturálnych a investičných fondov 2014 - 2020 a povinnosti uplatňovania tzv. ex-ante podmienky rodová rovnosť a nediskriminácia a horizontálneho princípu podpora rovnosti mužov a žien a nediskriminácie, ktorých gestorom je MPSVR SR v zmysle Partnerskej dohody SR na roky 2014 - 2020. Odstraňovanie rodových rozdielov najmä so zameraním na trh práce a vzdelávanie je integrovanou súčasťou nového **Operačného programu Ľudské zdroje**.

SR je zmluvnou stranou **Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien a jeho Opčného protokolu**. MPSVR SR gestorovalo prípravu piatej a šiestej periodickej správy SR k Dohovoru a jej úspešnú obhajobu pred *Výborom OSN pre odstránenie diskriminácie žien* dňa 12.11.2015. Otázka účasti žien v politickom a verejnom živote je podľa výboru oblasť, v ktorej SR nedosiahla dostatočný pokrok. Na druhej strane výbor ocenil legislatívne opatrenia na podporu rodovej rovnosti a prijatie viacerých stratégií na ochranu žien pred diskrimináciou a násilím. Osobitne privítal záväzok SR ratifikovať tzv. *Istanbulský dohovor*.

SR dlhodobo zaostáva v účasti žien na rozhodovacích pozíciách. V politických orgánoch SR na národnej, regionálnej či lokálnej úrovni dosahuje zastúpenie žien menej ako 30 %, obdobne je to aj v riadiacich pozíciách vo verejnej či súkromnej sfére.

KAPITOLA 25

DETI A MLÁDEŽ V TRVALO UDRŽATEĽNOM ROZVOJI

GESTOR: MŠVVŠ SR

Právny rámec pre prácu s mládežou tvorí zákon č. **282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov**. Tento zákon je východiskovým dokumentom pre oblasť práce s mládežou. Upravuje vekovú kategóriu mládeže od 0 do 30 rokov, identifikuje pojmy ako mladý vedúci, mládežnícky vedúci, pracovník s mládežou, práca s mládežou, neformálne vzdelávanie v práci s mládežou či špecializované činnosti v práci s mládežou. Vymedzuje povinnosti štátu, vyšších územných celkov i jednotlivých obcí vo vzťahu k mládeži. Definuje systém akreditácie špecializovaného vzdelávania v práci s mládežou, systém podpory práce s mládežou a podmienky mládežníckeho dobrovoľníctva.

V apríli 2014 bola uznesením vlády SR č. 192/2014 schválená **Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020**. Stratégia zohľadňuje najdôležitejšie výzvy **Správy o mládeži 2014** a určuje strategické ciele politiky vo vzťahu k mládeži. Stratégia pre mládež reflektuje potreby mládeže najmä v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, tvorivosti a podnikavosti mladých ľudí, ich participácie, zdravia a zdravého životného štýlu, sociálneho začleňovania a dobrovoľníctva. Zaoberá sa aj globálnymi témami a určuje strategické ciele pre oblasť práce s mládežou a návrhy opatrení na dosiahnutie jednotlivých cieľov.

Cieľom stratégie je prispieť k zvyšovaniu kvality života mladých ľudí, najmä prostredníctvom rozvoja osobností mladých občanov SR ako kultivovaných osobností, ktoré sú pripravené pracovať v neustále sa meniacom demokratickom prostredí a využívať svoj tvorivý potenciál v praxi i aktívnej participácii v spoločnosti. Stratégia je výsledkom aktívneho dialógu mládeže so zástupcami štátnej správy, regionálnej a miestnej samosprávy, ako aj mimovládneho sektora.

MŠVVŠ SR, ako orgán zodpovedný za koordináciu aktivít v rámci tvorby a implementácie štátnej politiky vo vzťahu k mládeži, jej propagáciu a komunikáciu smerom k verejnosti, zriadilo v roku 2014 **Medzirezortnú pracovnú skupinu pre štátnu politiku v oblasti mládeže** ako vhodnú platformu pri projektoch pre mládež, ktoré si vyžadujú úzku spoluprácu viacerých rezortov a koordináciu čiastkových činností viacerých subjektov.

V roku 2015 bola vypracovaná **Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020**, ktorá špecifikuje prioritné ciele štátu v oblasti práce s mládežou do roku 2020. Nadväzuje na Stratégiu Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020 tým, že prispieva k napĺňaniu strategických cieľov pre oblasť práce s mládežou. Vláda SR ju schválila 13. januára 2016.

Súčasnou požiadavkou v rámci Európskej mládežníckej politiky je práca s mládežou založená na dôkazoch o skutočných potrebách mladých ľudí. Na Slovensku sa získavajú údaje o mládeži najmä prostredníctvom výskumov a prieskumov, ktoré tvoria podklad do tzv. správ o mládeži. Vydávajú sa v perióde 3 - 4 rokov (2010, 2014 a plánovaná 2017) a sú podkladom pre tvorbu celoštátnych strategických dokumentov.

Programy aktivít detí a mládeže (ADAM) na roky 2008 – 2013 mali za cieľ zlepšiť, skvalitniť a umožniť rozvoj práce s deťmi a mládežou na Slovensku a vytvoriť systém financovania na podporu aktivít detí a mládeže.

Cieľom programov ADAM bolo zabezpečiť systematickú, cieľavedomú a účinnú podporu aktivít pre deti a mládež (ďalej len "mládež") mimo procesu formálneho vzdelávania v týchto prioritných oblastiach: systematická a pravidelná práca s mládežou, aktívne využívanie voľného času, participácia mládeže na živote spoločnosti, dobrovoľníctvo mládeže, informačné a poradenské činnosti pre mládež, neformálne vzdelávanie mládeže, lepšie poznanie situácie mládeže cez výskum, vzdelávanie pracovníkov s mládežou a mladých a mládežníckych vedúcich.

Financovanie práce s deťmi a mládežou sa plnilo prostredníctvom vyhlásenia výziev v rámci *Programov finančnej podpory aktivít detí a mládeže na roky 2008 – 2013*. V roku 2013 boli v rámci uvedených programov zverejnené 4 výzvy týkajúce sa systematickej práce s deťmi a mládežou, projektovej činnosti zameranej na rozvoj práce s deťmi a mládežou a sieťovania subjektov na národnej a krajskej úrovni.

Programy boli zamerané na finančnú podporu predovšetkým v nasledovných oblastiach:

- a) občianska participácia mladých ľudí na živote spoločnosti,
- b) dobrovoľníctvo mladých ľudí,
- c) informačné a poradenské činnosti pre deti a mládež,
- d) neformálne vzdelávanie detí a mládeže,
- e) lepšie poznanie situácie detí a mládeže v oblastiach uvedených v oblastiach s využitím výskumu mládeže,
- f) vzdelávanie dobrovoľných a profesionálnych pracovníkov s mládežou a mladých lídrov.

Programy sa delili do troch samostatne vyhlasovaných programov. V rámci uvedenej podpory bola schválená dotácia na systematickú prácu s deťmi a mládežou 24 občianskym združeniam detí a mládeže vo výške 2 046 994 Eur, na projektovú činnosť zameranú na rozvoj práce s deťmi a mládežou pre 16 žiadateľov vo výške 109 300 Eur, ďalej pre 14 informačných centier mladých v celkovej sume 123 700 Eur a pre 9 občianskych združení pôsobiacich na celoslovenskej a krajskej úrovni v celkovej sume 251 000 Eur.

V roku 2014 začali fungovať nové **Programy pre mládež MŠVVŠ SR na roky 2014 – 2020**. Programy sa zameriavajú najmä na neformálne vzdelávanie v práci s mládežou a na rozvoj mládežníckej politiky na Slovensku. Ich cieľom je prostredníctvom podporených projektov zvýšiť spoločenskú angažovanosť mladých ľudí.

Program **PODPORA MVO** zabezpečuje inštitucionálnu podporu občianskych združení detí a mládeže a zároveň vytvára prostredie, aby tieto subjekty mohli získavať finančnú podporu aj za pomoc pri naplňaní Stratégie SR pre mládež na roky 2014 – 2020. Program **SLUŽBY** mladým financuje projekty subjektov v oblasti poskytovania informačných a poradenských služieb ako aj služieb v oblasti dobrovoľníctva. Program **HLAS** mladých je orientovaný na vytváranie platformy na komunikáciu medzi mládežou a tvorcami politiky na regionálnej i národnej úrovni. Program **PRIORITY** mládežníckej politiky bol v roku 2014 zameraný na tvorbu systémov kvality v práci s mládežou. Výška finančných príspevkov bola nasledovná:

Program **PODPORA** : 19 občianskych združení / 1 760 462 Eur

Program **SLUŽBY**: 10 projektov / 275 315 Eur

Program **HLAS** : 5 projektov / 145 000 Eur

Program PRIORITY: 14 projektov / 148 788 Eur

V roku 2015 sa pokračovalo v poskytovaní dotácií v rámci uvedených programov v nasledovnom rozsahu:

Program PODPORA : 20 občianskych združení / 1 753 391 Eur

Program SLUŽBY: 6 projektov / 159 755 Eur

Program HLAS : 9 projektov / 209 700 Eur

Program PRIORITY A: 1 projekt / 30 000 Eur

Program PRIORITY B: 24 projektov / 15 557 Eur

V roku 2014 sa začal nový program EÚ v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu, **Erasmus+**. Sedemročný program zameraný na posilnenie zručností, zamestnateľnosti a podporu modernizácie vzdelávania, odbornej prípravy a systémov práce s mládežou. V rámci programu EÚ Erasmus+ pre oblasť mládeže 2014 – 2020 boli zverejnené výzvy v rámci KA3 – Dialóg medzi mladými ľuďmi a ľuďmi zodpovednými za mládežnícku politiku. V rámci tejto podpory a prostredníctvom mechanizmu štruktúrovaného dialógu sa realizovali stretnutia mladých ľudí so zástupcami rozhodujúcich subjektov v oblasti mládeže, štruktúrovaný dialóg viedol k aktívnemu zapojeniu sa mladých ľudí do života spoločnosti.

V rokoch 2011 – 2015 **IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže** realizovala dva národné projekty z ESF, ktoré priniesli dôležité inovácie v práci s mládežou a príklady dobrej praxe:

1. **KomPrax** – Kompetencie pre prax, ktorý bol realizovaný v rokoch 2011 až 2015 a ponúkol mladým ľuďom od 15 rokov možnosť absolvovať bezplatné vzdelávanie zamerané na získanie kompetencií dôležitých pre úspešné uplatnenie sa v živote, aj na trhu práce. Obsahom projektu boli dve línie: uznávanie neformálneho vzdelávania v práci s mládežou a vzdelávacie aktivity pre účastníkov (11 500 účastníkov z celého Slovenska).

2. **Praktik** (2013 – 2015) bol zameraný na ďalšie vzdelávanie pracovníkov s mládežou, ktoré bolo postavené na praktickej skúsenosti. Cieľom bolo umožniť tým, ktorí pracujú s deťmi a mládežou, rozširovať si kompetencie a inšpirovať sa inovatívnymi metódami zážitkového učenia, ktoré môžu využívať počas záujmových voľnočasových aktivít v neformálnom vzdelávaní. Dopad aktivít/opatrení podporujúcich rozvoj politiky mládeže: 250 zapojených pracovníkov s mládežou, 245 zapojených mladých vedúcich, 1 novovzniknutý metodický portál, 14 odborných a tematických videometodik pre pracovníkov s mládežou ako aj širokú verejnosť, 9 novovzniknutých akreditovaných programov v práci s mládežou.

KAPITOLA 26

UZNANIE A POSILŇOVANIE ÚLOHY DOMORODÝCH OBYVATEĽOV A ICH SPOLOČENSTIEV

Nerelevantné k hodnoteniu na úrovni SR

KAPITOLA 27

POSILŇOVANIE ÚLOHY MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ: PRATNEROV PRE TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ

GESTOR: OKRESNÉ ÚRADY V SÍDLE KRAJA

Čo sa týka zapojenia aktérov a spolupráce štátnej správy s neziskovým sektorom, je podľa **Programového vyhlásenia vlády SR** jedným z hlavných cieľov podporiť aktívny dialóg s

občianskou spoločnosťou a so zástupcami z neziskového sektora, vrátane jeho viaczdrojového financovania a individuálneho darčovstva, ako aj rozvoj dobrovoľníctva.

V roku 2011 bol v SR vytvorený Inštitút Splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti a jemu podriadený Úrad.

Splnomocnenec a jemu podriadený Úrad slúži najmä ako:

- sprostredkovateľ, ktorý aktívne prepája a iniciuje komunikáciu vlády a verejnej správy s MNO a inými subjektmi,
- kvalitný a komplexný zdroj informácií o záležitostiach rozvoja občianskej spoločnosti a potrebe participácie verejnosti,
- kontaktný bod pre komunikáciu a/alebo koordináciu MNO s kontaktnými osobami na príslušných ministerstvách, resp. relevantných orgánoch a organizáciách vlády,
- iniciátor tvorby a zmien verejných politík vo vzťahu k občianskej spoločnosti,
- zdroj spätnej väzby, najmä smerom k vláde – na jej základe iniciatívne navrhuje potrebné riešenia.

Ako poradný orgán vlády je v SR vytvorená **Rada vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie**. Rada je koncipovaná tak, aby svojím pôsobením prispela k posilneniu participatívnej demokracie v spoločnosti, aby prijímané vládne materiály v oblasti verejnej politiky boli nielen účinné, spravodlivé a demokratické, ale aj prijímané so širokým konsenzom vládneho a mimovládneho sektora a zároveň aby ich napĺňanie bolo kontrolované občianskou spoločnosťou.

V septembri 2011 vstúpila SR do členstva medzinárodnej **Iniciatívy Partnerstva pre otvorené vládnutie**. Jej zámerom je zlepšovanie vládnutia a spravovania vecí verejných zvyšovaním transparentnosti verejnej správy, jej efektivity a zodpovednosti, ako aj vytváraním príležitostí pre občanov participovať na vládnutí.

V rámci nej bol zriadený Portál otvorených dát - www.data.gov.sk. Agenda otvorených dát sa tak zviditeľnila a jednotlivé rezorty štátnej správy začali zverejňovať informácie v otvorenom formáte.

V SR je v súčasnosti platná **Koncepcia rozvoja občianskej spoločnosti a Akčný plán Iniciatívy pre otvorené vládnutie na rok - 2015**.

Úloha mimovládnych organizácií v podieľaní sa na **ochrane životného prostredia** je zabezpečovaná inštitucionálnymi prostriedkami viacerých zákonov uplatňujúcich sa v starostlivosti o životné prostredie.

K posilneniu úlohy verejnosti, jednotlivcov ako i mimovládnych organizácií, v rozhodovacích procesoch na úseku starostlivosti o životné prostredie sú prijaté viaceré zákony. V zmysle zákona č.24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov má verejnosť právo podať odvolanie proti rozhodnutiu vydanom v zisťovacom konaní a proti rozhodnutiu – záverečnému stanovisku, a to dokonca i vtedy, ak nebola účastníkom zisťovacieho konania alebo konania o vydaní záverečného stanoviska. Verejnosť, ktorá prejavila svoj záujem v konaní o posudzovaní vplyvov na životné prostredie má postavenie účastníka konania v následnom povoľovacom konaní vedenom napr. podľa stavebného zákona alebo banského zákona. Po vyčerpaní riadnych opravných prostriedkov voči rozhodnutiu vydanom podľa zákona EIA môže verejnosť dať žalobu na súd.

V povoľovacom konaní, ktoré prebieha podľa stavebného zákona alebo banského zákona, ktorému predchádzal proces posudzovania vplyvov na životné prostredie, sa môže stať verejnosť účastníkom konania, a za určitých podmienok dokonca i vtedy, ak písomne neprejavila záujem byť účastníkom konania v procese posudzovania vplyvov navrhovanej činnosti na životné prostredie.

Mimovládne organizácie môžu byť tiež účastníkom konania o uložení preventívnych nápravných opatrení a nápravných opatrení podľa zákona č.359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov dáva možnosť pre združenia s právnou subjektivitou, ktorých predmetom činnosti je ochrana prírody a krajiny, byť účastníkom konania v konaniach orgánov ochrany prírody a krajiny.

KAPITOLA 28

INICIATÍVY SAMOSPRÁVNÝCH ORGÁNOV ZAMERANÉ NA PODPORU AGENDY 21

GESTOR: OKRESNÉ ÚRADY V SÍDLE KRAJA

Územná samospráva je v podmienkach SR vykonávaná na úrovni obcí a na úrovni vyšších územných celkov.

Zákon 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov upravuje problematiku súvisiacu s výkonom samosprávy na úrovni obcí. Vo väzbe na problematiku trvalo udržateľného rozvoja zabezpečuje obec hlavne nasledovné aktivity:

- usmerňuje ekonomickú činnosť v obci,
- zabezpečuje výstavbu a údržbu a vykonáva správu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, obecného cintorína, kultúrnych, športových a ďalších obecných zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obce,
- zabezpečuje nakladanie s komunálnym odpadom, udržiavanie čistoty v obci, správu a údržbu verejnej zelene a verejného osvetlenia, zásobovanie vodou, odvádzanie odpadových vôd, nakladanie s odpadovými vodami zo žump a miestnu verejnú dopravu,
- utvára a chráni zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chráni životné prostredie, ako aj utvára podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na vzdelávanie, kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport,
- obstaráva a schvaľuje územnoplánovaciú dokumentáciu sídelných útvarov a zón, koncepciu rozvoja jednotlivých oblastí života obce, obstaráva a schvaľuje programy rozvoja bývania a spolupôsobí pri utváraní vhodných podmienok na bývanie v obci,
- zabezpečuje ochranu kultúrnych pamiatok v rozsahu podľa osobitných predpisov,
- plní úlohy na úseku sociálnej pomoci.

Obce zabezpečujú vypracovávanie svojich Programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR). **Cieľom PHSR je sformulovať takú predstavu o smerovaní obce**, ktorá vyjadruje ekonomické a sociálne záujmy jej občanov a zároveň je v súlade s prijatými koncepciami štátu, vyššieho územného celku, stratégiou rozvoja príslušného mikroregiónu, príp. rezortnými stratégiami, záujmami ochrany životného prostredia, kultúrneho dedičstva a pod. Je to program cielených opatrení navrhnutý pre oživenie sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja obce, ktorý na základe výsledkov ročného hodnotenia bude priebežne aktualizovaný a dopĺňovaný.

Na úrovni obce je základným územno-plánovacím dokumentom územný plán obce alebo zóny. Územné plánovanie vytvára predpoklady pre trvalý súlad všetkých činností v území s **osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie, dosiahnutie ekologickej rovnováhy a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja pre šetrné využívanie prírodných zdrojov a pre zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt** (Zákon č. 50/76 Z. z. v znení neskorších predpisov). Jednotlivé zámery predkladané v rámci prípravy **PHSR musia byť však v súlade s existujúcou schválenou územno-plánovacou dokumentáciou**, príp. s podkladmi, pričom program rozvoja obce stanovuje iba mieru podpory jednotlivým jeho zámerom.

V SR k júnu 2014 bolo 2 891 obcí, z ktorých má svoju územnoplánovaciú dokumentáciu 1 421.

Zákonom NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov Národná rada SR schválila zriadenie ôsmich vyšších územných celkov.

Samosprávny kraj pri výkone samosprávy sa stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov. Pritom najmä:

- zabezpečuje tvorbu a plnenie programu sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja územia samosprávneho kraja,
- vykonáva plánovacie činnosti týkajúce sa územia samosprávneho kraja,
- obstaráva, prerokúva a schvaľuje územnoplánovacie podklady samosprávneho kraja a územné plány regiónov,
- podieľa sa na tvorbe a ochrane životného prostredia,
- utvára predpoklady na optimálne usporiadanie vzájomných vzťahov sídelných útvarov a ostatných prvkov svojho územia,
- utvára podmienky na rozvoj výchovy a vzdelávania, najmä v stredných školách, a na rozvoj ďalšieho vzdelávania,
- utvára podmienky na tvorbu, prezentáciu a rozvoj kultúrnych hodnôt a kultúrnych aktivít a stará sa o ochranu pamiatkového fondu,
- koordinuje rozvoj cestovného ruchu,
- koordinuje rozvoj telesnej kultúry a starostlivosť o deti a mládež,
- spolupracuje s obcami pri tvorbe programov sociálneho a ekonomického rozvoja obcí,

V SR je v súčasnosti zriadených 8 samosprávnych krajov.

Medzi nosné rozvojové dokumenty na úrovni samosprávnych krajov patria **programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja a územné plány**. Všetky samosprávne kraje majú tieto programy a plány schválené. Samosprávne kraje majú taktiež vypracované stratégie rozvoja cestovného ruchu, ako aj stratégie pre oblasť inovačného rozvoja.

Na úrovni krajov prebiehali práce súvisiace s prípravou **Regionálnych integrovaných územných stratégií**, ktoré budú plánovacím a realizačným nástrojom pre aplikáciu integrovaného prístupu uplatňovaného pri realizácii Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP) v programovom období 2014 - 2020. Integrovaný prístup možno chápať v dvoch rovinách. Prvá z nich je prierezové zapojenie všetkých relevantných aktérov do strategického plánovania a riadenia v území, druhá rovina predstavuje plánovanie a realizáciu obsahovo prepojených a vzájomne previazaných jednotlivých druhov rozvojových cieľov a opatrení v konkrétnych územných úrovniach. Východiská pre realizáciu integrovaného prístupu v SR zakotvuje Partnerská dohoda SR na roky 2014-2020, v ktorej sú popísané všetky tri základné spôsoby realizácie integrovaného prístupu v zmysle legislatívy EÚ pre nové programové obdobie 2014 – 2020:

integrované územné investície,
trvalo udržateľný rozvoj miest ,
komunitne vedený miestny rozvoj.

V SR sa v rámci Programu rozvoja vidieka uplatňuje **prístup Leader** (spájanie aktivít, ktoré podporujú hospodársky rozvoj vidieka). Jeho cieľom je zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach a zlepšenie ekonomickej príležitosti a sociálnych podmienok vidieckeho obyvateľstva. Tento cieľ sa v SR realizuje prostredníctvom integrovaných stratégií rozvoja územia, vypracovávanými miestnou akčnou skupinou (MAS). MAS je zložená z rôznych subjektov, podieľajúcich sa na rozvoji regiónu pričom významnú úlohu to zohrávajú samosprávne orgány.

KAPITOLA 29

POSILŇOVANIE ÚLOHY PRACUJÚCICH A ICH ODBOROV

GESTOR: MPSVR SR

SR je viazaná 63 dohovormi Medzinárodnej organizácie práce (MOP/ILO), ktoré sú implementované do slovenského právneho poriadku.

V súvislosti s posilňovaním úlohy pracujúcich a ich odborov, implementujú sa predovšetkým tieto dva dohovory MOP:

- Dohovor MOP o slobode združovania a ochrane práva organizovať sa č. 87 z roku 1948 (International Labour Organization Convention concerning Freedom of Association and Protection of the Right to Organize No. 87 of the year 1948)
- Dohovor MOP o použití zásad práva organizovať sa a kolektívne vyjednávať č. 98 z roku 1949 (International Labour Organization Convention concerning the Application of the Principles of the Right to Organize and to Bargain Collectively No. 98 of the year 1949).

Trojstranným mechanizmom na prerokúvanie základných otázok hospodárskeho a sociálneho rozvoja a rozvoja zamestnanosti na celoštátnej úrovni je tripartitná **Hospodárska a sociálna rada SR**, ktorá bola zriadená zákonom č. 103/2007 Z. z. o trojstranných konzultáciách na celoštátnej úrovni a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o tripartite). Zákon o tripartite garantuje sociálne partnerstvo na základe trojstranne vedeného dialógu medzi vládou a sociálnymi partnermi, ktorí sú zapojení do formulovania hospodárskej a sociálnej politiky, čo znamená uplatnenie demokracie a uznanie sociálnych partnerov.

V participačných vzťahoch ako zástupca zamestnancov vystupuje **odborová organizácia**, voči ktorej má zamestnávateľ určité presne vymedzené práva a povinnosti. Odborová organizácia tým zaručuje v stanovenom rozsahu účasť zamestnancov na riadení podniku.

Právo slobodne sa združovať vyplýva z čl. 29 Ústavy SR a podľa čl. 37 Ústavy SR má právo každý slobodne sa združovať s inými na ochranu hospodárskych a sociálnych záujmov. Odborová organizácia je združením odborovo organizovaných zamestnancov. Bližšie podmienky činnosti ako aj práva týchto združení upravuje zákon č. 83/1990 o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Reforma pracovného práva vyústila do prijatia nového Zákonníka práce (zákon č. 311/2001 Z. z.). Zároveň došlo k odčleneniu a právnej úprave pracovných vzťahov vo verejnej a štátnej službe tým, že sa prijal zákon o štátnej službe a zákon o verejnej službe, ktorý bol v roku 2003 nahradený zákonom o výkone práce vo verejnom záujme.

Zákonník práce je základným právnym predpisom v oblasti pracovného práva, vychádzajúcim z Ústavy SR a upravujúcim individuálne pracovnoprávne vzťahy v súvislosti s výkonom závislej práce fyzických osôb pre právnické osoby alebo fyzické osoby a kolektívne pracovnoprávne vzťahy. V rámci svojej pôsobnosti Zákonník práce garantuje základné práva zamestnancov najmä pokiaľ ide o právo na odmenu za vykonanú prácu, na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, na odpočinok po vykonanej práci, na odborné vzdelávanie zamestnancov a zvyšovanie kvalifikácie, na poskytovanie informácií vrátane informácií súvisiacich s hospodárením zamestnávateľa, na rovnaké zaobchádzanie ak ide o prístup k zamestnaniu, odmeňovanie a pracovný postup, odborné vzdelávanie a o pracovné podmienky a i.

Zákonník práce v časti kolektívne pracovné vzťahy upravuje participáciu zamestnancov na utváraní spravodlivých a uspokojivých pracovných podmienok u zamestnávateľov pri realizácii pracovnoprávnych vzťahov vrátane práva na kolektívne vyjednávanie, práva zamestnancov na štrajk a zamestnávateľov na výluhu. Umožňuje, aby záujmy zamestnancov vo vzťahu k zamestnávateľom boli chránené, a to prostredníctvom zástupcov zamestnancov, ktorými sú odborové organizácie, zamestnanecké rady a zamestnanecký dôverník, ak ide o zamestnávateľa s malým počtom zamestnancov.

Ustanovuje tiež povinnosť zamestnávateľa umožniť odborovému orgánu, zamestnaneckej rade alebo zamestnaneckému dôverníkovi pôsobiť na pracoviskách. Zamestnanci sa prostredníctvom príslušného odborového orgánu, zamestnaneckej rady alebo zamestnaneckého dôverníka zúčastňujú na utváraní spravodlivých a uspokojivých pracovných podmienok spolurozhodovaním, prerokovaním, právom na informácie a kontrolnou činnosťou.

Odborový orgán uzatvára so zamestnávateľom **kolektívnu zmluvu**, ktorá upravuje pracovné podmienky vrátane mzdových podmienok a podmienky zamestnávania, vzťahy medzi zamestnávateľmi a zamestnancami, vzťahy medzi zamestnávateľmi alebo ich organizáciami a jednou organizáciou alebo viacerými organizáciami zamestnancov výhodnejšie, ako ich upravuje tento zákon alebo iný pracovnoprávny predpis, ak to tento zákon alebo iný pracovnoprávny predpis výslovne nezakazuje alebo ak z ich ustanovení nevyplýva, že sa od nich nemožno odchýliť.

V roku 2013 bola prijatá novela zákona o kolektívnom vyjednávaní zákonom č. 416/2013 Z. z., ktorej účelom bolo upraviť rozširovanie záväznosti kolektívnej zmluvy vyššieho stupňa na všetkých zamestnávateľov v navrhovanom odvetví a za predpokladu, že sa na nich nevzťahuje niektorá z definovaných výnimiek.

V roku 2014 bolo prijatých niekoľko noviel Zákonníka práce, ktoré sa dotkli aj posilňovania postavenia a ochrany zamestnancov.

V zmysle **zákona č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci** zamestnávateľ umožňuje zamestnancom alebo zástupcom zamestnancov pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci zúčastňovať sa na riešení problematiky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a vopred s nimi prerokovať otázky, ktoré môžu ovplyvniť bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci. Základné zásady a práva v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci upravuje najmä Dohovor MOP o bezpečnosti a zdraví pri práci a o pracovnom prostredí č. 155 z roku 1981, ktorý nadobudol na Slovensku účinnosť dňa 25. februára 1989.

V SR v roku 2013 bola vypracovaná nová **Stratégia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v Slovenskej republike** a program jej realizácie na roky 2013 až 2015 s výhľadom do roku 2020. Cieľom tejto stratégie je pokračovať v znižovaní počtu pracovných úrazov, najmä závažných pracovných úrazov so smrteľnými následkami a s ťažkou ujmom na zdraví, ako aj eliminovanie príčin chorôb z povolania, zlepšovanie prevencie a posilňovanie kultúry práce.

V roku 2014 boli novelizované a vypracované právne predpisy na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci ako napr.

- zákon č. 204/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zákon novelizuje aj zákon č. 124/2006 Z. z. upravujúci problematiku preventívnej a ochrannej služby
- vyhláška MPSVR SR č. 234/2014 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MPSVR SR č. 508/2009 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci s technickými zariadeniami tlakovými, zdvíhacími, elektrickými a plynovými a ktorou sa ustanovujú technické zariadenia, ktoré sa považujú za vyhradené technické zariadenia v znení neskorších predpisov
- vyhláška MPSVR SR č. 46/2014 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MPSVR SR č. 147/2013 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri stavebných prácach a prácach s nimi súvisiacich a podrobnosti o odbornej spôsobilosti na výkon niektorých pracovných činností.

Z údajov o vývoji **pracovnej úrazovosti a chorôb z povolania** v SR vyplýva, že primárny cieľ stratégie bol v roku 2014 plnený, keď v roku 2014 bolo evidovaných 8 240 pracovných úrazov, čo oproti roku 2013 (8 577) predstavovalo zníženie o 337 pracovných úrazov. V porovnaní s rokom 2006 (13 826) tak došlo v roku 2014 k zníženiu o 5 586 pracovných úrazov. V roku 2014 bol zaznamenaný oproti roku 2013 aj pokles počtu smrteľných pracovných úrazov z celkového počtu 52 v roku 2013 na 39 v roku 2014. V roku 2014 sa počet smrteľných pracovných úrazov znížil o 56 oproti roku 2006 (95 smrteľných pracovných úrazov). Ukazovateľ početnosti pracovných úrazov pripadajúcich na 100 zamestnancov za Slovenskú republiku dosiahol v roku 2014 hodnotu 0,32, čo v porovnaní s rokom 2006 (0,68) predstavovalo zníženie o 47,1 %.

V roku 2014 bolo evidovaných 373 prípadov novozistených chorôb z povolania a profesionálnych otráv. Oproti roku 2013 došlo k nárastu hlásených chorôb z povolania o 72 (v roku 2005 bolo hlásených 413 prípadov a 373 v roku 2014).

KAPITOLA 30

POSILŇOVANIE ÚLOHY OBCHODU A PRIEMYSLU

GESTOR: MH SR

Základným strategickým dokumentom spotrebiteľskej politiky v rokoch 2014 - 2020 je **Stratégia spotrebiteľskej politiky Slovenskej republiky**, ktorá zabezpečuje nárast ochrany spotrebiteľa vo všetkých oblastiach v súlade s Európskym programom pre spotrebiteľov – Podpora dôvery a rastu. Dôraz sa kladie na podporu záujmov spotrebiteľov, zabezpečenie vysokej úrovne ich ochrany, prispievanie k ochrane ich zdravia, bezpečnosti a hospodárskych záujmov, ako aj podpore ich práva na informácie, osvetu a vytváranie združení na ochranu spotrebiteľských záujmov.

Hlavnými právnymi predpismi sú:

- Zákon č. 250/2007 o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (zákon o ochrane spotrebiteľa) upravuje práva spotrebiteľov a povinnosti výrobcov, predávajúcich, dovozcov a dodávateľov, pôsobnosť orgánov verejnej správy v oblasti ochrany spotrebiteľa, postavenie právnických osôb založených alebo zriadených na ochranu spotrebiteľa. Významne sa posilnili práva spotrebiteľov získať výrobky a služby v dobrej kvalite, uplatniť reklamácie, náhradu škody, získať informácie ohľadne ochrany svojho zdravia, bezpečnosti a ekonomických záujmov a na podávať podnety a sťažnosti orgánom dozoru a kontroly.
- Zákon č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Týmto zákonom sa zároveň novelizovali viaceré súvisiace ustanovenia Občianskeho zákonníka, zákona č. 147/2001 Z. z. o reklame, zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa, zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa, zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov, zákona č. 161/2011 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri poskytovaní niektorých služieb cestovného ruchu a zákona č. 251/2012 Z. z. o energetike. Mimo prevádzkových priestorov predávajúceho sa rozšíril okruh predzmluvných informačných povinností, ustanovili sa podmienky organizovania predajných akcií a predaja tovaru alebo poskytovania služieb na predajných akciách, pre spotrebiteľov sa ustanovila 14 dňová lehota na odstúpenie od zmluvy uzavretej na diaľku a zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho aj bez udania dôvodu.
- Zákon č. 22/2004 Z. z. o elektronickom obchode vytvára podmienky pre elektronický obchod, poskytovanie služieb on-line a výnimky z právnej zodpovednosti poskytovateľa služieb informačnej spoločnosti.
- Zákon č. 161/2011 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri poskytovaní niektorých služieb cestovného ruchu implementoval smernicu o ochrane spotrebiteľov, pokiaľ ide o určité aspekty zmlúv o časovo vymedzenom užívaní ubytovacích zariadení, o dlhodobom dovolenkovom produkte, o ďalšom predaji a o výmene v plnom rozsahu.
- Novelou zákona č. 147/2001 Z. z. o reklame a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa umožnilo, aby bol šíriteľom reklamy aj iný subjekt ako podnikateľ. Doterajšia úprava bola neprimerane obmedzujúca a nedávala možnosť šíriť reklamu mimo podnikateľskej činnosti. Novelou zákona sa okrem iného zakázalo šírenie reklamy na spotrebiteľské úvery a pôžičky spotrebiteľom, ak nespĺňa požiadavky ustanovené zákonom.
- Posilnila sa ochrana detí pred nebezpečnými hračkami zákonom č. 78/2012 Z. z. o bezpečnosti hračiek a o zmene a doplnení zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v

znení zákona č. 140/2013 Z. z. a vyhláškou MH SR č. 225/2013 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia uvedeného zákona.

- Zákon č. 391/2015 Z. z. o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov a o zmene a doplnení niektorých zákonov upravuje postup pri riešení spotrebiteľských sporov pred subjektom alternatívneho riešenia sporov, čím sa výrazne zvyšuje úroveň ochrany spotrebiteľa. Spotrebiteľia sa budú môcť v prípade sporu s predávajúcim obrátiť na subjekt alternatívneho riešenia sporov, ktorý bude vykonávať nezávislé, nestranné, transparentné, účinné, rýchle a spravodlivé postupy alternatívneho riešenia spotrebiteľských sporov.

Posilňovanie úlohy priemyslu

Priemysel je základnou hybnou silou slovenského hospodárstva. K tvorbe HDP prostredníctvom hrubej pridanej hodnoty prispel v roku 2015 (výsledky za tri štvrtroky) podielom 25,5 %, v tom priemyselná výroba 21,7 % (údaje v stálych cenách 2010). Priemyselná výroba je teda kľúčovým hospodárskym sektorom, ktorý v rámci vlastného rozvoja zároveň vytvára podmienky pre rast high – tech služieb najmä v oblasti využívania informatiky v komplexnom manažmente podnikov. Priemyselná výroba však potrebuje posilniť konkurenčnú schopnosť v smere zabezpečenia rastu podielu tovarov konkurujúcich na globálnom trhu kvalitou pri súčasnom znížení podielu tovarov vykazujúcich štrukturálne problémy. Problémy vyplývajú jednak zo skutočnosti, že miera investovania v priemyselnej výrobe dlhodobo vykazuje pokles relatívnej zostatkovej hodnoty investičného majetku. Treba však zdôrazniť, že v roku 2015 (výsledok za 3 štvrtroky) došlo k pozitívnemu zvratu, keď objem obstaraného hmotného aj nehmotného majetku dosiahol úroveň o 4 % vyššiu ako objem odpisov. V porovnateľnom období 2014 bola táto hodnota o 1,3 % nižšia. Konkurencieschopnosť tiež závisí najmä od zhodnocovania vstupov, vyjadrenú ako podiel pridanej hodnoty k spotrebe materiálov a energií. Tento podiel tiež dlhodobo vykazoval pokles, avšak v rokoch 2014 a 2015 boli vykázané medziročné nárasty o cca 1,4 p.b.

V roku 2015 prešiel zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov zmenami, ktoré zjednodušili proces žiadania a posudzovania investičnej pomoci. Išlo najmä o tieto zmeny:

- Skrátenie procesu posudzovania a schválenia žiadosti o investičnú pomoc.
- Investor, ktorý získal a investičnú pomoc, môže opätovne požiadať o investičnú pomoc v akejkoľvek forme.
- Zvýhodnili sa podmienky pre investičné zámery v najmenej rozvinutých okresoch.

V roku 2015 bolo podporených 16 investičných zámerov s celkovými oprávnenými nákladmi viac ako 212 mil. Eur. V súvislosti s investičnými zámermi je plánované vytvorenie takmer 2,5 tis. nových pracovných miest. Celkovo poskytnutá investičná pomoc dosiahla takmer 50 mil. Eur pričom približne 50 % tvorila úľava na dani z príjmu.

KAPITOLA 31

VEDECKÁ A TECHNICKÁ OBEC

GESTOR: MŠVVŠ SR

Výskum a vývoj patria k základným predpokladom konkurencieschopnosti a trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti a sú podmienkou dlhodobého rastu životnej úrovne.

Za účelom zabezpečenia nezávislého výskumu v oblasti trvalo udržateľného rozvoja, efektívnejšieho využívania vedecko-technických informácií a poznatkov, vytvárania zlepšenia podmienok pre prácu vedcov, zvýšenia konkurencieschopnosti Slovenska v oblasti vedy a techniky sa zintenzívnila **komunikácia a spolupráca medzi vedeckou a technickou obcou, rozhodovacou sférou a verejnosťou.**

Jedným z rozhodujúcich dokumentov v oblasti výskumu a inovácií je **Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR (RIS3)**, ktorú vláda SR schválila uznesením č. 665/2013. V platnosti bola taktiež **Aktualizácia dlhodobého zámeru štátnej vednej a technickej politiky do roku 2015 (Stratégia Fénix)**.

Rada vlády SR pre vedu, techniku a inovácie je odborným, poradným, iniciatívnym a koordinačným orgánom vlády SR pre oblasť vedy, techniky a inovácií. V zmysle jej štatútu, schváleného uznesením vlády č. 114/2013 je jej úlohou koordinovať spoluprácu organizácií verejného a súkromného sektora pri zabezpečovaní cieľov štátnej vednej, technickej a inovačnej politiky a komplexne posudzovať materiály všetkých ústredných orgánov štátnej správy z oblasti vedy, techniky a inovácií predkladané na rokovanie vlády SR alebo orgánom Európskej únie a medzinárodným organizáciám.

Rada vlády má 23 členov. Predsedom Rady je premiér SR, podpredsedami sú minister školstva, vedy, výskumu a športu SR, minister hospodárstva SR, podpredseda vlády a minister financií SR a predseda Slovenskej akadémie vied.

Aj verejnosť má možnosť vyjadriť svoje názory a predstavy o možnostiach lepšie využívať vedu a techniku k ich prospechu prostredníctvom verejného pripomienkovania materiálov vedy a techniky, či internetových stránok zameraných na oblasť vedy, výskumu a inovácie ako aj popularizačných aktivít, ktorej príkladom je každoročne **Národným centrom pre popularizáciu vedy a techniky v spoločnosti (NCP VaT) pri Centre vedecko-technických informácií SR (CVTI SR)** usporadúvaný Týždeň vedy a techniky, diskusné fóra s vedcami a verejnosťou „Veda v centre“ (vedecké kaviarne), popularizačné stretnutia vedcov so študentmi základných a stredných škôl (vedecké cukrárne) a pod. NCP VaT zriadené v rámci CVTI SR vytvára inštitucionálnu bázu na zabezpečenie popularizácie vedy a techniky v súlade so Stratégiou popularizácie vedy a techniky v spoločnosti. Svojou činnosťou prispieva nielen k prekonávaniu komunikačných bariér medzi vedeckou komunitou a ostatnou verejnosťou, ale aj k zlepšeniu povedomia občanov o význame a dôležitosti vedy a techniky ako jedného z troch pilierov rozvoja znalostnej spoločnosti: vzdelávanie – veda a technika – inovácie.

NCP VaT zabezpečuje správu a prevádzku **Centrálneho informačného portálu pre výskum, vývoj a inovácie**. Je základným všeobecne prístupným zdrojom informácií pre všetky zainteresované subjekty za oblasť vedy, výskumu, vývoja a inovácií.

V rámci prepojenia a realizácie spolupráce medzi rôznymi subjektmi vytvorila Slovenská akadémia vied **Kanceláriu pre transfer technológií SAV**. Jej cieľom je poskytnúť odbornú podporu na zintenzívnenie spolupráce výskumných ústavov SAV s komerčnou sférou, ako aj spoluprácu s inými organizáciami financovanými zo štátneho rozpočtu, zaoberajúcimi sa problematikou transferu technológií. Vedecké organizácie SAV spolupracujú s viacerými univerzitami a vysokými školami na celom Slovensku. Spolupráca sa realizuje na základe zmluvy o spolupráci, v rámci spoločných pracovísk alebo na neformálnej báze. Spolupráca pokrýva celý rad aktivít. Prioritou je rozvíjanie vedeckej spolupráce na báze riešenia domácich a zahraničných projektov (APVV, VEGA, rámcové programy EÚ), kreovanie spoločných pracovísk a spolupráca pri výstavbe výskumnej infraštruktúry (projekty štrukturálnych fondov EÚ). Významná je spolupráca v oblasti vzdelávania, predovšetkým v doktorandskom štúdiu, ale aj v ďalšej pedagogickej činnosti na všetkých stupňoch vysokoškolského štúdia, vrátane členstiev v komisiách pre obhajoby doktorandských a doktorských dizertačných prác.

Zväz priemyselných výskumných a vývojových organizácií je dobrovoľná nezisková záujmová organizácia združujúca výskumné organizácie v SR, ktorých predmetom činnosti je výskum, vývoj, vzdelávanie, certifikácia a s tým priamo súvisiace činnosti ako je projekcia, výroba, montáž a prevádzka zariadení.

Zväz slovenských vedeckotechnických spoločností je dobrovoľné, verejnoprospešné, neziskové, demokratické a nepolitické združenie záujmových odborných vedeckotechnických spoločností, komitétov a územných koordinačných centier. Reprezentuje viac ako 30-tisícovú členskú základňu, združenú v 48 odborných spoločnostiach, ktoré majú svojich členov prakticky vo väčšine podnikov, ústavov a odborných vysokých škôl v SR. Odborným poslaním Zväzu je pomoc pri zvyšovaní úrovne vedy a techniky v SR, rozvíjaní vzdelávania a medzinárodnej spolupráce v oblasti vedy a techniky, riešení úloh v rámci štátnej technickej politiky.

V roku 2014 podpísali prezidenti **Zväzu priemyselných výskumných a vývojových organizácií a Zväzu slovenských vedeckotechnických spoločností** dohodu o spolupráci, ktorej cieľom je zintenzívniť spoločné aktivity pri realizovaní úloh vyplývajúcich z náplne činnosti oboch zväzov, najmä v oblasti propagácie výsledkov vedy a techniky a pri podpore vzdelávacích aktivít.

V roku 2015 podpísali zástupcovia **Zväzu priemyselných výskumných a vývojových organizácií a CVTI SR** memorandum o informačnej podpore v oblasti priemyselného vlastníctva. Dohodli sa, že budú rozvíjať vzájomné kontakty a väzby a sprostredkovať informačnú podporu o význame duševného vlastníctva, ako i možnosti ochrany a komercionalizácie priemyselného vlastníctva, na podpore funkčných inovačných procesov v členských organizáciách a spoločnom riešení foriem ochrany priemyselného vlastníctva týchto organizácií.

KAPITOLA 32

POSILŇOVANIE ÚLOHY PÔDOHOSPODÁROV

GESTOR: MPRV SR

Posilňovanie úlohy poľnohospodárov v rámci krátkych dodávateľských reťazcov je umožnené vytvorením právnej úpravy tzv. **predaja z dvora**, ktorý je legislatívne upravený v nariadení vlády SR č. 359/2011 Z. z. a v nariadení vlády SR č. 360/2011 Z. z. a prezentovaný verejnosti aj prostredníctvom seminárov a webového sídla: www.predajzdvora.sk.

Nástroje Spoločnej poľnohospodárskej politiky v zmysle nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1308/2013 umožňujú vytvárať **organizácie výrobcov a ich združenia**, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri koncentrácii ponuky, v oblasti zlepšovania uvádzania na trh, plánovania a prispôbovania výroby dopytu pri optimalizácii výrobných nákladov a stabilizácii výrobných cien, vedení výskumu, presadzovaní najlepších postupov a pri poskytovaní technickej pomoci, pri nakladaní s vedľajšími produktmi a pri riadení nástrojov na zvládanie rizík, ktoré majú ich členovia k dispozícii, čím prispievajú k posilneniu postavenia výrobcov v potravinovom reťazci. Tieto organizácie výrobcov môžu byť viazane finančne podporené aby sa dosiahli ciele, za ktorým boli organizácie výrobcov vytvorené. Medziodvetvové organizácie môžu zohrávať dôležitú úlohu pri umožňovaní dialógu medzi subjektmi v dodávateľskom reťazci a presadzovaní najlepších postupov a transparentnosti trhu.

MPRV SR pripravilo **Koncepciu podpory pre malých, mladých a rodinných farmárov**, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 598/2014 a boli prijaté legislatívne nástroje na podporu jej realizácie.

Schválený bol **Program rozvoja vidieka SR (PRV SR)** na roky 2014-2020, ktorého prioritami je podpora prenosu znalostí a inovácií v poľnohospodárstve, lesníctve a vidieckych oblastiach, zvýšenie životaschopnosti a konkurencieschopnosti všetkých typov poľnohospodárstva, podpora inovačných poľnohospodárskych technológií a udržateľného obhospodarovania lesa. PRV SR je zameraný aj na podporu efektívnosti zdrojov a prechodu na nízkouhlíkové a klíme odolné poľnohospodárstvo, lesníctvo a potravinárstvo.

ČASŤ IV. PROSTRIEDKY NA REALIZÁCIU

KAPITOLA 33

FINANČNÉ ZDROJE A MECHANIZMY

GESTOR: MF SR a ostatné ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy zabezpečujúce finančné zdroje a mechanizmy pre rozvoj

Dlh/hrubý domáci produkt a Dlhová služba/export

Hrubý dlh verejnej správy ako podiel na HDP dosiahol na konci roku 2014 úroveň 53,5 % HDP. V roku 2014 sa implementovala zmena národných účtov, ktorá pozitívne ovplyvnila koncovú hodnotu dlhu za celý časový rad. Za predpokladu naplnenia rozpočtových cieľov sa tempo nárastu dlhu postupne spomalí. Vďaka priaznivejšiemu makroekonomickému rastu a nižším deficitom verejnej správy by mal dlh klesať od roku 2015. Napriek historicky dobrým podmienkam financovania verejného dlhu, stúpol v roku 2013 spolu s celkových dlhom aj podiel dlhovej služby na exportoch.

Vývoj hrubého dlhu verejnej správy a dlhovej služby

	m.j	2010	2011	2012	2013	2014
Hrubý dlh verejnej správy (maastrichtský)	% HDP	40,8	43,3	51,9	54,6	53,5
Dlhová služba	% export	1,7	1,8	1,9	2,0	2,1

Zdroj: MF SR

Rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc

SR pokračovala v uplatňovaní teritoriálnych a sektorálnych priorit definovaných v **Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce SR na roky 2014 - 2018** a aktívne využívala nástroje rozvojovej spolupráce (dotačná schéma, mikrogranty, CETIR atď).

MZVaEZ SR v roku 2015 disponovalo sumou 6,7 mil. Eur určenou na bilaterálnu rozvojovú spoluprácu. Celkovo však na bilaterálnu rozvojovú spoluprácu všetkých rezortov vlády SR v roku 2015 bolo určených **15 833 508 Eur.**

Teritoriálne priority oficiálnej rozvojovej pomoci SR:

- programové krajiny: Afganistan, Keňa, Moldavsko,
- projektové krajiny: Albánsko, Bielorusko, Bosna a Hercegovina, Gruzínsko, Kosovo, Ukrajina,
- Južný Sudán ako krajina mimoriadnych humanitárnych a rozvojových potrieb.

V priebehu roka 2015 nadobudla mimoriadny význam humanitárna pomoc poskytovaná krajinám a ich obyvateľom, ktorí boli postihnutí živelnými pohromami, stali sa obeťami vojnových konfliktov a pod. Dominovala **humanitárna kríza v súvislosti s pokračujúcim vojnovým konfliktom v Sýrii a z nej rezentujúca utečenecká kríza**, ktorá zasiahla celú Európu. Na rôzne aktivity v rámci priamej finančnej humanitárnej pomoci bolo z rozpočtových prostriedkov MZVaEZ SR použitých viac ako 1 164 tis. Eur. MV SR v rámci poskytovania materiálnej humanitárnej pomoci poskytlo túto v hodnote viac ako 1 642 tis. Eur.

Tým, že sa SR v roku 2013 stala členom Výboru OECD pre rozvojovú pomoc (DAC) sa zaviazala aplikovať štandardy a pravidlá organizácie. Adaptácia na tieto nové podmienky preukázala nevyhnutnosť zmeny legislatívneho rámca a preto MZVEZ SR v roku 2015 pripravilo návrh **nového zákona o rozvojovej spolupráci**, ktorý v novembri 2015 schválila NR SR. Zavedením nových nástrojov rozvojovej spolupráce, ktoré môžu efektívnejšie zabezpečiť udržateľné výsledky, reaguje zákon na moderné trendy a výzvy rozvojovej spolupráce.

Skutočné plnenie príjmov SR z rozpočtu EÚ bolo v roku 2014 vo výške 1 265 091 tis. Eur, z toho príjmy zo zahraničných transferov sú vo výške 1 257 505 tis. Eur a príjmy zo zahraničných grantov poskytnutých z rozpočtu EÚ sú vo výške 7 586 tis. Eur.

Z celkového záväzku 2007-2013 v rámci všetkých 14 operačných programov programového obdobia 2007-2013 SR vyčerpala k 31.12.2014 prostriedky vo výške 7 363,30 mil. Eur, čo predstavuje čerpanie na úrovni 63,38 %. Vzhľadom na možnosť zálohového financovania prijímateľov zo štátneho rozpočtu, finančné rostriedky poskytnuté prijímateľom na implementáciu projektov k tomuto dátumu sú v celkovej výške 7 619,41 mil. Eur a navyšujú úroveň čerpania z celkového záväzku na 65,58 %. Najvyššia úroveň čerpania na celkovom záväzku 2007-2013 pre jednotlivé programy bola dosiahnutá v rámci OP Zdravotníctvo (82,64 %), Regionálneho OP (76,83 %), OP INTERACT II (76,79 %), OP cezhraničnej spolupráce SR-ČR 2007-2013 (75,24 %) a OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia (74,01 %). Čerpanie na záväzku 2007-2013 v intervale od 50% - 70 % dosiahol OP Rybné hospodárstvo (65,86 %), OP Informatizácia spoločnosti (65,70 %), OP Technická pomoc (64,84 %), OP Doprava (61,76 %), OP Výskum a vývoj (61,68 %), OP Vzdelávanie (60,57 %), OP Bratislavský kraj (58,99 %), OP Životné prostredie (52,54 %) a OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (52,48 %).

Ďalšie vybrané finančné zdroje:

- **Program LIFE+**

V apríli 2014 EK predstavila úspešných žiadateľov v rámci výzvy LIFE+ 2013. Zo slovenských projektov získal podporu projekt v rámci segmentu Príroda a biodiverzita zameraný na ochranu vzácnych druhov vtákov v súvislosti so zabezpečením elektrických vedení s názvom Energia v krajine koordinujúceho príjemcu Ochrana dravcov na Slovensku, o. z. s príspevkom EK v sume 1 412 258 Eur.

- **Program LIFE 2014 – 2020**

V rámci nového programového obdobia 2014 – 2020 výbor EK pre program LIFE vo februári 2014 schválil Viacročný pracovný program LIFE na roky 2014 – 2017. EK v dokumente stanovuje celkové finančné krytie na stanovené obdobie vo výške 1 796 242 000 Eur, z toho 1 347 074 499 Eur pre podprogram Životné prostredie a 449 167 501 Eur pre podprogram Ochrana klímy. Národné alokácie boli určené pre podprogram Životné prostredie, pričom alokácia pre SR predstavuje 2,15 % z tohto rozpočtu, t. j. 17 213 744 Eur.

- **Globálna environmentálna podpora**

V období od 1. 7. 2006 do 30. 6. 2010 prebiehalo pre program GEF štvrté programovacie obdobie (GEF 4), v ktorom sa prioritné oblasti zúžili na klimatické zmeny a biodiverzitu. V oblasti biodiverzity bola SR zaradená do skupiny 93 krajín s priemernou alokáciou na krajinu do výšky maximálne 3,5 mil. USD do roku 2010. V oblasti zmeny klímy bola SR pridelená individuálna alokácia v celkovom objeme 5,7 mil. USD do roku 2010, pričom schválené projekty sa realizovali do konca roka 2014.

- **Švajčiarsky finančný mechanizmus**

V rámci oblasti zamerania 2.1 bolo v priebehu roka 2014 v realizácii 6 projektov v celkovej výške 24,6 mil. Eur.

Z domácich finančných zdrojov medzi najvýznamnejšie patrí Environmentálny fond. **Environmentálny fond** bol zriadený zákonom č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zameraný je na uskutočňovanie štátnej podpory starostlivosti o životné prostredie a tvorbu životného prostredia na princípoch trvalo udržateľného rozvoja, pričom kladie dôraz na podporu žiadateľov, ktorí nemajú možnosť získať zahraničnú pomoc (napríklad obce s menej než 2 000 obyvateľmi v prípade výstavby kanalizácie) s cieľom postupného ukončovania rozostavaných stavieb environmentálnej infraštruktúry.

Prehľad poskytnutých dotácií (2014)

Oblasť dotácií	Počet	Eur
Ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy Zeme	17	1 246 467,84
Ochrana a racionálne využívanie vôd	146	15 854 579,06
Rozvoj odpadového hospodárstva	35	2 638 757,61
Ochrana prírody a krajiny	7	1 580 723,42
Environmentálna výchova, vzdelávanie a propagácia	17	812 174,16
Prieskum, výskum a vývoj zameraný na zisťovanie a zlepšenie stavu ŽP	4	994 062,60
Zvyšovanie energetickej účinnosti existujúcich verejných budov vrátane zatepl'ovania	127	14 952 874,57
Havárie	3	23 294,68
Služby vo verejnom záujme	1	70 000,00
Program obnovy dediny	125	596 449,08
Spolu	482	38 769 383,02

Zdroj: Environmentálny fond

KAPITOLA 34

TRANSFER ENVIRONMENTÁLNE VHODNÝCH TECHNOLOGIÍ, SPOLUPRÁCA A TVORBA POTENCIÁLU

GESTOR: MH SR, MŠVVaŠ SR

Akčný plán v oblasti ekologických inovácií (EkoAP), ako jedna z hlavných iniciatív stratégie Európa 2020 podporuje úsilie v oblasti ekologických inovácií, udáva jasný smer a je nástupcom programu ETAP. Ambiciózny program EÚ v oblasti ekologických inovácií pomáha lepšie reagovať na globálne ekologické problémy a využíva príležitosti na svetových trhoch v súlade s cieľmi stratégie. EkoAP poskytuje nové nástroje na dosiahnutie cieľov a stanovuje budúci rámec pre ekologické inovácie. Ekologické inovácie sú podľa definície EkoAP akoukoľvek formou inovácií, ktorých cieľom je výrazný a preukázateľný pokrok smerom k dosiahnutiu udržateľného rozvoja tým, že znižujú vplyv na životné prostredie, posilňujú odolnosť voči environmentálnym tlakom, alebo dosahujú efektívnejšie a zodpovednejšie využívanie prírodných zdrojov.

Otvorená platforma „**Inovačné fórum Slovensko**“, ktorá združuje inovačných expertov z celého Slovenska na základe písomne vyjadreného záujmu o účasť na jej aktivitách fungovala úspešne aj v priebehu roka 2014. Platforma je koordinovaná spoločnosťou BIC Bratislava (koordinátor zastúpenia siete Enterprise Europe Network na Slovensku), MŠVVaŠ SR, MH SR v spolupráci s **Centrom vedecko-technických informácií SR (CVTI SR)**. Platforma organizuje pravidelné stretnutia na prerokovanie aktuálnych otázok v oblasti podpory a riadenia inovácií, transferu technológií a ich uplatňovania v inovačnom podnikaní, reakcií na relevantné legislatívne zmeny. Členstvo v Inovačnom fóre je otvorené pre inštitúcie verejného sektora (ministerstvá a verejné agentúry), miestnej a regionálnej samosprávy, univerzity, výskumné organizácie, inovačné centrá, centrá transferu technológií, asociácie a zväzy, klastre, technologické parky, inkubátory, inovačných expertov alebo finančné organizácie.

V SR sa podpore transferu technológií venuje CVTI SR budovaním Národného systému podpory transferu technológií (NSPTT), v rámci realizácie národného projektu Národná infraštruktúra pre podporu transferu technológií na Slovensku - NITT SK. CVTI je príspevkovou organizáciou zriadenou MŠVVaŠ SR a je národným informačným centrom a špecializovanou vedeckou verejnou knižnicou SR zameranou na technické odbory a vybrané oblasti prírodných, ekonomických a humanitných vied.

Súčasťou NSPTT je tiež **Národný portál pre transfer technológií - NPTT**, ktorý predstavuje jednotný bod pre prístup k dôležitým informáciám o problematike ochrany a komercializácie duševného vlastníctva.

Významným finančným nástrojom EÚ na podporu výskumu, vývoja nových technológií a rozvoj inovácií pre obdobie rokov 2014 - 2020 je program **Horizont 2020**, ktorý spája výskum s inováciami a zameriava sa na tri hlavné oblasti: excelentnú vedu, vedúce postavenie priemyslu a spoločenské výzvy. Implementácia programu Horizont 2020 spadá do kompetencie MŠVVŠ SR, ktoré je národným koordinátorom na Slovensku. Ministerstvo navrhuje a v spolupráci s partnermi (CVTI a Agentúrou na podporu výskumu a vývoja) realizuje opatrenia na podporu účasti slovenských univerzít, výskumných organizácií a podnikov v Horizonte 2020. Podpora zvýšenia účasti slovenských organizácií je zakotvená aj v Stratégii výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR (RIS3).

Vo vzťahu k Výskumu a inováciám bola základom Operačného programu Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, ktorého riadiacim orgánom je MH SR, prioritná os č.1 Inovácie a rast konkurencieschopnosti. V rámci nej bolo zo zdrojov EÚ ku koncu roka 2015 použitých 416,38 mil. Eur a na spolufinancovanie 70,42 mil. Eur. Výsledkami projektov bolo zvýšenie počtu inovácií technológií a výrobkov v podnikoch a službách, prototypov a skúšok, inovácie systémov riadenia a pod. Vzniklo viac ako 2 000 nových pracovných miest.

Na iniciáciu, ako aj zintenzívnenie priamej spolupráce medzi podnikateľmi a vybranými vedecko-výskumnými pracoviskami vyhlásilo MH SR v roku 2014 výzvu na predkladanie žiadostí o poskytnutie nenávratnej dotácie formou **inovačných voucherov**. Vouchre sú financované z prostriedkov štátneho rozpočtu a majú podporiť rozvoj inovačných aktivít v podnikoch. Podnikatelia sa môžu uchádzať o podporu takých aktivít, ktoré sú orientované na inovácie vlastných produktov, služieb alebo technológií. MH SR podporí výskumné a vývojové aktivity v podnikoch a v priemyselných klastrových organizáciách sumou presahujúcou 360 tisíc Eur. Pomoc získalo 45 podnikov a 7 priemyselných klastrových organizácií. Medzi úspešnými žiadateľmi dominujú projekty so zameraním na strojárstvo a výrobné technológie, biochémiu a potravinárstvo, stavebníctvo, IKT, ale aj sociálne inovácie. Ich výstupy majú byť orientované na zlepšenie technických parametrov, nové inovatívne výrobné a technologické postupy, či kvalitatívne zlepšenie existujúcich, ako aj vývoj nových produktov. Pre túto osvedčenú formu podpory plánuje MH SR v období 2015 – 2020 alokovať finančné zdroje vo výške presahujúcej 2,8 milióna Eur.

Ďalšia snaha vlády SR o povzbudenie a rozvoj inovačných aktivít si vyžiadala vytvorenie vhodných podporných nástrojov. Jedným z nich je aj Cena ministra hospodárstva SR „**Inovatívny čin roka**“. Súťaž o cenu ministra hospodárstva je pravidelne každý rok organizovaná v troch kategóriách:

1. Výrobová inovácia,
2. Technologická inovácia,
3. Inovácia služby (netechnologický proces).

V roku 2014 bolo do súťaže zapojených celkom 41 inovácií. V kategórii Výrobová inovácia boli ocenené **Vodouriediteľné ekologické impregnanty Wasol na impregnáciu vinutí elektrických strojov za studena** spoločnosti VUKI,a.s., Bratislava. V rámci technologických inovácií bol ocenený projekt **Technologický komplex pre spracovanie zmesového komunálneho odpadu** spoločnosti Elektrotechnický výskumný a projektový ústav, a.s., Nová Dubnica. V časti Inovácia služby získalo ocenenie Súkromné gymnázium Železiarne Podbrezová **za projekt E - vzdelávanie na strednej škole**. Súťaž pokračuje aj v roku 2015.

Podpora vedy a výskumu predstavuje jednu z priorit Stratégie EÚ do roku 2020. EK prijala strategický dokument **Strategický plán pre energetické technológie**, ktorý predstavuje technologický pilier energetickej politiky EÚ. Jedna z priemyselných iniciatív sa týka jadrovej energetiky. V rámci nej sa SR angažuje v projekte Allegro (Projekt rýchleho reaktora), ktorý je projektom spolupráce v oblasti jadrovej energie medzi Slovenskom, Maďarskom a Českom a Francúzskom.

KAPITOLA 35

VEDA PRE TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ

GESTOR: MŠVVaŠ SR

Rok 2014 predstavoval kľúčový rok v nastavení zmien v systéme riadenia výskumu a vývoja na Slovensku, ktoré sa naplno prejavajú v nasledujúcich rokoch. Schválená **Stratégia Výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu (RIS3)** má v rokoch 2014 – 2020 prispieť k reforme výskumu a vývoja na Slovensku, najmä výraznejšie zapojiť do výskumu podnikateľov a zmeniť orientáciu výskumu na výskum, ktorého výsledky budú uplatniteľné v hospodárskej a spoločenskej praxi. RIS3 zároveň zadefinovala priority výskumu a vývoja a oblasti, ktoré budú prioritne podporované v nasledujúcich rokoch v rámci národných schém, ale aj z prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ.

Kľúčovou témou slovenského výskumu a vývoja je jeho **financovanie**. V roku 2014 došlo k nárastu výdavkov na výskum a vývoj na 0,89 % HDP (v porovnaní s rokom 2013 - 0,83 % HDP). V rámci schválenej RIS3 bol stanovený cieľ dosiahnuť do roku 2020 celkové výdavky na výskum a vývoj vo výške 1,2 % HDP. Vzhľadom na to, že tento nárast má byť výraznou mierou tvorený podnikateľskými zdrojmi, v nasledujúcich rokoch bude rozhodujúce ako sa podarí implementovať opatrenia na stimuláciu podnikateľskej sféry ako sú napr. podpora start-up, spin-off podnikov a podobne.

Výdavky na výskum a vývoj podľa zdrojov financovania

Výdavky na výskum a vývoj podľa zdrojov financovania (tis. Eur)	2010	2012	2013	2014
Zo štátnych a verejných zdrojov	206 398,96	243 301,75	237 616,21	277 113,61
Z podnikateľských zdrojov	145 797,27	220 664,28	245 540,83	215 715,53
Zo zahraničných zdrojov	61 064,17	109 144,60	109 748,79	158 567,07
Zo súkromných neziskových organizácií	1 165,08	2 011,54	1 205,13	3 506,24
Zo zdrojov vysokých škôl	1 761,26	10 103,07	16 765,22	14 729,86

Zdroj: ŠÚ SR

Výdavky na výskum a vývoj

Ukazovateľ	2010	2012	2013	2014
Výdavky na výskum a vývoj spolu (tis. Eur)	416 368,75	585 225,23	610 876,18	669 632,31
Podiel výdavkov na výskum a vývoj z HDP (%)	0,63	0,82	0,85	0,89

Zdroj: ŠÚ SR

Vývoj počtu zamestnancov výskumu a vývoja

Rok	2006	2010	2013	2014
Počet zamestnancov výskumu a vývoja na milión obyvateľov	4 287	5 175	5 137	5 317

Zdroj: ŠÚ SR

Vývoj počtu výskumníkov

Rok	2006	2010	2013	2014
Počet výskumníkov na milión obyvateľov	3 489	4 425	4 513	4 626

Zdroj: ŠÚ SR

Kľúčovým prvkom v rámci súťažnej podpory je Agentúra pre podporu výskumu a vývoja (**APVV**), ktorá v roku 2014 financovala projekty vo výške 25 mil. Eur. MŠVVaŠ SR začalo s prípravou **nových programov APVV**, ktoré sú cieleňé na podporu ľudských zdrojov, podnikov a zapojenia slovenských výskumníkov do medzinárodnej spolupráce vo výskume a vývoji. V súvislosti s novými programami sa očakáva, že sa po rokoch stagnácie podarí navýšiť rozpočet APVV.

V roku 2014 pretrvával dominantný podiel financovania zo **štrukturálnych fondov EÚ**. Významným prvkom v prostredí slovenského výskumu a vývoja je budovanie nových veľkých univerzitných vedeckých parkov a výskumných centier, ktoré majú zásadným spôsobom zatriktívniť vedu na Slovensku, pritiahnúť mladých výskumníkov a tým zabrániť odlivu mozgov do zahraničia. V roku 2014 bolo zazmluvnených 14 takýchto projektov s finančnou alokáciou vo výške 431 mil. Eur.

Dôležitou oblasťou je aj zapojenie SR do **medzinárodných programov a sietí výskumu a vývoja**. V decembri 2013 bol otvorený nový rámcový program EÚ na podporu výskumu a inovácií v rokoch 2014 až 2020 – Horizont 2020, ktorý je s rozpočtom viac ako 77 miliárd Eur hlavným nástrojom EK na podporu výskumu a vývoja. Slovenské organizácie sa doteraz zapojili do celkovo 75 úspešných financovaných projektov Horizontu 2020. Celkový finančný príspevok EK získaný slovenskými organizáciami je 11 444 050 Eur. V predošlom rámcovom programe EÚ sa SR v porovnaní s ostatnými členskými krajinami umiestnila na posledných priečkach. Prioritou do budúcnosti preto bude realizácia opatrení na aktivizáciu slovenskej komunity výskumu a vývoja a zvýšenie účasti v programe Horizont 2020.

MŠVVaŠ SR tiež venuje intenzívnu pozornosť ďalším iniciatívam, ktoré sú priamo napojené na Horizont 2020 (súkromné a verejné partnerstvá ako napr. EUROSTARS alebo ECSEL). Mimoriadne perspektívnou sa ukazuje aj účasť v Dunajskej stratégii.

V roku 2014 vývoj **počtu pracovníkov** vo vede a výskume na Slovensku zaznamenal nárast počtu výskumných pracovníkoch takmer vo všetkých sektoroch. V roku 2014 celkovo vo vede a výskume pracovalo 28 825 zamestnancov.

V porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ, Slovensko dlhodobo zaostáva vo viacerých kritériách vedecko-výskumného systému, aj v patentovej aktivite. Slovenská veda je značne uzavretá, miera zapojenia do medzinárodného výskumného kontextu je nízka. Slovenská republika vykazuje taktiež relatívne nízky počet udelených patentov na milión obyvateľov, čo indikuje nízku tvorivú činnosť či kapacitu krajiny zužitkovať získané vedomosti.

V SR sa udeľovanie **patentov** riadi zákonom č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach (patentový zákon). „Patenty sa udeľujú na vynálezy zo všetkých oblastí techniky, ktoré sú nové, zahŕňajú vynálezcovskú činnosť a sú priemyselne využiteľné.“ K 31. decembru 2014 bolo na území SR platných 15 015 patentov, z nich 2 358 bolo udelených národnou cestou. Európskych patentov s určením pre SR úrad k uvedenému dňu registroval 12 657. V roku 2014 bolo podaných spolu 234 patentových prihlášok, z toho 211 bolo podaných domácimi a 23 zahraničnými prihlasovateľmi. V porovnaní s rokom 2013 ide o 11,4 % nárast počtu podaných prihlášok. Pričom zvýšenie počtu patentových prihlášok podaných domácimi prihlasovateľmi je až 14,7 %, no u zahraničných prihlasovateľoch bol zaznamenaný 11,5 % pokles. Najviac zahraničných prihlášok pochádza z Českej republiky a Poľska. Udelených bolo celkovo 94 patentov, čo je v porovnaní s rokom 2013 pokles o 18,2 %. Významný pokles udelených patentov bol aj pri zahraničných prihlasovateľoch, kde bol zaznamenaný pokles o 52,6 %. Nárast počtu udelených patentov o 32,7 % oproti roku 2013, bol zaznamenaný iba pri domácich prihlasovateľoch. V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi 2010 až 2013 je možné pozorovať klesajúci trend udelených patentov, kedy za posledné štyri roky klesol počet udelených patentov o viac ako 250.

K 31. decembru 2014 bolo na území SR platných 1 746 **úžitkových vzorov**. Počas roka 2014 bolo prijatých 396 nových prihlášok úžitkových vzorov, čo predstavuje pokles oproti roku 2013 o 7,7 %. Domáci prihlasovatelia podali 331 prihlášok, zahraniční 65. Do registra úžitkových vzorov bolo v roku 2014 zapísaných 364 úžitkových vzorov, oproti roku 2013 je to nárast o 21,1 %. Počas roka 2014 bolo prijatých 3 161 prihlášok **ochranných známk**. Domáci prihlasovatelia sa na tomto počte podieľali 2 455 prihláškami. Počet žiadostí o poskytnutie ochrany medzinárodnej ochrannej známky pre územie SR zaznamenal v tomto roku pokles o 27 % a počet žiadostí o medzinárodný zápis ochrannej známky poklesol približne o 13 %. Počet zapísaných ochranných známk sa počas roka 2014 oproti roku 2013

znižil o 2 %, ale zároveň stúpol počet domácich ochranných známk o 1 %. Za posledných 5 rokov má počet zapísaných ochranných známk stúpajúcu tendenciu.

Počet podaných prihlášok **dizajnov** v roku 2014 mierne poklesol, bolo prijatých 100 prihlášok. Domáci prihlasovatelia ich podali 82 a zahraniční 18. K 31. decembru 2014 bolo v SR celkovo registrovaných spolu 887 platných dizajnov.

KAPITOLA 36

PODPORA VZDELÁVANIA, OSVETY A ODBORNEJ PRÍRPAVY

GESTOR: MŠVVŠ SR, MK SR

Výchova a vzdelávanie v **materských školách, základných školách, stredných školách, základných umeleckých školách, jazykových školách, školách pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a školských zariadeniach** sa uskutočňuje v súlade so zákonom č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Riadi sa zákonom č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov znení neskorších predpisov, zákonom č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákonom č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.

V súlade so zákonom č. 131/2002 Z. z. o **vysokých školách** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa posilňujú úlohy vysokých škôl pri budovaní vedomostnej spoločnosti, existuje priestor na prepojenie vysokoškolského vzdelávania s potrebami spoločnosti, podporuje sa európska dimenzia vysokoškolského vzdelávania v podobe spoločných študijných programov, ale aj novej úpravy pôsobenia vysokých škôl z členských štátov Európskej únie na území Slovenskej republiky.

Prehľad vybraných dlhodobých, strednodobých a krátkodobých nástrojov prispievajúcich k implementácii zásad TUR na národnej úrovni uplatňovaných v oblasti vzdelávania, osvetu a odbornej prípravy:

- Národný program reforiem Slovenskej republiky 2015,
- Program stability Slovenskej republiky na roky 2011 až 2014,
- Poznatkami k prosperite – Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR,
- Konceptia rozvoja výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15–20 rokov (projekt Milénium),
- Stratégia informatizácie regionálneho školstva,
- Plán výchovy k ľudským právam v rezorte školstva na roky 2005–2014,
- Konceptia výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím,
- Konceptia výchovy a vzdelávania národnostných menšín,
- Konceptia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže,
- Konceptia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania,
- Konceptia špeciálnopedagogického poradenstva,
- Konceptia výchovy a vzdelávania národnostných menšín,
- Konceptia rozvoja informačných a poradenských činností pre mládež.

K zvyšovaniu **povedomia verejnosti voči problémom životného prostredia** a TUR prispievajú ustanovenia viacerých zákonov v pôsobnosti MK SR. Ide predovšetkým o zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. RTVS je vysielateľom, ktorého poslaním je poskytovať službu verejnosti v oblasti vysielania.

Programovú službu RTVS tvoria spravodajské, publicistické, dokumentárne, dramatické, hudobné, športové, zábavné a vzdelávacie programy, programy pre deti a mládež a iné programy, ktoré

- sú založené na zásadách demokracie a humanizmu a prispievajú k právnemu vedomiu, etickému vedomiu a k environmentálnej zodpovednosti verejnosti,
- poskytujú neustranné, overené, neskreslené, aktuálne, zrozumiteľné a vo svojom celku vyvážené a pluralitne informácie o dianí v SR i v zahraničí na slobodné utváranie názorov,
- rozvíjajú národné povedomie a kultúrnu identitu obyvateľov Slovenskej republiky bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vek, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie.
- utvárajú podmienky na spoločenskú dohodu vo veciach verejných s cieľom posilniť vzájomné porozumenie, toleranciu a podporovať súdržnosť rozmanitej spoločnosti.

Programom vo verejnom záujme je podľa príslušných ustanovení zákona aj program, ktorý podporuje ochranu prírody a ochranu životného prostredia.

Prehľad vybraných dlhodobých, strednodobých a krátkodobých nástrojov podporne prispievajúcich k implementácii zásad TUR na národnej úrovni uplatňovaných v rezorte MK SR:

- Konceptia ochrany pamiatkového fondu,
- Stratégia rozvoja miestnej a regionálnej kultúry,
- Stratégia rozvoja osvetovej činnosti,
- Konceptia zamerania a podpory výskumu a vývoja v rezorte MK SR,
- Konceptia mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania,
- Projekt systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky,
- Odvetvová konceptia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry,
- Konceptia ochrany pamiatkového fondu a kultúrneho dedičstva v krízových situáciách.

Prehľad vybraných zistení vo vzťahu k vzdelávaniu a odbornej príprave detí a mládeže (zdroj údajov: Centrum vedecko-technických informácií SR - CVTI SR resp. ŠÚ SR)

Pomerná zmena školopovinnejšej populácie (%)

Obdobie rokov 1998 – 2014:	- 1,41
2000 – 2014:	- 1,31
2010 – 2014:	- 0,31
2011 – 2014:	- 0,08
2012 – 2014:	- 0,02

Po 16-ročnom trvalom poklese počtu obyvateľov v školopovinnom veku (6 – 15 rokov) v roku 2015 sa predpokladá nárast tejto skupiny obyvateľov o 0,73 %.

Rok	Počet obyvateľov v školopovinnom veku ¹	Ročný pokles (-) / nárast (+)	
		abs.	%
1998	816 835	x	x
1999	800 285	-16 550	-2,03
2000	777 694	-22 591	-2,82
2005	659 025	-23 279	-3,41
2010	551 115	-12 442	-2,21
2013	538 995	-3 895	-0,72
2014	538 991	- 4	0,00
2015	542 907	3 916	0,73

Poznámka:

¹ Obyvateľstvo vo veku 6 – 15 rokov (stav k 31. 12. daného roka); údaj za rok 2015 je predbežný (= počet obyvateľov vo veku 5 – 14 rokov k 31. 12. 2014). Údaje sú prepočítané z definitívnych výsledkov ŠÚ SR o koncovom stave (stav k 31.12.) obyvateľstva SR podľa jednotiek veku za roky 1998 – 2014.

Zdroj: CVTI SR, ŠÚ SR

Hrubé percento populácie zapísanej do základných škôl (%)

rok 1992: **101,79**
 rok 2000: **101,29**
 rok 2010: **97,91**
 rok 2013: **96,88**
 rok 2014: **96,32**
 rok 2015: **95,70**

V SR je základná škola 9-ročná. Do 1. ročníka spravidla nastupujú deti, ktoré k 31. 8. daného roka dovŕšili 6 rokov veku.

Rok	Počet obyvateľov typického veku ¹	Počet žiakov ²	Podiel žiakov z obyvateľstva typického veku (%)
1992	715 388	728 225	101,79
2000	690 166	699 092	101,29
2010	490 070	479 837	97,91
2013	482 147	467 085	96,88
2014	483 053	465 276	96,32
2015	487 878	466 908	95,70

Poznámky:

¹ Počet obyvateľov vo veku 6 – 14 rokov (stav k 31. 12. daného roka); údaj za rok 2015 je predbežný (= počet obyvateľov vo veku 5 – 13 rokov k 31. 12. 2014). Údaje sú prepočítané z definitívnych výsledkov ŠÚ SR o koncovom stave (stav k 31.12.) obyvateľstva SR podľa jednotiek veku za roky 1992, 2000, 2010 – 2014.

² Žiaci 1. – 9. ročníka ZŠ, včítane žiakov 1. – 9. ročníka špeciálnych základných škôl a špeciálnych tried, žiakov 1. – 4. ročníka 8-ročného štúdia na gymnáziách a 8-ročného tanečného konzervatória, žiakov 1. – 2. ročníka 6-ročného štúdia na gymnáziách a žiakov 1. ročníka 5-ročného štúdia na gymnáziách.

Zdroj: CVTI SR, ŠÚ SR

Čisté percento populácie zapísanej do základných škôl (%)

rok 2010: **91,82**
 rok 2013: **90,34**
 rok 2014: **90,13**
 rok 2015: **89,49**

Vzhľadom na to, že základná škola v SR je povinná, navštevuje ju prakticky každé dieťa príslušného veku (6 – 14 rokov). Rozdiel od 100 % tvoria deti, ktoré šiesty rok veku dovŕšili až v období od 1. 9. do 31. 12. a žiaci s odloženou školskou dochádzkou.

Rok	Počet obyvateľov vo veku 6 – 14 rokov ¹	Počet žiakov vo veku 6 – 14 rokov ²	Podiel žiakov základných škôl z celkového počtu obyvateľov vo veku 6 – 14 rokov (%)
2010	490 070	449 997	91,82
2013	482 147	435 553	90,34
2014	483 053	435 359	90,13
2015	487 878	436 613	89,49

Poznámky:

¹ Stav k 31. 12. daného roka; údaj za rok 2015 je predbežný (= počet obyvateľov vo veku 5 – 13 rokov k 31. 12. 2014). Údaje sú prepočítané z definitívnych výsledkov ŠÚ SR o koncovom stave (stav k 31.12.) obyvateľstva SR podľa jednotiek veku za roky 2010 – 2014.

² Žiaci 1. – 9. ročníka ZŠ, včítane žiakov 1. – 9. ročníka špeciálnych základných škôl a špeciálnych tried, žiakov 1. – 4. ročníka 8-ročného štúdia na gymnáziách a 8-ročného tanečného konzervatória, žiakov 1. – 2. ročníka 6-ročného štúdia na gymnáziách a žiakov 1. ročníka 5-ročného štúdia na gymnáziách.

Zdroj: CVTI SR, ŠÚ SR

Hrubé percento populácie zapísanej do stredných škôl (%)

rok 1992: **58,20**
 rok 2000: **72,77**
 rok 2010: **95,67**
 rok 2013: **91,53**
 rok 2014: **90,04**
 rok 2015: **89,30**

V súčasnosti v Slovenskej republike do strednej školy žiak spravidla nastupuje po absolvovaní 9. ročníka základnej školy, t. j. vo veku 15 rokov. Štúdiom na strednej škole trvá 2-5 rokov, prevažne 4 roky.

Rok	Počet obyvateľov typického veku ¹	Počet žiakov ²	Podiel žiakov z obyvateľstva typického veku (%)
1992	377 646	219 792	58,20
2000	353 999	257 620	72,77
2010	272 995	261 163	95,67
2013	236 111	216 105	91,53
2014	230 999	207 983	90,04
2015	226 343	202 122	89,30

Poznámky:

¹ Počet obyvateľov vo veku 15 – 18 rokov (stav k 31. 12. daného roka); údaj za rok 2015 je predbežný (= počet obyvateľov vo veku 14 – 17 rokov k 31. 12. 2014). Údaje sú prepočítané z definitívnych výsledkov ŠÚ SR o koncovom stave (stav k 31.12.) obyvateľstva SR podľa jednotiek veku za roky 1992, 2000, 2010 – 2014.

² Iba denné štúdium. V uvedenom údaji sú zahrnutí tiež žiaci špeciálnych stredných škôl, odborných učilíšť a praktických škôl. Naopak, nie sú zahrnutí žiaci vyššieho odborného vzdelávania a pomaturitného štúdia, žiaci 1. – 4. ročníka 8-ročného štúdia na gymnáziách a 8-ročného tanečného konzervatória, žiaci 1. – 2. ročníka 6-ročného štúdia na gymnáziách, žiaci 1. ročníka 5-ročného štúdia na gymnáziách a žiaci stredných škôl Ministerstva vnútra SR a Ministerstva obrany SR.

Zdroj: CVTI SR, ŠÚ SR

Čisté percento populácie zapísanej do stredných škôl (%)

rok 2010: **79,37**
 rok 2013: **75,98**
 rok 2014: **75,55**
 rok 2015: **75,69**

Rok	Počet obyvateľov vo veku 15 – 18 rokov ¹	Počet žiakov stredných škôl vo veku 15 – 18 rokov ²	Podiel žiakov stredných škôl z celkového počtu obyvateľov vo veku 15 – 18 rokov (%)
2010	272 995	216 674	79,37
2013	236 111	179 396	75,98
2014	230 999	174 513	75,55
2015	226 343	171 324	75,69

Poznámky:

¹ Stav k 31. 12. daného roka; údaj za rok 2015 je predbežný (= počet obyvateľov vo veku 14 – 17 rokov k 31. 12. 2014). Údaje sú prepočítané z definitívnych výsledkov ŠÚ SR o koncovom stave (stav k 31.12.) obyvateľstva SR podľa jednotiek veku za roky 2010 – 2014.

² Iba denné štúdium. V uvedenom údaji sú zahrnutí tiež žiaci špeciálnych stredných škôl, odborných učilíšť a praktických škôl. Naopak, nie sú zahrnutí žiaci vyššieho odborného vzdelávania a pomaturitného štúdia, žiaci 1. – 4. ročníka 8-ročného štúdia na gymnáziách a 8-ročného

tanečného konzervatória, žiaci 1. – 2. ročníka 6-ročného štúdia na gymnáziách, žiaci 1. ročníka 5-ročného štúdia na gymnáziách a žiaci stredných škôl Ministerstva vnútra SR a Ministerstva obrany SR.

Zdroj: CVTI SR, ŠÚ SR

Pomerná gramotnosť dospelých populácie (%)

rok 2001: **99,64**

Školské vzdelanie obyvateľstva SR sa sleduje pri sčítaniach obyvateľstva, ktoré sa uskutočňujú viac-menej pravidelne každých desať rokov. Uvedené percento je prepočítané z výsledkov predposledného sčítania, ktoré sa uskutočnilo k 26. 5. 2001. Z uverejnených výsledkov z posledného sčítania, ktoré sa konalo v roku 2011, tento údaj sa nedá prepočítať.

Počet 15-ročného a staršieho obyvateľstva¹	Z toho bez školského vzdelania¹	Podiel 15-ročného a staršieho gramotného obyvateľstva (%)
4 363 962	15 529	99,64

Poznámka:

¹ Včítane obyvateľov bez udania veku.

Zdroj: ŠÚ SR

Deti, ktoré dosiahli 5. ročník základného vzdelávania

Podiel žiakov, ktorí povinnú školskú dochádzku ukončia v nižšom ako v 5. ročníku je minimálny. Takmer každé dieťa dosiahne minimálne 5. ročník základného vzdelávania a tak získava základy gramotnosti.

Pravdepodobná dĺžka pobytu v škole

rok 2010: **16,4**

rok 2011: **16,4**

rok 2012: **16,3**

rok 2013: **16**

Zdroj: Education at a Glance, OECD, 2012, 2013, 2014 a 2015

Celková dĺžka pobytu v škole závisí od najvyššieho dosiahnutého vzdelania:

- minimum 10 rokov (povinná školská dochádzka),
- v prípade ukončenia strednej školy s maturitou 13-14 rokov, bez maturity 12 rokov
- v prípade ukončenia vysokoškolského štúdia I. a II. stupňa 17-19 rokov.

Po skončení povinnej školskej dochádzky môže žiak postúpiť na vyšší stupeň vzdelávania podľa svojich záujmov a schopností na základe vedomostných testov.

Rozdiel medzi podielom chlapcov a dievčat zapísaných do základných a stredných škôl (perc. body)

rok 1992: **1,98**

rok 2000: **2,32**

rok 2010: **1,62**

rok 2013: **1,84**

rok 2014: **1,84**

rok 2015: **1,88**

Rok	Počet žiakov základných a stredných škôl spolu ¹	V tom		Podiel (v %) z celkového počtu žiakov základných a stredných škôl		Rozdiel medzi podielom chlapcov a dievčat (perc. body)
		chlapci	dievčatá	chlapci	dievčatá	
1992	681 370	347 414	333 956	50,99	49,01	1,98
2000	652 053	333 614	318 439	51,16	48,84	2,32
2010	711 113	361 333	349 780	50,81	49,19	1,62
2013	655 776	333 924	321 852	50,92	49,08	1,84
2014	646 377	329 132	317 245	50,92	49,08	1,84
2015	642 512	327 311	315 201	50,94	49,06	1,88

Poznámka:

¹ Iba žiaci denného štúdia. V uvedených údajoch nie sú zahrnutí žiaci špeciálnych škôl a tried, škôl pri špeciálnych výchovných zariadeniach, škôl Ministerstva obrany SR a Ministerstva vnútra SR.

Zdroj: CVTI SR

% HDP vynakladané na vzdelávanie

rok 1992: **5,90**
rok 2000: **3,75**
rok 2010: **4,40**
rok 2013: **4,15**
rok 2014: **4,09**

Zdroj: CVTI SR

KAPITOLA 37

NÁRODNÉ MECHANIZMY A MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA PRI VYTÁRANÍ POTENCIÁLU ROZVOJOVÝCH KRAJÍN

GESTOR: MZVEZ SR, MH SR, MF SR, MŽP SR, MDVRR SR

Legislatívne je oblasť rozvojovej spolupráce upravená **zákonom** č. 617/2007 Z. z. o oficiálnej rozvojovej pomoci a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov. Na rozvojovej spolupráci SR sa okrem vybraných ministerstiev podieľajú aj niektoré ďalšie ústredné orgány štátnej správy, regionálne i miestne samosprávy a v neposlednom rade je jej významným aktérom aj mimovládny a súkromný sektor. Uvedeným zákonom bola zriadená aj **Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS)**.

Rozvojová pomoc SR bola v priebehu roka 2015 poskytovaná v súlade s jej strategickým smerovaním vytýčeným **v Strednodobej stratégii rozvojovej spolupráce na roky 2014-2018**. Jedným zo základných princípov jej organizovania je úzke prepojenie na aktuálne potreby cieľových krajín. Zostavené a schválené boli tri **strategické dokumenty pre tri programové krajiny** SlovakAid (Keňa, Moldavsko a Afganistan). Úzke prepojenie medzi možnosťami SR a potrebami cieľovej krajiny je od roku 2014 zabezpečené aj pôsobením tzv. **rozvojových diplomatov**, pracovníkov Zastupiteľských úradov SR (Nairobi a Kišiňev). Vytýčené boli aj jednotlivé **sektorové priority** ODA SR (o.i. energetika, životné prostredie, voda a sanitácia, poľnohospodárstvo), ktoré kopírujú požiadavky jednotlivých partnerských krajín. Jednoznačnou podmienkou realizácie akéhokoľvek rozvojového projektu financovaného zo zdrojov ODA SR je efektívna **spolupráca s miestnym partnerom**.

V roku 2015 poskytla SR bilaterálnu oficiálnu rozvojovú pomoc (ODA) vo výške 6 779 769 Eur. Z prioritných krajín najviac ODA SR smerovalo do **Kene** a na **Ukrajinu**. Novým fenoménom, ktorý

sa výrazne prejavil na finančných a materiálových výdavkoch ODA SR sa stala migračná kríza.

V rámci **vytvárania potenciálu ľudí a inštitúcií** bola pozornosť SR smerovaná na budovanie kapacít vládnych inštitúcií a mimovládnych organizácií ako jedného z faktorov navodenia žiaducich zmien v príslušných cieľových krajinách. Kritérium budovania miestnych kapacít bolo súčasťou všetkých výziev (celkovo 13) na predkladanie projektov v priebehu roka 2015. Pozornosť bola v tejto súvislosti venovaná prepojeniu aktivít mimovládneho sektora s aktivitami vládnych inštitúcií. Táto zložka rozvojových projektov je osobitne dôležitá vo vzťahu k projektom realizovaným v krajinách Východného partnerstva a západného Balkánu. S ohľadom na obmedzené finančné kapacity ODA SR bola využitá aj účelová spolupráca s inými partnermi, prednostne medzinárodnými organizáciami (UNDP v Moldavsku a na Ukrajine), postupne sa SR zapája do spoločného programovania rozvojovej spolupráce EÚ (Keňa). V roku 2015 sa okrem toho podarilo aktívne zapojiť SR do prvého trojstranného projektu (v spolupráci s ČR) v Moldavsku.

Špecifický nástroj ODA SR, prednostne zameraný na posilňovanie kapacít vládnych štruktúr partnerských krajín prostredníctvom sprostredkovania transformačných skúseností, je **program CETIR**. V priebehu roka 2015 sa v jeho rámci uskutočnilo 28 aktivít, na ktoré bolo použitých celkom 126 313 Eur. Hlavnú skupinu (19) aktivít predstavovali študijné návštevy pracovníkov ministerstiev partnerských krajín, v obmedzenej miere (7) boli vysielaní slovenskí experti a v dvoch prípadoch sa uskutočnila stáž zahraničných partnerov na ministerstve vlády SR. Z teritoriálneho hľadiska rozhodujúcimi partnermi boli krajiny Východného partnerstva a západného Balkánu.

Vytváranie endogénneho potenciálu rozvojových krajín sleduje spolupráca SR so silnými medzinárodnými partnermi, ako sú EÚ alebo UNDP, s ktorými má SR rozpracované viaceré projekty na Ukrajine (energetika), v Moldavsku (voda a sanitácia), resp. v Keni (poľnohospodárstvo). V nasledujúcom období bude žiaduce postupne zakomponovať do ODA SR aj problematiku technologických transferov a spolupráce, pretože tento segment je doposiaľ v ODA SR prítomný iba okrajovo.

Osobitná pozornosť v rámci aktivít ODA SR bola aj v roku 2015 venovaná **programovým krajinám**. Stratégia SR pre rozvojovú spoluprácu s **Afganistanom** na roky 2014 - 2018 definuje tri hlavné oblasti rozvojovej spolupráce SR v Afganistane – vzdelávanie, poľnohospodárstvo a reformu bezpečnostného sektora. Vzhľadom na zhoršenú bezpečnostnú situáciu sa však v roku 2015 nepodarilo zahájiť ani jeden nový rozvojový projekt. Funkčným ostalo iba poskytovanie vládnych štipendií.

Rozvojová spolupráca s **Keňou** na roky 2014 - 2018 má stanovené štyri hlavné ciele - zlepšiť zdravotný stav obyvateľov Kene, znížiť úroveň nezamestnanosti mladých, znižovať chudobu a posilniť potravinovú bezpečnosť a prispievať k posilňovaniu demokratického politického systému, právneho štátu, dobrej správy vecí verejných a implementácii reforiem. K dosiahnutiu týchto cieľov bolo využité široké spektrum programov predpokladaných Strednodobou stratégiou, malá dotačná schéma, mikrogranty, dobrovoľnícky program, i vládne štipendiá. Pokračovala realizácia viacerých projektov schválených v predchádzajúcom období, napr. projektu „Prevádzka zdravotného strediska, poľnohospodárstvo a farmárstvo ako nástroj na zvýšenie ekonomickej a potravinovej sebestačnosti komunitného centra na ostrove Rusinga“. Tak isto pokračovala implementácia projektov zameraných na získavanie praktických pracovných zručností v znevýhodnených komunitách. V roku 2015 bola pridelená dotácia na projekt „Ekonomické posilnenie postavenia drobných farmárov v regióne Busia pomocou pestovania sezamu a sprístupnenia trhov“, či projekt „Podpora, produkcie a marketingu Fair Trade oleja z olejní: budovanie ekonomickej nezávislosti malých farmárov v Keni“.

Stratégia SR pre rozvojovú spoluprácu s **Moldavskou republikou** na roky 2014 – 2018 si dáva za cieľ podporiť krajinu v budovaní stabilného fungujúceho demokratického štátu a zlepšiť životné podmienky jeho obyvateľov v rámci dvoch tematických priorít - *Dobrá správa vecí verejných* a *Voda a sanitácia*. Pri implementácii stratégie boli v roku 2015 využívané projekty malej dotačnej schémy, mikrogranty, CETIR, dobrovoľnícky program, nástroj spolupráce SR a UNDP a vládne štipendiá. Spomedzi hlavných aktivít možno uviesť projekty ako „Transparentné, finančne zdravé a

konkurencieschopné samosprávy v Moldavsku“, či projekt výchovy k ľudským právam na školách „Jeden svet“. Ďalšie projekty ako napr. „Budovanie kapacít samosprávy a občianskej spoločnosti v regióne Gagauzsko“ nadväzujú na predchádzajúce spoločné aktivity strešných organizácií miestnych samospráv v Moldavsku a v SR. Projekt „Zlepšenie podmienok sanitácie a hygieny v regióne Hincesti“ má za cieľ zlepšenie funkčnosti systému sanácie odpadových vôd a kontrolnej činnosti ochrany vôd v Moldavsku.

V priebehu roku 2015 sa podarilo v spolupráci s Veľvyslanectvom ČR v Kišiňove zahájiť realizáciu **trilaterálneho rozvojového projektu** v Moldavsku. Ako téma bola zvolená voda a sanitácia vo vzdelávacích inštitúciách v okresoch Causeni a Leova. Rovnako tak pokračovali aktivity v rámci projektov CETIR a mikrograntov, ktoré boli cieľené o.i. na budovanie kapacít rýchlej záchranej služby.

V spolupráci s regionálnou kanceláriou UNDP pokračovala implementácia viacerých bilaterálnych projektov zameraných na prenos slovenských reformných skúseností. Išlo o projekty v oblasti finančnej decentralizácie, podpory miestnych samospráv, ochrany životného prostredia a predchádzania katastrofám. Projekty boli financované zo Zvereňeckého fondu SR – UNDP.

Osobitné postavenie v rozvojových aktivitách ODA SR zaujíma **spolupráca s Ukrajinou**. Rozvojová spolupráca sa zameriava na podporu reformných opatrení, posilňovanie kapacít samospráv a mimovládnych organizácií, budovanie občianskej spoločnosti a bola realizovaná formou malej dotačnej schémy, cez CETIR, mikrogranty, dobrovoľnícky program a vládne štipendiá.

Cieľom projektu „Skutočne spoločne 2.0 - podpora rozvoja občianskej spoločnosti a zvyšovania kvality spravovania územia na Ukrajine a transfer slovenských skúseností“ je zapojiť ukrajinskú vidiecku komunitu do plánovania, prípravy a realizácie rozvojových projektov a posilniť kapacity miestnych aktérov rozvoja vidieka, podobne ako v prípade projektu „Škola aktívneho občianstva, Ukrajina – Slovensko“. Projekt „Transparentné, finančne zdravé a konkurencieschopné samosprávy na Ukrajine“ je pokračovaním projektov z predošlého obdobia zameraných na budovanie autentickej demokratickej samosprávy, komunitných iniciatív, občianskej participácie na miestnej úrovni, ochrany práv, ale aj riešenia konfliktov a problémov pri rozvoji regiónov a komunít. Projekt „Budovanie ukrajinskej občianskej spoločnosti prostredníctvom posilňovania kapacít ukrajinských mimovládnych organizácií v oblasti reformy bezpečnostného sektora“ prispeje k demokratizačným procesom na Ukrajine a k dobrej správe vecí verejných. V závere roka 2015 bola podpísaná zmluva s UNDP o spolupráci pri zvyšovaní energetickej efektívnosti na Ukrajine.

S cieľom podporiť konkrétne aktivity medzinárodných vládnych a mimovládnych organizácií realizovaných v rozvojových krajinách, resp. aktivity implementované v rámci medzinárodných iniciatív, poskytlo MZVaEZ SR v roku 2015 viacero **účelových finančných príspevkov**. V rámci toho sa jednalo napr. o projekt OECD – boj proti korupcii na Ukrajine, podporu stabilizačných opatrení po vojnovom konflikte v Iraku, príspevok na aktivity Európskeho fondu pre demokraciu, príspevok na projekt OECD týkajúci sa hodnotenia hospodárskej súťaže na Ukrajine, podobne príspevok pre ECFR na vyhodnotenie efektu podpory Ukrajiny poskytovanej európskymi krajinami. Na záchranu kultúrnych pamiatok ohrozených vojnovým konfliktom v Sýrii a Iraku boli určené príspevky do osobitných fondov UNESCO. Aj v roku 2015 SR prispela na realizáciu projektu „Partnerstvo Slovenskej republiky a UNDP pre výsledky v medzinárodnej rozvojovej spolupráci“. Cieľom projektu je využiť expertné kapacity a sieť regionálnych kancelárií UNDP na skvalitnenie a zefektívnenie systému SlovakAid, vrátane podpory prenosu poznatkov a skúseností SR z transformačného obdobia partnerským krajinám. Celková výška príspevkov pritom dosiahla sumu **604 970 Eur**.

Osobitnú oblasť rozvojových aktivít SR v priebehu roka 2015 predstavovala **reakcia na migračnú krízu**. Okrem bezprostrednej humanitárnej pomoci krajinám zasiahnutým presunom státisícov utečencov sa SR zapojila aj do systémových opatrení zameraných na odstraňovanie príčin migrácie priamo v tzv. zdrojových krajinách Afriky a Blízkeho a Stredného Východu. Takýmto bolo napr.

rozhodnutie vlády SR poskytnúť dobrovoľný príspevok SR v celkovej výške **600 000 Eur** do Núdzového zvereneckého fondu EÚ únie pre stabilitu a riešenie príčin nelegálnej migrácie a vysídlených osôb v Afrike. Rovnako tak aj príspevok do ďalšieho zo zvereneckých fondov EÚ, Regionálneho zvereneckého fondu EÚ v reakcii na krízu v Sýrii (MADAD), do ktorého SR prispeje sumou **3 mil. Eur**. Na decembrovom zasadnutí Rady EÚ bol tak isto oznámený príspevok SR do novovytváraného Fondu pre utečencov v Turecku. SR sa predbežne zaviazala k príspevku **13 mil. Eur**.

Do tejto skupiny aktivít patria aj ďalšie príspevky medzinárodným organizáciám, resp. ich fondom a programom v celkovej výške **2,9 mil. Eur**. V rámci toho boli podporené Svetový potravinový program (WFP), Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR), Detský fond OSN (UNICEF), Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), fondy OSN na podporu prevencie konfliktov a mediácie. Podpora aktivít v oblasti preventívnej diplomacie, mediácie a dobrých služieb generálneho tajomníka OSN, ako aj reformy bezpečnostného sektora, sú prioritami slovenskej zahraničnej politiky. Dobrovoľný príspevok poskytla SR v roku 2015 aj do Fondu pre migrantov a utečencov Rozvojovej banky Rady Európy.

KAPITOLA 38

MEDZINÁRODNÉ INŠTITUCIONÁLNE USPORIADANIE

GESTOR: MZVEZ SR

SR vníma OSN ako základný pilier medzinárodnej stability, rovnováhy a medzinárodného práva a definuje efektívny multilateralizmus ako ústredný prvok svojej zahraničnej politiky.

SR v rámci **70. zasadnutia Valného zhromaždenia OSN** presadzovala posilnenie schopnosti OSN účinne reagovať na globálne výzvy a problémy, pričom sa opierať o Chartu OSN, základné demokratické hodnoty, princípy medzinárodného práva, v súlade s prioritami pre 70. zasadnutie VZ OSN schválenými Radou EÚ dňa 22. júna 2015.

SR podporila prijatie programového dokumentu vývoja ľudskej spoločnosti po roku 2015 – **Premena nášho sveta: Agenda 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj** a bude aktívne pristupovať k jeho naplneniu. SR bude venovať osobitnú pozornosť implementácii trvalo udržateľných rozvojových cieľov, ktoré schválil samit OSN na vysokej úrovni pre rozvoj. SR taktiež podporila plán Štatistickej komisie OSN na vypracovanie rámca globálnych ukazovateľov. SR bude aktívne pristupovať k riešeniu problematiky potravinovej bezpečnosti a podvýživy aj s ohľadom na úzke prepojenie jej humanitárnej a rozvojovej dimenzie. V kontexte snáh o rozšírenie a prehĺbenie aktivít v oblasti rozvoja a humanitárnej pomoci bude SR klásť dôraz predovšetkým na podporu bezpečnosti a odolnosti komunít voči katastrofám a konfliktom.

SR napomáha v posilňovaní úlohy a aktivít Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) ako centrálnej platformy pre otázky životného prostredia.

V dňoch 17. - 19. októbra 2015 sa uskutočnila v SR **návšteva generálneho tajomníka OSN Pan Kimmuna**. Rokovania sa sústredili na témy, ktoré sú v centre záujmu OSN a jej členských štátov, a to boj proti terorizmu, migráciu, udržateľný rozvoj, klimatické zmeny, či mierové misie.

SR aktívne podporovala prijatie komplexnej a všeobecne záväznej právnej dohody o zmene klímy v decembri 2015 v Paríži na 21. konferencii zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy.

UN Habitat (Program OSN pre ľudské sídla)

SR je členom Riadiacej rady UN Habitat na roky 2015-2018 a predsedom výboru stálych

predstaviteľov (CPR) UN Habitat, kde post do konca roka 2015 zastával VZÚ Nairobi veľvyslanec Michal Mlynár.

Ústrednou témou posledného 25. zasadnutia Riadiacej rady UN Habitat (apríl 2015) bola agenda s názvom: „Príspevok UN-Habitat k rozvojovej agende Post 2015 smerom k podpore udržateľného rozvoja miest a ľudských sídel“.

WIPO (Svetová organizácia pre duševné vlastníctvo)

V roku 2015 bola SR v rámci WIPO opätovne zvolená za člena Výboru pre program a rozpočet (PBC) na obdobie 2015-2017.

UNESCO

SR sa podieľa na napĺňaní hlavnej činnosti UNESCO v oblasti rozvoja medzinárodnej spolupráce a porozumenia, v oblasti výchovy a vzdelávania, spoločenských a prírodných vied, životného prostredia, kultúry, informácií, komunikácie, informatiky a prispieva k upevňovaniu mieru vo svete. Aktívne podporuje globálne priority UNESCO na roky 2014-2021 najmä s dôrazom na Afriku, rodovú rovnosť a mládež.

KAPITOLA 39

MEDZINÁRODNÉ PRÁVNE NÁSTROJE A MECHANIZMY

GESTOR: MZVEZ SR

Medzinárodné zmluvy sú hlavným prameňom tak bilaterálnej ako aj multilaterálnej právnej úpravy vzťahov medzi štátmi a poskytujú právny základ pre všestrannú medzinárodnú spoluprácu. To všetko objektívne zvyšuje úlohu a význam medzinárodných zmlúv ako dôležitého prostriedku zabezpečenia nielen konkrétnych vzťahov medzi dvoma alebo viacerými štátmi, ale veľké množstvo z nich upravuje celé oblasti medzinárodných vzťahov, vrátane trvalo udržateľného rozvoja.

Tomuto trendu zodpovedá i záujem SR o budovanie efektívnej a komplexnej zmluvnej základne, ktorú od svojho vzniku dňa 1. 1. 1993 aktívne buduje. SR naďalej venuje náležitú pozornosť skvalitneniu zmluvnej základne, najmä s ohľadom na vytvorenie najvýhodnejších podmienok pre medzinárodnú spoluprácu.

MZVEZ SR je gestorom základných politických zmlúv, zmlúv v oblasti ľudských práv a zmlúv uzavretých v rámci OSN a iných medzinárodných vládnych organizácií, ak uzavieranie týchto zmlúv nepatrí inému ministerstvu.

Trvalo udržateľný rozvoj zahŕňa široké spektrum oblastí, ktoré patria do kompetencie jednotlivých orgánov štátnej správy SR. Na základe úzkej spolupráce s gestormi jednotlivých zmlúv je však možné konštatovať, že väčšina medzinárodných zmluvných dokumentov, ktorými je SR viazaná, sa vykonáva riadne a bezproblémovo, čo potvrdzuje rovnoprávne a suverénne miesto, ktoré SR zaujíma v svetovom spoločenstve.

Zmluvná základňa SR je stabilizovaná a bude sa naďalej vyvíjať v súlade s medzinárodnými záväzkami prijatými nielen na regionálnej, ale aj na univerzálnej úrovni.

KAPITOLA 40

INFORMÁCIE PRE ROZHODOVANIE

GESTOR: ŠÚ SR

Vláda SR svojím uznesením č. 655/1997 schválila návrh uplatňovania Agendy 21 a vyhodnocovania ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja v SR. Uložila ministrom a vedúcim ostatných ústredných orgánov štátnej správy SR vyhodnocovať podľa požiadaviek a metodiky OSN a podľa určeného gestorstva uplatňovanie jednotlivých kapitol Agendy 21 a ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja v SR každoročne do 31. januára. Gestorom ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja taktiež uložila úlohu požadovať každoročne ich zaradenie do Programu štátnych štatistických zisťovaní.

Štatistický úrad SR (ŠÚ SR) je ústredným orgánom štátnej správy SR pre oblasť štátnej štatistiky. Jeho postavenie upravuje zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov. Úrad plní úlohy podľa zákona č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike upravuje podmienky získavania štatistických informácií potrebných na posudzovanie sociálno-ekonomického vývoja, postavenie a pôsobnosť orgánov vykonávajúcich štátnu štatistiku, úlohy orgánov verejnej moci v oblasti štátnej štatistiky, práva a povinnosti spravodajských jednotiek, ochranu dôverných štatistických údajov pred zneužitím, poskytovanie a zverejňovanie štatistických údajov, zabezpečovanie porovnateľnosti štatistických informácií a plnenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv v oblasti štátnej štatistiky, ktorými je SR viazaná.

Štátne štatistické zisťovania sa riadia vyhláškou, ktorou sa vydáva **Program štátnych štatistických zisťovaní na trojročné obdobie (Program)**. Vyhlášku zostavuje ŠÚ SR v súčinnosti s ministerstvami a štátnymi organizáciami. Program obsahuje všetky dôležité a potrebné štátne štatistické zisťovania. Ministerstvá a štátne organizácie môžu vykonávať štatistické zisťovania aj mimo Programu. Okrem zisťovaní zahrnutých v Programe vykonáva úrad i osobitné zisťovania u fyzických osôb (napríklad sčítanie obyvateľov, domov a bytov, poľnohospodárske súpisy a pod.).

Stratégia informatizácie verejnej správy je zásadný dokument, ktorý stanovuje strategické ciele procesu zavádzania eGovernmentu a definuje kroky vedúce k modernizácii verejnej správy a elektronizácii jej služieb. Stratégia informatizácie verejnej správy bola schválená uznesením vlády SR č. 131/2008 dňa 27. februára 2008. Na Stratégiu informatizácie verejnej správy nadväzuje **Národná koncepcia informatizácie verejnej správy**. Stanovuje architektúru integrovaných informačných systémov verejnej správy a predpisuje štandardy ich budovania s cieľom zabezpečiť interoperabilitu a nezávislosť na technologických platformách. Vo februári 2011 bol schválený materiál **Revízia budovania eGovernmentu**, ktorý nenahrádza existujúce schválené strategické dokumenty, ale hodnotí najmä praktickú rovinu implementácie projektov, naznačuje však potrebu v strednodobom horizonte revidovať aj koncepčné východiská.

Strategický dokument pre oblasť rastu digitálnych služieb a oblasť infraštruktúry prístupovej siete novej generácie (2014 – 2020) vypracovalo Ministerstvo financií SR za účelom splnenia ex ante kondicionalít definovaných v rámci tematického cieľa 2 „Zlepšenie prístupu k informačným a komunikačným technológiám a zlepšenie ich využívania a kvality“, prostredníctvom ktorých Európska únia posudzuje pripravenosť členských štátov realizovať zvolené investičné priority v programovom období 2014 – 2020.

Strategický dokument stanovuje stratégiu ďalšieho rozvoja digitálnych služieb a infraštruktúry prístupovej siete novej generácie v SR na programové obdobie 2014 – 2020. Zároveň plní ciele uvedené v pozičnom dokumente EK a realizuje opatrenia Digitálnej agendy pre Európu, pričom nadväzuje na aktivity realizované v rámci Operačného programu Informatizácia spoločnosti v programovom období 2007 – 2013.

Strategický dokument slúži ako východisko pre prípravu **Operačného programu Integrovaná infraštruktúra (prioritná os Informačná spoločnosť)** v programovom období 2014 - 2020.

Medzi investičné priority ďalšieho rozvoja informačnej spoločnosti na Slovensku, definované v Strategickom dokumente patria:

- Služby občanom a podnikateľom;
- Efektívna verejná správa;
- Širokopásmové pripojenie/NGN;

Dňa 8.1.2014 vzala vláda SR Strategický dokument na vedomie.

Kľúčovú legislatívu v oblasti informatizácie spoločnosti predstavuje:

- zákon č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zákon o e-Governmente).

Dostupnosť informácií pre rozhodovanie je kriticky dôležitá pre podporu trvalo udržateľného rozvoja. Meradlami pre túto oblasť v rámci Agendy 21 sú ukazovatele: *Hlavné telefónne linky na 100 obyvateľov* a *Prístup k informáciám*. Existenciu a tvorbu environmentálnych štatistík indikuje ukazovateľ *Programy pre národné environmentálne štatistiky*.

Počet aktívnych účastníckych prípojek v pevnej sieti (*hlavné telefónne linky*) na Slovensku dlhodobo klesá. Ide o celosvetový trend, ktorý je spôsobený substitúciou pevnej verejnej telefónnej služby mobilnou službou a v súčasnosti už neodráža aktuálny stav na trhu elektronických komunikácií v SR. Koncoví užívatelia hlasových služieb v súčasnosti preferujú mobilné hlasové služby.

Zisťovanie údajov a výpočet ukazovateľa *Hlavné telefónne linky na 100 obyvateľov* je v súlade so zákonom č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách a v súlade s *Programom*.

Hlavné telefónne linky na 100 obyvateľov (%)

	1992	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hlavné telefónne linky na 100 obyvateľov (%)	15,45	31,43	28,93	26,08	24,07	23,22	22,21	21,66	21,33	20,08	20,04	18,07	17,56	16,17	16,27	15,53

Zdroj: MDVRR SR

Pod *prístupom k informáciám* sa rozumie množstvo a rozmanitosť novín tlačených a rozširovaných v danej krajine na 100 obyvateľov. Zdrojom údajov za danú oblasť – oblasť periodickej tlače je evidencia periodickej tlače v zmysle zákona č. 168/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlačový zákon) v znení zákona č. 221 /2011 Z. z.

Vzhľadom na to, že údaje o počte výtlačkov jednotlivých titulov periodickej tlače nie sú v rezorte kultúry zisťované, z tohto dôvodu nie je možné vypočítať údaj o vydávaných novinách v prepočte na 100 obyvateľov. Uvedený ukazovateľ by sa mohol vzťahovať iba na denníky s celoslovenským rozsahom rozširovania, tie však z celkového počtu vydávaných titulov nepredstavujú ani 1 %.

V roku 2010 bolo v podmienkach SR vydávaných 482 titulov novín, od roku sa ich počet každoročne zvyšoval až nad hranicu 600 titulov v roku 2014.

Vydávanie denníkov bolo niekoľko rokov stabilizované, avšak v roku 2015 sa ich počet zvýšil na 13, z ktorých je 1 titul vydávaný v jazyku najpočetnejšej národnostnej menšiny žijúcej na území Slovenskej republiky, a to v maďarskom jazyku a jeden v talianskom jazyku. Podľa územného rozsahu rozširovania je 9 titulov s celoslovenským územným rozsahom rozširovania, 1 titul je vydávaný v

hlavnom meste a 2 tituly sú vydávané pre krajské mestá. Okrem klasického denníkového formátu sú 2 tituly špecificky zamerané, 1 titul na ekonomiku a 1 titul na šport.

Najpočetnejšou skupinou novín z hľadiska obsahového zamerania sú lokálne tzv. obecné noviny, ktoré sú v prevažnej miere vydávané obcami a sú zamerané na život v najbližšom okolí čitateľov. Na širší región je zameraná cca 1/6 celkového počtu novín.

Periodická tlač / noviny v SR – členenie podľa roku vydávania

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Denníky	11	11	11	11	11	13
Regionálne noviny	94	98	91	95	104	115
Obecné noviny	326	427	423	425	434	460
Inzertné noviny	40	32	38	45	43	47
Iné	11	17	16	13	11	16
Spolu	482	585	579	589	603	651

*údaje za rok 2015 – stav k 18. decembru 2015

Zdroj: MK SR

Programy pre národné environmentálne štatistiky sú programy pre rozvoj štatistik a zber environmentálnych štatistických údajov majúce za cieľ pravidelné publikovanie správ o stave životného prostredia a/alebo publikovanie stručných súhrnov environmentálnych štatistických údajov.

Podľa článku 45 Ústavy Slovenskej republiky: "každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu". Toto právo občana na informácie o životnom prostredí uzákonil zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí, ktorý stanovil Ministerstvu životného prostredia SR povinnosť každoročne vypracovať *Správu o stave životného prostredia*¹.

Informačné a monitorovacie systémy životného prostredia zabezpečujú realizáciu komunikačno-informačnej podpory aktivít inštitúciám pôsobiacim v oblasti starostlivosti o životné prostredie. Prezentácia výstupov je rozdelená do niekoľkých sekcií:

- Správy o stave životného prostredia: Správy sa opierajú o verifikované štatistické údaje a informácie, ktoré pochádzajú jednak z podkladov Štatistického úradu SR, Ministerstva životného prostredia SR, odborných organizácií rezortu životného prostredia, ako aj z databáz ostatných ústredných orgánov štátnej správy a ich odborných organizácií. Správy sú dostupné na URL: <http://www.minzp.sk/dokumenty/sprava-stave-zp/> ;
- Ukazovatele: Ukazovatele predstavujú významný podklad pri následnom vypracúvaní rôznych typov správ. Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) spracováva a pravidelne hodnotí rôzne súbory ukazovateľov, a sice: kľúčové ukazovatele; sektorové ukazovatele; ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja (TUR); ukazovatele zeleného rastu a ukazovatele efektivity zdrojov. Ukazovatele sú hodnotené na stránke URL: <http://www.enviroportal.sk/indikatory>;

¹ Tieto povinnosti podrobnejšie upravili aj niektoré ďalšie zákony - naposledy zákon č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa § 7 tohto zákona, správy o stave životného prostredia musia obsahovať najmä údaje o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu, ako aj údaje o trendoch jeho vývoja a opatreniach na ochranu a zlepšovanie životného prostredia, vrátane medzinárodnej spolupráce. Na rozdiel od predchádzajúcich právnych noriem zákon č. 205/2004 Z. z. ukladá povinnosť, aby Správa o stave životného prostredia bola šírená predovšetkým prostredníctvom verejných telekomunikačných sietí, najmä internetu. (zdroj: <http://www.enviroportal.sk/spravy/spravy-o-zp/kapitola/1>).

- Atlas Krajiny: Atlas podáva v elektronickej podobe v deviatich tematických kapitolách komplexný obraz stavu a historického vývoja územia Slovenska vo svetle veľkého množstva najmä štatistických údajov. Jedná sa o základné dielo na poli geoinformatiky poskytujúce špecializované a zároveň aj prierezové informácie. Môže ich využiť štátna správa, vedecké inštitúcie, školy, výskumné pracoviská a projektové kancelárie.
URL: <http://globus.sazp.sk/atlassr/>;
- EnviroGeoPortál: Portál predstavuje jeden zo stavebných kameňov environmentálnej národnej infraštruktúry pre priestorové informácie (eNIPI). Poskytuje súbor odkazov s relevantnými vysvetľujúcimi textami, ktoré umožňujú prístup k aplikáciám vymedzeným tematikou NIPI, čiže efektívnu tvorbu a zdieľanie priestorových údajov ako nevyhnutnú súčasť rozvoja informačnej spoločnosti. NIPI sú metaúdaje, súbory priestorových údajov, služby priestorových údajov, sieťové služby a sieťové technológie, dohody o zdieľaní, prístupe a využívaní údajov pre akúkoľvek činnosť, pre ktorú sú tieto údaje využiteľné, koordinačné a monitorovacie mechanizmy, procesy a postupy zriadené, prevádzkované alebo sprístupnené. Všetky tieto prvky zabezpečujú podmienky interoperability geografických údajov a služieb. URL: <http://geo.enviroportal.sk/>;
- EnviroInfo: Metainformačný systém poskytuje možnosť štandardizovanej tvorby (podľa ISO 19115) zberu a sprístupnenia opisných informácií (metaúdajov) o dokumentoch, databázach, mapách rastrových, vektorových a iných údajov, ktoré v zmysle definície informácie o životnom prostredí podľa zákona č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí majú význam. Zároveň zabezpečuje plnenie zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a tiež povinnosť zhromažďovať a poskytovať metaúdaje podľa smernice EÚ č. 2007/2/ES o infraštruktúre priestorových informácií v Európe (INSPIRE). URL: <http://mis.enviroportal.sk/>;
- Budovanie a prevádzka informačných systémov jednotlivých inštitúcií a poskytovanie údajov z nich.